

КОЛЛЕКЦИИ КУНСТКАМЕРЫ

ŚWIAT AJNÓW OCZA
MI BRONISŁAWA PIŁ
SUDSKIEGO МИР АЙ
НОВ ГЛАЗАМИ БРО
НИСЛАВА ПИЛСУД
СКОГО THE WORLD OF
THE AINU THROUGH
THE EYES OF BRONI
SŁAW PIŁSUDSKI

■

КОЛЛЕКЦИИ КУНСТКАМЕРЫ

KUNSTKAMERA COLLECTIONS

MUZEUM ANTROPOLOGII I ETNOGRAFII
IM. PIOTRA WIELKIEGO (KUNSTKAMERA) ROSYJSKIEJ AKADEMII NAUK

PETER THE GREAT MUSEUM OF ANTHROPOLOGY
AND ETHNOGRAPHY (KUNSTKAMERA) OF THE RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES

**ŚWIAT AJNÓW OCZAMI
BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO
KOLEKCJE KUNSTKAMERY**

**THE WORLD OF THE AINU THROUGH
THE EYES OF BRONISŁAW PIŁSUDSKI
KUNSTKAMERA COLLECTIONS**

**PETERSBURG ■ SAINT PETERSBURG
2019**

МУЗЕЙ АНТРОПОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ
ИМ. ПЕТРА ВЕЛИКОГО (КУНСТКАМЕРА)
РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК

МИР АЙНОВ ГЛАЗАМИ
БРОНИСЛАВА ПИЛСУДСКОГО

КОЛЛЕКЦИИ КУНСТКАМЕРЫ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ
2019

УДК 39(571)
ББК 63.529(255)
П 32

Утверждено к печати Ученым советом Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) Российской академии наук, Российской Федерации

Авторы-составители: А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук
Ответственные редакторы: А. В. Головнёв, М. Вырва
Фотограф: С. Б. Шапиро
Фотоработы: Е. Б. Толмачева
Хранитель коллекций: В. А. Кисель
Специалист по учету: Н. В. Майкова
Переводчики: А. Совиньска, Н. Мамуль
Редактор русского текста: М. А. Ильина
Редактор английского текста: Б. Барнетт
Редактор польского текста: В. А. Беляева-Сачук, Э. Рыбарска
Дизайн: Т. В. Богданова
Верстка: А. В. Сушицкий
Рецензенты:
профессор этнологии А. Кучинский, профессор в Институте истории науки Польской академии наук (Польша);
кандидат социологических наук, Ph.D. В.Н. Давыдов, заведующий отделом этнографии народов Сибири Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамеры) Российской академии наук (Санкт-Петербург)

Мир айнов глазами Бронислава Пилсудского. Коллекции Кунсткамеры / Авторы-сост.
А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук, отв. ред. А. В. Головнёв, М. Вырва. СПб.: МАЭ РАН, 2019. — 192 с.

ISBN 978-5-88431-372-9

Альбом посвящен жизни и научным исследованиям айнской культуры известного ученого Б. О. Пилсудского. Несмотря на то что в последнее время появляется все больше научных публикаций, освещающих творчество исследователя, его личность остается почти неизвестной широкой аудитории.

Наряду с научной статьей в альбоме представлен обширный каталог коллекций из собрания МАЭ РАН по культуре айнов, собранных Б. О. Пилсудским. Фотографии и предметы из этой коллекции сгруппированы в тематические разделы и представляют различные сферы жизни айнов островов Хоккайдо и Сахалин. Фотографии были сделаны Б. О. Пилсудским или приобретены им во время экспедиций. Для двадцати музейных предметов это первая публикация в печатном издании.

Альбом рассказывает о жизни и исследованиях Б. О. Пилсудского широкой публике, будет полезным источником для ученых, занимающихся вопросами айнской культуры.

Каталог создан при поддержке и в сотрудничестве с Центром польско-российского диалога и согласия, Варшава, Польша (Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, Warszawa, Polska).

© МАЭ РАН, 2019, изображения
© МАЭ РАН, 2019, тексты статей и аннотаций
© Богданова Т. В., 2019, дизайн

Zatwierdzono do druku przez Radę Naukową Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk, Federacja Rosyjska

Autorzy: A. M. Sokołow, W. A. Bielajewa-Saczuk

Redaktorzy prowadzący: A. W. Gołowniow, M. Wyrwa

Fotograf: S. B. Szapiro

Opracowanie zdjęć: J. B. Tolmaczowa

Kustosz: W. A. Kisiel

Specjalista ds. ewidencji (muzealnej): N. W. Majkowa

Tłumacze: A. Sowińska, N. Mamul

Redaktor tekstu rosyjskiego: M. A. Ilinia

Redaktor tekstu angielskiego: B. Barnett

Redaktor tekstu polskiego: W. A. Bielajewa-Saczuk, E. Rybarska

Opracowanie graficzne: T. W. Bogdanowa

Skład: A. W. Suszyckij

Recenzenci:

dr hab. A. Kuczyński, profesor nadzwyczajny w Instytucie Historii Nauki PAN, etnolog

(Wrocław, Polska)

kandydat nauk socjologicznych dr W. N. Dawydow, kierownik oddziału etnografii ludów Syberii Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk (Petersburg, Federacja Rosyjska)

Świat Ajnów oczami Bronisława Piłsudskiego. Kolekcje Kunstkamery/Autorzy: A. M. Sokołow, W.A. Bielajewa-Saczuk, redaktorzy prowadzący: A. W. Gołowniow, M. Wyrwa. Petersburg: MAiE RAN 2019. — 192 s.

ISBN 978-5-88431-372-9

Album poświęcony jest życiu znanego uczonego Bronisława Piłsudskiego oraz prowadzonym przez niego badaniom kultury Ajnów. Choć ostatnimi czasy pojawia się coraz więcej publikacji naukowych prezentujących dorobek badacza, jego postać pozostaje właściwie szerzej nieznana.

Album zawiera opracowania naukowe, a także obszerny katalog przedmiotów z kolekcji MAiE RAN dotyczącej kultury Ajnów, zebranych przez uczonego. Fotografie i eksponaty z tej kolekcji podzielono na kilka bloków tematycznych, które przedstawiają poszczególne sfery życia Ajnów wysp Hokkaido i Sachalin. Fotografie były wykonane osobistnie przez Bronisława Piłsudskiego albo pozyskane przez niego podczas ekspedycji. W przypadku dwudziestu przedmiotów muzealnych jest to pierwsza publikacja drukiem.

Album opowiada o życiu i pracy Bronisława Piłsudskiego szerokiemu gronu czytelników, będzie również przydatnym źródłem dla uczonych interesujących się kulturą ajnuską.

Katalog wydany przy współpracy z Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (Warszawa, Polska) i dzięki jego wsparciu.

© MAiE RAN, 2019, fotografie

© MAiE RAN, 2019, teksty i przypisy

© Bogdanowa T. W., 2019, opracowanie graficzne

Approval for publication granted by the Academic Board of the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences, the Russian Federation

Authors: A. M. Sokolov, V. A. Belyaeva-Sachuk

Publishing editor: A. V. Golovnev, M. Wyrwa

Photographer: S. B. Shapiro

Photographic works: E. B. Tolmachyova

Curator of collections: V. A. Kisiel'

Registration and records specialist: N. V. Maykova

Translators: A. Sowińska, N. Mamul

Editor of the Russian edition: M. A. Ilyina

Editor of the English edition: B. Barnett

Editor of the Polish edition: V. A. Belyaeva-Sachuk, E. Rybarska

Graphic design: T. V. Bogdanova

Layout: A. V. Sushytskii

Reviewers:

Professor of Ethnology Antoni Kuczyński, Professor at Institute of History of Science of the Polish Academy of Sciences (Poland)

Candidate of Science in Sociology, PhD in Anthropology V.N. Davydov, Head of the Department of Siberian Ethnography at Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg)

The World of the Ainu through the Eyes of Bronisław Piłsudski. Kunstkamera collections/ Authors

A. M. Sokolov, V.A. Belyaeva-Sachuk, publishing editors A. V. Golovnev, M. Wyrwa. St. Petersburg: MAE RAS, 2019. — 192 p.

ISBN 978-5-88431-372-9

The album is dedicated to life and scientific research into the Ainu culture of renowned famous scientist Bronisław Piłsudski. Despite the fact that an increasing number of scientific publications on the work of the researcher have recently appeared, he is still largely unknown to the general public.

Along with a scientific article, the album presents an extensive catalogue of Piłsudski's collections on the Ainu culture stored at the MAE RAS. Photographs and exhibits from this collection are grouped into thematic sections and cover different areas of the life of the Ainu from the islands of Hokkaido and Sakhalin. Photographs were taken by B. Piłsudski or acquired by him during his expeditions.

Twenty museum exhibits appear in print for the first time.

The album reaches out to the general public, educating about life and research of Bronisław Piłsudski.

It is also a valuable source for scholars studying the Ainu culture.

The catalogue has been created with the support of and in cooperation with the Centre for Polish-Russian Dialogue and Understanding, Warsaw, Poland (Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, Warszawa, Polska).

© MAE RAS, 2019, photographs

© MAE RAS, 2019, text

© Bogdanowa T. V., 2019, design

СОДЕРЖАНИЕ

9	Приветственное слово (А. В. Головнёв, Э. Выцишкевич)
17	Б. О. Пилсудский — выдающийся польский исследователь культур коренных народов Дальнего Востока (А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук)
41	Коллекции Б. О. Пилсудского в Музее антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамере) РАН (А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук)
58	Каталог коллекций по культуре айнов
61	Айны
65	Традиционные промыслы
87	Ремесла
133	Жилища
147	Семья
159	Система верований
192	Список сокращений

SPIS TREŚCI

9	Słowo wstępne (Andriej Gołowniow, Ernest Wyciszkiewicz)
17	Bronisław Piłsudski — wybitny polski badacz kultury rdzennych ludów Dalekiego Wschodu (Andriej Sokołow, Weronika Bielajewa-Saczuk)
41	Kolekcje Bronisława Piłsudskiego w Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk (Andriej Sokołow, Weronika Bielajewa-Saczuk)
58	Katalog kolekcji kultury Ajnów
61	Ajnowie
65	Tradycyjne gospodarki
87	Rzemiosła
133	Domostwa
147	Rodzina
159	System wierzeń
192	Wykaz skrótów

CONTENT

9	Introductory remarks (Andrei Golovnev, Ernest Wyciszkiewicz)
17	Bronisław Piłsudski—an outstanding Polish researcher of the cultures of the indigenous peoples of the Russian Far East (Andrey Sokolov, Veronika Belyaeva-Sachuk)
41	Bronisław Piłsudski's collection in the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences (Andrey Sokolov, Veronika Belyaeva-Sachuk)
58	Catalogue of collections on the Ainu culture
61	Ainu
65	Traditional activities
87	Crafts
133	Housing
147	Family
159	Belief system
192	List of abbreviations

МУЗЕЙ АНТРОПОЛОГИИ
И ЭТНОГРАФИИ ИМ. ПЕТРА
ВЕЛИКОГО (КУНСТКАМЕРА)
РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК,
РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ

АНДРЕЙ ВЛАДИМИРОВИЧ ГОЛОВНЁВ

директор МАЭ РАН,
член-корреспондент РАН,
д.и.н., профессор

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

Альбом, который вы держите в руках, появился благодаря сотрудничеству Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамеры) РАН и Центра польско-российского диалога и согласия и стал результатом совместной работы российских и польских ученых. Он посвящен исследователю, чей вклад значим не только для Российской и польской этнографии, но и для всей мировой науки, — Брониславу Осиповичу Пилсудскому. Творческий путь каждого ученого уникален и сплетен из множества различных, подчас противоречивых событий и обстоятельств. Судьба не щадила Б. О. Пилсудского, наполняя его жизнь суровыми испытаниями, к числу которых можно отнести тюрьму и ссылку на Сахалин, постоянную нехватку денежных средств, драмы личной жизни. Выдержать эти трудности и реализовать свои творческие замыслы Б. О. Пилсудскому помогла наука, ставшая его жизненным призванием, — наука о народах Дальнего Востока. В этнографии айнов он был не только вдумчивым наблюдателем, но и искренним доброжелателем, проявляя заботу о судьбе народов, культуру которых исследовал. За время пребывания на Сахалине

и в Японии он собрал огромное количество этнографических и фольклорных материалов, которые ученые изучают до сих пор. Уникальные собрания Б. О. Пилсудского составили основу настоящего издания. Они всесторонне характеризуют различные стороны айнской культуры, при этом многие предметы публикуются впервые. Среди собраний МАЭ РАН айнские коллекции составляют яркую часть музеино-научного фонда. Продолжая традиции выдающихся ученых, работавших в музее в течение многих десятилетий его существования, мы намерены делать достоянием мировой науки и широкой общественности уникальные материалы, хранящиеся в наших фондах. Экспонаты не должны быть заперты в музейных хранилищах. Наша миссия состоит в их публикации и экспонировании на выставках во имя распространения знаний об этнических культурах как бесценном достоянии человечества, части мирового культурного наследия. Самых теплых слов благодарности заслуживают все, кто участвовал в создании альбома, предоставляя ценные материалы, делился экспертными знаниями и профессиональным опытом. Отдельная благодарность нашим

польским партнерам, без которых этот альбом не увидел бы свет. Надеюсь, в будущем тесное сотрудничество российских и польских ученых позволит исследовать и представить в публикациях научное наследие работавших в России польских исследователей и их выдающиеся достижения в народоведении.

SŁOWO WSTĘPNE

Album, który trzymają Państwo w rękach, ukazał się dzięki współpracy Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk oraz Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia jako efekt wspólnej pracy rosyjskich i polskich uczonych. Poświęcony jest badaczowi, który wniosł istotny wkład w rozwój nie tylko rosyjskiej i polskiej etnografii, ale także całej światowej nauki — Bronisławowi Piłsudskiemu.

Droga twórcza każdego uczonego jest unikalna i spleciona z wielu rozmaitych, niekiedy sprzecznych, wydarzeń i okoliczności. Los nie oszczędzał Bronisława Piłsudskiego. Życie jego było pełne bolesnych doświadczeń, do których można zaliczyć i więzienie, i zesłanie na Sachalin, nieustanny brak środków finansowych oraz dramaty życia osobistego. Przetrzymać te trudności i rozwijać swoje talenty Bronisławowi Piłsudskiemu pomogła nauka, która stała się dla niego życiowym powołaniem — nauka o ludach Dalekiego Wschodu. Nie tylko wnikliwie obserwował Ajnów, ale także przejawiał prawdziwą troskę

o los etnosów, które badał, i ich kultury. Podczas pobytu na Sachalinie oraz w Japonii zebrał ogromną liczbę, materiałów etnograficznych i folklorystycznych, które uczeni badają po dziś dzień.

Unikalne zbiory Bronisława Piłsudskiego są podstawą niniejszego albumu.

Wszechstronne charakteryzują rozmaite strony ajnuskiej kultury, przy czym wiele przedmiotów publikowanych jest po raz pierwszy.

Kolekcje ajnuskie stanowią istotną i ciekawą część zasobów muzealno-naukowych.

Kontynuując tradycję wybitnych uczonych, pracujących w muzeum na przestrzeni wielu dziesięcioleci, mamy zamiar udostępniać światowej nauce oraz szerokiej publiczności unikalne materiały przechowywane w naszych zbiorach. Eksponaty nie powinny być zamknięte w muzealnych magazynach; naszą misją jest prezentowanie ich na wystawach i na kartach publikacji, w imię szerzenia wiedzy o kulturach etnicznych jako bezcennej wartości i części światowego dziedzictwa.

Na najgorętsze podziękowania zasługują wszyscy, którzy uczestniczyli w powstaniu albumu, udostępniali cenne materiały, dzielili się ekspercką wiedzą i doświadczeniem zawodowym. Szczególna wdzięczność należy się naszym polskim partnerom, bez których album ten nie ujrzałby światła dzennego.

Mamy nadzieję, że w przyszłości ścisła współpraca rosyjskich i polskich uczonych pozwoli zbadać i przedstawić w publikacjach spuściznę naukową działających w Rosji polskich badaczy oraz ich wybitne osiągnięcia w dziedzinie etnografii.

Andriej W. Gołowniow
Dyrektor MAiE RAN
Członek korespondent RAN, doktor nauk historycznych, profesor

PREFACE

The album you are holding in your hands was produced thanks to cooperation between the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences and the Centre for Polish-Russian Dialogue and Understanding, and is the result of the joint work of Russian and Polish scholars. The album is dedicated to Bronisław Piotr Piłsudski (Bronislav Osipovich Piłsudski in Russian historiography), the researcher whose contribution is important not only to Russian and Polish ethnography, but also to world science as a whole. Each scientist follows a unique path and encounters a multitude of different, sometimes contradictory, events and circumstances. Fate did not spare Piłsudski harsh lessons, such as imprisonment and exile on Sakhalin Island, a constant lack of funds, and personal tragedy. Science, for him the study of the peoples of the Russian Far East, which became his calling in life, helped Piłsudski endure these hardships and fulfil his creative potential. When it comes to the ethnography of the Ainu,

not only was he a thoughtful observer, but also a sincere well-wisher, who cared about the fate of the people whose culture he studied. During his stay on Sakhalin and in Japan, he collected an enormous amount of ethnographic and folklore material studied by scholars to this day. Piłsudski's unique collections are at the heart of this edition. They present a comprehensive picture of the Ainu culture. Moreover, many items are published herein for the first time. The Ainu collections constitute a remarkable element of the MAE RAS museum's scientific stock. Following in the footsteps of outstanding scholars who have worked at the museum for decades, we intend to make the unique material at our disposal available both to world science and the general public. Exhibits should not be locked in museum vaults: our mission is to publish them and present them at exhibitions in order to spread knowledge about ethnic cultures, being a priceless legacy of humankind and part of world cultural heritage. Let me extend my warmest words of gratitude to everyone who participated in creating this

album, provided valuable material, and shared expert knowledge and professional experience. Special thanks go to our Polish partners, without whom this album would not have seen the light of day. I hope that close future cooperation between Russian and Polish scholars will make it possible to study and publish the scientific heritage of Polish researchers who worked in Russia, as well as their outstanding achievements in the field of ethnology.

Andrei V. Golovnev,
Director of MAE RAS,
Corresponding Member of the Russian
Academy of Sciences,
Doctor of Historical Sciences, Professor

CENTRUM
POLSKO-ROSYJSKIEGO
DIALOGU I POROZUMIENIA

ERNEST WYCISZKIEWICZ

Dyrektor Centrum
Polsko-Rosyjskiego Dialogu
i Porozumienia

SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy w Państwa ręce album, który pozwoli zanurzyć się w zaginiony świat kultury Ajnów — rdzennych mieszkańców Sachalinu i Hokkaido. Kultury, która odeszła w zapomnienie, gdyby nie pasja i poświęcenie syberyjskiego zesłańca, uczonego i polskiego patriota Bronisława Piłsudskiego.

Przebywając na zesłaniu „wśród kosmatych ludzi” — jak pisał o Ajnach inny wybitny polski badacz i przyjaciel Piłsudskiego, Wacław Sieroszewski — pragnął poznać ich życie we wszystkich jego aspektach oraz kraj, który zamieszkowali od wieków. Dlatego interesowały go zarówno badania lingwistyczne, folklorystyczne, antropologia fizyczna i medyczna, badania nad szamanizmem, jak i meteorologią, gospodarką oraz statystyką.

Piłsudski był jednym z pionierów studiów etnograficznych. W pracy naukowo-badawczej wykorzystywał najnowsze osiągnięcia ówczesnej techniki. Dzięki fonografowi Edisona na woskowych wałkach nagrywała muzykę, pieśni i podania Ajnów. Zebrał bogatą dokumentację fotograficzną, starannie i drobiazgowo opisując każde ze zrobionych zdjęć — podobnie czynił z gromadzonymi przedmiotami kultury materialnej. Dzisiaj jedynie dzięki jego badaniom możemy

poznać i odtworzyć język i kulturę Ajnów, stanowiące ważną część światowego dziedzictwa.

Przebywając wśród Ajnów, Bronisław Piłsudski nie dostrzegał w nich jedynie obiektu badań. Jako zesłańiec z Polski — wymazanej z mapy świata — odczuwał wspólnotę losu z „tubylcami Sachalinu, którzy jako jedyni kochali ten kraj, miejsce ich bytowania od czasów niepamiętnych, znienawidzone teraz i zbrukane przez tych, którzy uczynili zeń karną kolonię” [Piłsudski 1912: VI–VII]. Nawet wówczas, gdy sam był pozbawiony wolności, starał się nieść im pomoc i udzielać wsparcia, lecząc czy organizując szkoły. Jak pisał: „Serdeczny śmiech rozbawionych dzieci, lży wzruszenia w oczach łagodnych kobiet, ledwie widoczny uśmiech wdzięczności na twarzy chorego, okrzyki aprobaty czy lekkie klepnięcie po plecach wykonane przez dobrego przyjaciela jako znak ukontentowania — to wszystko było mi balsamem, który kołci ciężar mojego nieszczęścia” [Piłsudski 1912: VI–VII]. I właśnie dlatego warto poznać świat Ajnów widziany oczami tego niezwykłego człowieka.

Wydanie albumu nie byłoby możliwe bez wsparcia i zaangażowania dyrekcji oraz

pracowników Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera), za które serdecznie dziękuję. To bez wątpienia był modelowy przykład obopólnie korzystnej współpracy między instytucjami z Polski i Rosji. Zarazem wierzę, że to dopiero początek szerszych wspólnych badań nad dorobkiem polskich naukowców zgromadzonym w muzeach i archiwach Federacji Rosyjskiej.

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

Перед вами альбом, который позволит погрузиться в исчезнувший мир культуры айнов — коренных жителей Сахалина и Хоккайдо. Культуры, которая была бы забыта, если бы не страсть и преданность делу сибирского ссыльного, ученого и польского патриота Бронислава Пилсудского.

Находясь в ссылке «среди косматых людей» (как писал об айнах другой выдающийся польский исследователь и друг Пилсудского Вацлав Серошевский), он поставил себе цель изучить во всех аспектах их жизнь и страну, в которой они жили на протяжении столетий. Поэтому его в равной мере интересовали лингвистические изыскания, фольклор, физическая и медицинская антропология, шаманизм, метеорология, экономика и статистика.

Пилсудский был одним из пионеров этнографических исследований. В своей научной и исследовательской работе он использовал новейшие достижения современных ему технологий. С помощью фонографа Эдисона он записал на восковые валики музыку, песни и легенды айнов, оставил богатую коллекцию фотодокументов, тщательно и скрупулезно описав каждый из сделанных

снимков, подобным образом он поступил и с собранными им предметами материальной культуры.

Во многом благодаря его исследованиям мы можем сегодня познать и воссоздать язык и культуру айнов, которые являются важной частью мирового наследия.

Живя среди айнов, Бронислав Пилсудский видел в них не только объект изучения. Ссыльный поляк, чья отчизна была стерта с карты мира, он ощущал общность судьбы с «туземцами Сахалина, единственными, кто любил этот край, место их жительства с незапамятных времен, ненавидимое и оскверненное теми, кто превратил его в уголовную колонию» [Piłsudski 1912: VI–VII]. И даже будучи сам лишен свободы, исследователь старался всячески помогать айнам: лечил их, создавал для них школы. «Искренний смех играющих детей, слезы душевного волнения в глазах добрых женщин, еле заметная улыбка благодарности на лице больного, возгласы одобрения или похлопывание по плечу хорошим другом в знак удовольствия — вот тот бальзам, который облегчал бремя моей судьбы», —

писал он [Piłsudski 1912: VI–VII]. Вот почему стоит взглянуть на мир айнов глазами этого необыкновенного человека.

Я от всей души благодарю руководство и сотрудников Музея антропологии и этнографии имени Петра Великого (Кунсткамеры), без содействия и участия которых издание альбома было бы невозможным. Работа над ним была, несомненно, образцовым примером взаимовыгодного сотрудничества между учреждениями Польши и России. Хочется надеяться, что это только начало более широкого совместного изучения наследия польских ученых, хранящегося в музеях и архивах Российской Федерации.

Эрнест Выцишкевич,
директор Центра польско-российского
диалога и согласия

PREFACE

We hereby present readers with this album, which will allow them to immerse themselves in the bygone world and culture of the indigenous inhabitants of the islands of Sakhalin and Hokkaido, the Ainu. This culture would have been forgotten were it not for the passion and commitment of the Siberian exile, scholar, and Polish patriot Bronisław Piłsudski. While in exile among ‘the hairy people’—as the Ainu were described by another outstanding Polish researcher and friend of Piłsudski, Wacław Sieroszewski—Bronisław Piłsudski strove to learn all facets of their lives and the land they inhabited for centuries. That is why he was interested in linguistic and folklore research, the study of physical and medical anthropology, and inquiries into shamanism, meteorology, economics and statistics. Piłsudski was a pioneer in anthropological studies. He used the latest technology to conduct his scientific work and research. He used Thomas Edison’s phonograph to record Ainu music, songs, and legends on wax cylinders. He collected rich photographic documentation while ensuring he carefully and meticulously described each picture. The same goes for the artefacts he collected.

Today, we can learn and reproduce the language and culture of the Ainu, an important part of world heritage, solely thanks to his efforts. While staying with the Ainu, Piłsudski did not perceive them only as a research subject. As an exile from Poland, which had been erased from the world map, he felt affinity with “the natives of Sakhalin, the only ones who beloved this land, their place of residence since immemorial time, hated and desecrated by those who turned it into a penal colony” [Piłsudski 1912: VI–VII]. Deprived of his freedom, he nevertheless tried to give them a helping hand and support them by offering medical treatment and by opening schools. Piłsudski wrote: “Sincere laughter of children playing, emotional tears of kind women, a smile of gratitude from a sick man, cries of appreciation, and appreciative patting on the arm — it was a balm that eased the suffering of my fate” [Piłsudski 1912: VI–VII]. And this is why it is worth getting to know the world of the Ainu through the eyes of this extraordinary person. The release of this album would not have been possible without the support and commitment of the management and staff of the Peter

the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera), for which I am extremely grateful. This was undoubtedly a perfect example of mutually beneficial cooperation between institutions from Poland and Russia. I also believe that this is only the beginning of broader mutual research into the achievements of Polish scholars chronicled in the museums and archives of the Russian Federation.

Ernest Wyciskiewicz,
Director of the Centre for Polish-Russian
Dialogue and Understanding

А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук
БРОНИСЛАВ ОСИПОВИЧ ПИЛСУДСКИЙ —
ВЫДАЮЩИЙСЯ ПОЛЬСКИЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ
КУЛЬТУР КОРЕННЫХ НАРОДОВ ДАЛЬНЕГО ВОСТОКА

Andriej Sokołow, Weronika Bielajewa-Saczuk
BRONISŁAW PIŁSUDSKI —
WYBITNY POLSKI BADACZ KULTURY
RDZENNYCH LUDÓW DALEKIEGO WSCHODU

Andrey Sokolov, Veronika Belyaeva-Sachuk
BRONISŁAW PIŁSUDSKI —
AN OUTSTANDING POLISH RESEARCHER
OF THE CULTURES OF THE INDIGENOUS
PEOPLES OF THE RUSSIAN FAR EAST

Бронислав Петр (в российской историографии — Бронислав Осипович Пилсудский прошел яркий и трагический жизненный путь. К сожалению, на его родине — Польше — он малоизвестен, будучи в тени брата, Юзефа Клеменса Пилсудского, выдающегося политика, первого главы возрожденной в 1918 году Польши, основателя и маршала польской армии. Столетняя годовщина со дня смерти Бронислава Осиповича Пилсудского, которая приходится на 2018 год, — серьезный повод, чтобы представить широкой общественности жизнь и научное наследие этого выдающегося ученого. Будущий этнограф родился 2 ноября 1866 года в Зулове — родовом имении, находящемся в Литве на территории Виленской губернии. Воспитанием Бронислава занималась мать — Мария Пилсудская, в девичестве Биллевич. Отец — Юзеф Винценты Пилсудский, участник польского январского восстания 1863–1864 годов, — вел с переменным успехом дела имения. В 1874 году усадьба сгорела, и Пилсудские вынуждены были поселиться в Вильно. Три года спустя Бронислав начал обучение в знаменитой Виленской гимназии. Именно там вместе с братом Юзефом, он в 1882 году организовал польский кружок самообразования «Спуйня», который занимался доставкой из Варшавы и распространением запрещенных цензурой польских книг. За конспираторскую деятельность Бронислава Пилсудского исключили из гимназии. В 1885 году он уехал в Петербург и год спустя окончил гимназию там [Kuczyński 2015: 8–14]. В возрасте двадцати лет Бронислав Пилсудский поступил в Императорский Санкт-Петербургский университет изучать право и юриспруденцию. Однако карьерой адвоката ему было не суждено заняться: он заинтересовался программой «Террористической фракции» партии «Народная воля», организаторами

Bronisław Piotr (w rosyjskiej historiografii Bronisław Osipowicz) Piłsudski przeszedł w swoim życiu fascynującą i tragiczną drogę. Niestety, w ojczyźnie — Polsce — jest mało znany, pozostaje bowiem w cieniu brata, Józefa Piłsudskiego, naczelnika odrodzonej w 1918 roku Polski, założyciela oraz marszałka Wojska Polskiego. Stulecie śmierci wybitnego uczonego przypadające na rok 2018 to świętny powód, aby przybliżyć szerokiej publiczności życie oraz spuściznę naukową Bronisława Piłsudskiego. Przyszły etnograf urodził się 2 listopada 1866 roku w Zułowie — majątku rodowym, położonym na Litwie w guberni wileńskiej. Wychowaniem Bronisława zajmowała się matka — Maria Piłsudska, z domu Billewicz. Ojciec — Józef Wincenty Piłsudski, uczestnik powstania styczniowego 1863–1864 — ze zmiennym szczęściem zarządzał majątkiem. W 1874 roku dwór w Zułowie spłonął, a Piłudscy zmuszeni byli przenieść się do Wilna. Trzy lata później Bronisław rozpoczął naukę w słynnym I Gimnazjum Wileńskim. Właśnie tam, razem z bratem Józefem, Bronisław w 1882 roku zorganizował polskie kółko samokształcenia „Spójnia”, które zajmowało się sprowadzaniem z Warszawy i dystrybucją zakazanych przez cenzurę polskich książek. Za działalność konspiracyjną Bronisław został wydalony ze szkoły. W 1885 roku wyjechał do Petersburga, gdzie rok później z powodzeniem skończył gimnazjum [Kuczyński 2015: 8–14]. W wieku dwudziestu lat Bronisław Piłsudski zaczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Petersburskiego. Kariera adwokata nie była mu jednak sądzona — zainteresował się programem Frakcji Terrorystycznej partii Narodnaja Wola, której założycielami byli Piotr Szewyriow i Aleksandr Uljanow, starszy brat Władimira Uljanowa (Lenina). Wkrótce członkowie Narodnej Woli zaczęli

Bronisław Piotr Piłsudski (Bronislav Osipovich Piłsudski in Russian historiography) had an outstanding but tragic life. Nevertheless, in Poland, his homeland, his achievements have been overshadowed by those of his brother Józef Klemens Piłsudski, the famous politician, the first head of the independent Polish state re-established in 1918, and founder and marshal of the Polish army. The centenary of the death of Bronisław Piłsudski in 2018 is a fitting occasion to commemorate him, as well as to acquaint the general public with the life and scientific achievements of this renowned scholar. The future ethnographer was born on November 2, 1866, on the family estate of Zułów in Lithuania, on the territory of the Vilna (Vilnius) Governorate. Maria Piłsudska (born Billewicz), Bronisław's mother, raised him. His father, Józef Wincenty Piłsudski, an insurgent in the Polish January Uprising of 1863–1864, managed the estate with varying degrees of success. In 1874, the estate burnt down and the Piłudscy were forced to move to Vilna. Three years later, Bronisław began his studies at the renowned Vilna Gymnasium. It was precisely there that Bronisław together with his brother Józef established the Polish self-education club 'Spójnia' in 1882, which was involved in the supply and distribution of censored Polish books from Warsaw. Bronisław Piłsudski was expelled from the secondary school for conspiracy. In 1885, he left for Saint Petersburg and graduated from secondary school a year later [Kuczyński 2015: 8–14]. At the age of twenty, Bronisław Piłsudski began studying at Saint Petersburg Imperial University, where he studied law and jurisprudence. However, he was not destined to become a lawyer. Bronisław became interested in the manifesto of the

Портрет Бронислава Осиповича
Пилсудского в айнском халате кисти
литовского художника Адомаса Варнаса
Собственность Фонда семьи Юзефа
Пилсудского, хранится в коллекциях Музея
Юзефа Пилсудского в Сулеювеке
Закопане. 1912 г.

Portret Bronisława Piłsudskiego w ajnuskim
stroju, pędzla litewskiego malarza
Adomasa Varnasa
Zakopana. 1912 r. Ze zbiorów Muzeum Józefa
Piłsudskiego w Sulejówku

Portrait of Bronisław Piłsudski in an Ainu
robe by Lithuanian artist Adomas Varnas
Zakopane. 1912. From the collection of the Józef
Piłsudski Museum in Sulejówek, Poland

которой были Петр Шевырёв и Александр Ульянов, старший брат Владимира Ульянова (Ленина). Вскоре члены «Народной воли» стали планировать убийство императора Александра III. Бронислав Пилсудский был схвачен по подозрению в участии к готовившемуся покушению и в 1887 году осужден на смерть через повешение, как и все участники заговора. Позднее всем осужденным, кроме пятерых главных обвиняемых, в том числе и организаторам фракции, казнь была заменена каторгой. Бронислав Пилсудский получил 15 лет каторжных работ на Сахалине. В начале процесса он был заключен в Петропавловской крепости, потом переведен в обычную тюрьму. В июне 1887 года Бронислав Осипович Пилсудский начал свой путь на каторгу: из Петербурга он был отправлен в Москву, далее в Одессу, откуда на корабле, после длительного путешествия прибыл на Сахалин. Все тяжести своего путешествия, а также моральные переживания Б. О. Пилсудский описал в письмах своему отцу Юзефу. Вот отрывок из одного из них: «Дорогой Отец! Наконец уже я на месте ссылки, в которой Бог знает, сколько придется мне пробыть. Странно, быть может, покажется, а ожидал я сильно Сахалина и каторги. Но неудивительным это будет тому, кто ехал бы на моем месте на пароходе. Морская езда при данных нам условиях была ужасно тягостна, особенно под конец. Грязь, испорченный совсем воздух, сырость, гнилые галеты да кислая капуста, плохая вода, вереда и расстройство желудка, сильные качки в Японском море, во время которых вода лилась к нам в разных местах, заливая пол, нары и вещи — вот что главным образом было причиной моего желания прервать утомительное путешествие. <...> Я увидел в первый раз то место, где должна протечь моя новая жизнь. Я вспомнил о прошлом и о том, что оставил я в родном

planować zabójstwo cara Aleksandra III. Bronisław Piłsudski został zatrzymany pod zarzutem udziału w przygotowywanym zamachu, a w 1887 roku skazany na śmierć przez powieszenie, jak pozostały uczestnicy spisku. Później wszystkim skazanym, poza pięciorgiem głównych podejrzanych, w tym także założycielom frakcji, karę śmierci zamieniono na katorgę. Bronisław Piłsudski został skazany na piętnaście lat przymusowej pracy na Sachalinie. Na początku procesu przebywał w Twierdzy Pietropawłowskiej, następnie przeniesiono go do zwykłego więzienia. W czerwcu 1887 roku Bronisław Piłsudski wyruszył na zesłanie, najpierw z Petersburga do Moskwy, następnie do Odessy, skąd parowcem, po długiej podróży, przybył na Sachalin.

Wszystkie trudy swojej podróży oraz rozterki moralne Bronisław opisał w listach do swojego ojca Józefa. Oto fragment jednego z nich: „Drogi Ojcze! W końcu jestem już na miejscu zsyłki, ale Bóg jeden wie, ile czasu przyjdzie mi tu spędzić. Może to dziwić, ale bardzo oczekiwaliem już zesłania i katorgi. Jednak nie zdziwiłoby to tego, kto płynąłby na moim miejscu na statku. Morska monotonia przy danych nam warunkach była bezkresna, szczególnie pod koniec podróży. Brud, całkowicie zepsute powietrze, wilgoć, zgniłe suchary lub też zakiszła kapusta, wstrętna woda, nieżyt i rozstrój żołądka, silne fale na Morzu Japońskim, w czasie których woda wlewała się w różne miejsca, zalewając podłogę, pryczę, rzeczy — ot co w głównej mierze było przyczyną mojego pragnienia końca tej męczącej podróży. (...) Po raz pierwszy zobaczyłem to miejsce, gdzie musi toczyć się moje życie. Wspomniałem o przeszłości i o tym, co zostawiłem w rodzinnym kraju i ciężko zrobiło mi się na sercu, kiedy porównałem to, co mnie czeka, z tym, co przeżyłem. Ja, który

‘Terrorist Faction’ of the ‘Narodnaya Volya’ (National Will) party set up by Piotr Shevyryov and Alexander Ulyanov, Vladimir Ulyanov’s (Lenin’s) elder brother. Members of ‘Narodnaya Volya’ soon started to plot the assassination of Emperor Alexander III. Bronisław Piłsudski was apprehended on suspicion of taking part in the assassination plot. In 1887, he was sentenced to death by hanging along with all others involved in the conspiracy. Later on, these death sentences were reduced to hard labour in exile (katorga) for all but five main suspects, including the founders of the faction. Bronisław Piłsudski was sentenced to 15 years’ detention on the Island of Sakhalin. At the beginning of the trial, he was imprisoned in the Peter and Paul Fortress in Saint Petersburg but was later transferred to a regular prison. In June 1887, Bronisław Piłsudski embarked on a journey to the place of exile and hard labour. He was first transported from Saint Petersburg to Moscow, then to Odessa, before finally reaching Sakhalin after a long journey by ship. The difficult journey and inner turmoil are described by Bronisław Piłsudski in his letters to his father Józef. Here is an excerpt from one of them: ‘Dear Father! I am finally in a place of exile. God knows how long I’m going to be here. Strange as it may seem, I couldn’t wait to reach Sakhalin and katorga. Anyone in my shoes on this steamboat would not be surprised. The voyage, under difficult conditions, was terribly burdensome, especially at the end. Dirt, terribly stale air, damp,hardtack and sour cabbage, poor-quality water, abscesses and indigestion, strong rocking in the Sea of Japan causing water to flow everywhere, flooding the floor, plank beds, and personal belongings — that was the main reason why I wanted the tiresome journey to come to an end. (...) I saw the place of my new life

краю, и жутко сделалось мне на сердце, когда сопоставил я ожидающее меня с прежнею жизнью. Я, посвящавший себя общественной деятельности, теперь отвержен от общества и принужден жить с его выбросками. Вместо окружавшей меня любви людей близких должен я довольствоваться индифферентностью одних и холодным в официальном отношении других. Умственную кипучую деятельность надо заменить на вялый физический труд» [Пилсудский 2010: 27–28]. На данный момент известны и опубликованы 12 писем Пилсудского отцу, которые он отоспал в 1887–1889 годах. Все они были написаны по-русски [Иноуэ 2010: 3]. С отцом Бронислав Осипович больше не увиделся: Юзеф Пилсудский умер в 1902 году в Петербурге. Он был похоронен на Выборгском римско-католическом кладбище, которое было ликвидировано в 1939 году.

Деятельность Б. О. Пилсудского на Дальнем Востоке условно можно разделить на два периода. Первый из них — пребывание на Сахалине (1887–1899) и во Владивостоке (1899–1901) — начался с прибытия в селение Рыковское, располагавшееся в Тымовском округе, примерно в 60 км от поста Александровского, и конвоирования в Рыковскую каторжную тюрьму. Там Б. О. Пилсудский был направлен на физические работы: первоначально в столярную мастерскую, потом — на строительство местной церкви. Год спустя, в 1889 году, благодаря своей образованности Б. О. Пилсудский был освобожден от физического труда и определен на работу в канцелярию местной тюрьмы. Вскоре стал работать также учителем для детей обслуживающего персонала тюрьмы и чиновников. Среди ссыльных Бронислав Пилсудский пользовался большим уважением, потому что всегда стремился помочь другим и старался не унывать. Именно эти качества позволили ему в дальнейшем углубленно заниматься изучением культуры окружающих его народов.

poświęcałem się działalności publicznej, teraz jestem odsunięty od społeczeństwa i zmuszony żyć z jego wyrzutkami. Zamiast otaczającej mnie miłości bliskich mi ludzi, muszę zadowolić się obojętnością jednych i chłodnym, oficjalnym odnoszeniem się drugich. Kipiącą we mnie działalność umysłową trzeba zamienić na fizyczną pracę” [Пилсудский 2010: 27–28]. W chwili obecnej znanych i opublikowanych jest 12 listów Bronisława Piłsudskiego do ojca, które wysłał w latach 1887–1889. Wszystkie zostały napisane po rosyjsku [Иноуэ 2010: 3]. Ojca Bronisław Piłsudski więcej nie zobaczył: Józef zmarł w 1902 roku w Petersburgu, gdzie został pochowany na rzymskokatolickim Cmentarzu Wyborgskim, który został zniszczony w 1939 roku. Działalność Bronisława Piłsudskiego na Dalekim Wschodzie można umownie podzielić na dwa okresy. Pierwszy z nich to lata 1887–1899, które Bronisław Piłsudski spędził na Sachalinie oraz lata 1899–1901 spędzone we Władywostoku. Okres ten zaczął się od jego przybycia do wsi Rykowskoje, w obwodzie tymowskim, około sześćdziesięciu kilometrów od portu w Aleksandrowsku, i odprowadzenia do rykowskiego więzienia dla zesłańców. Tam Bronisław został skierowany do pracy fizycznej: początkowo w pracowni stolarskiej, a następnie przy budowie miejscowej cerkwi. W 1889 roku, dzięki swojemu wykształceniu, Piłsudski został zwolniony z pracy fizycznej i przydzielony do kancelarii miejscowego więzienia. Wkrótce zaczął także pracować jako nauczyciel dzieci personelu więziennego oraz miejscowych urzędników. Wśród zesłańców Bronisław Piłsudski cieszył się dużym szacunkiem, dlatego że zawsze starał się pomagać innym i nie koncentrował na własnym cierpieniu. Właśnie te cechy pozwoliły mu później głębiej wniknąć w życie i kulturę otaczających go ludów.

for the first time. I recalled the past and what I had left behind in my native land. My heart sank when I compared what lay ahead with my former life. Having committed myself to public duty, I am now isolated from society and forced to mingle with rogues. My love of people close to me has given way to indifference from some and cold, officious treatment from others. Vigorous mental activity had to be replaced by dull physical labour’ [Пилсудский 2010: 27–28]. Twelve letters penned by Piłsudski to his father posted from 1887 to 1889 have been recovered and published, all written in Russian [Иноуэ 2010: 3]. Bronisław Piłsudski never saw his father again; Józef Piłsudski senior died in 1902 in St. Petersburg where he was buried in the Vyborg Roman Catholic cemetery, which was destroyed in 1939. Bronisław Piłsudski’s activity in the Russian Far East can be roughly divided into two periods. The first covers his stay on the Island of Sakhalin from 1887 to 1899 and in Vladivostok from 1899 to 1901, starting with his arrival at the village of Rykovskoye in the Tymovsky Okrug (district), approximately 60 km from Alexandrovsky Post and him being escorted to Rykovskoye prison for penal labour. There, he was engaged in physical labour: initially, he worked in a carpentry workshop and later on a construction site where he helped to build a local church. A year later, in 1889, thanks to his level of education, Bronisław Piłsudski was excused from physical labour and assigned to work in an office of a local prison. In addition to that, he soon began working as a teacher of children of the prison staff and officials. Bronisław Piłsudski was held in high esteem among the other exiles since he was always prepared to help and tried not to lose heart. These traits paved the way for him to study the cultures of the local, indigenous peoples.

Дом культуры — бывший храм,
в строительстве которого участвовал
Бронислав Пилсудский
Селение Кировское (бывшее Рыковское),
остров Сахалин. Июль 2018 г.
Фото С. В. Горбунова

Dom kultury — dawna cerkiew, w budowie
której uczestniczył Bronisław Piłsudski
Wieś Kirowskoje (dawniej Rykowskoje),
Sachalin, lipiec 2018 r.
Fot. S. Gorbunow

A community centre — a former church.
Bronisław Piłsudski participated
in its construction
Sakhalin. The village of Kirovskoye (formerly
Rykovskoye). July 2018.
Photo by S. V. Gorbunov

Уже в конце 1887 — начале 1888 года Б. О. Пилсудский стал проявлять интерес к коренному населению — гилякам (соврем. нивхам), жившим неподалеку от Рыковской тюрьмы. «С этого времени началось прежде знакомство на бытовом уровне, а затем последовательное профессиональное их изучение» [Латышев 2008: 127]. В 1898 году в «Записках Приамурского отдела Русского географического общества» была опубликована первая этнографическая статья Пилсудского «Нужды и потребности сахалинских гиляков» [Пилсудский 1898]. В 1891 году на Сахалине Бронислав Осипович Пилсудский познакомился с также находившимся в ссылке Львом Яковлевичем Штернбергом. Это знакомство послужило началом многолетнего сотрудничества двух исследователей. В конце XIX века на Дальнем Востоке при содействии местных властей стали создаваться музеи в Благовещенске, Владивостоке, Хабаровске. После того как в 1894 году администрация Сахалина приняла решение о создании музея,

Już na przełomie lat 1887 i 1888 Bronisław Piłsudski zaczął interesować się rdzenną ludnością — Gilakami (obecnie Niwchowie), których osada znajdowała się niedaleko rykowskiego więzienia. „Od tego czasu zaczęły się codzienne kontakty, a następnie profesjonalne badania” [Łatyshew 2008: 127]. W 1898 roku ukazała się pierwsza etnograficzna publikacja naukowa Piłsudskiego „Nużdy i potrzebności sachalińskich gilaków” (Położenie i potrzeby sachalińskich Gilaków), opublikowana w „Zapiskach Priamurskiego Otdieła Russkogo Gieograficzeskogo Obszczestwa” [Piłsudski 1898]. W 1891 roku na Sachalinie Bronisław Piłsudski poznął Lwa Szternberga, katorżnika, który później został sławnym etnografem. Spotkanie to zapoczątkowało wieloletnią współpracę badaczy. Pod koniec XIX wieku zaczęto przy pomocy lokalnych władz tworzyć muzea regionalne na Dalekim Wschodzie: w Blagowieszczańsku, Władywostoku, Chabarowsku. W 1894 roku także administracja Sachalinu podjęła decyzję o założeniu muzeum poświęconego historii i przyrodzie wyspy. Bronisław Piłsudski i Lew

From 1887 to early 1888, Bronisław Piłsudski began to show an interest in the indigenous population, the Gilyaks (contemporary Nivkh), who lived near Rykovskoye prison. ‘At that time, he initially became acquainted with their everyday lives and later embarked on a consistent professional study of them’ [Łatyshew 2008: 127]. In 1898, the first ethnographic paper by Piłsudski, ‘The Needs of the Sakhalin Gilyaks’ (Нужды и потребности сахалинских гиляков), was published in Papers of the Amur Department of the Russian Geographical Society (Записки Приамурского Отделения Русского Географического Общества) [Piłsudski 1898]. In 1891, Bronisław Piłsudski met Lev Shternberg, who went on to become a renowned ethnographer, and who was also on Sakhalin in exile. This acquaintance marked the beginning of many years of cooperation between the two researchers. Museums were opened with the assistance of local authorities in Russia’s Far East — in Blagoveshchensk, Vladivostok, and Khabarovsk — in the late 19th century.

Вид на селение Кировское
(бывшее Рыковское),
остров Сахалин. Июль 2018 г.
Фото С. В. Горбунова

Widok na wieś Kirowskoje
(dawne Rykowskoje),
Sachalin, lipiec 2018 r.
Fot. S. Gorbunow

View of the village of Kirovskoye
(formerly Rykovskoye),
Island of Sakhalin. July 2018.
Photo by S. V. Gorbunov

посвященного истории и природе острова, Б. О. Пилсудский и Л. Я. Штернберг включились в работу по сбору коллекций [Латышев 1992: 10; 2008: 177]. Примерно в то же время Пилсудскому поручили вести наблюдения погодных условий. В 1896 году он получил указание оборудовать метеорологические станции на юге Сахалина, в посту Корсаковском и в селении Галкино-Враское (соврем. г. Долинск), и одновременно произвести сбор материалов по айнам. Результаты своих ранних исследований Б. О. Пилсудский опубликовал в статьях «Обзор погоды в селении Рыковском на о-ве Сахалине в 1895 г.» [Пилсудский 1896], «Обзор погоды в селении Рыковском Тымовского округа в 1896 г.» [Пилсудский 1897], изданных в журнале «Сахалинский календарь». Научная деятельность оказалась спасением для молодого ссылочного: он мог почувствовать свободу, ему было разрешено неограниченно передвигаться и даже поселиться вне тюрьмы.

Szternberg włączyli się w prace przy tworzeniu kolekcji [Łatyshew 1992: 10; 2008: 177]. Mniej więcej w tym samym czasie Bronisławowi Piłsudskiemu powierzono prowadzenie obserwacji meteorologicznych. W 1896 roku otrzymał polecenie utworzenia stacji na południu Sachalinu: na posterunku Korsakowskim oraz w osadzie Gałkino-Wraskoje (obecnie Dolińsk) i jednocześnie zebrania materiałów etnograficznych pochodzących od Ajnów. Efekty swoich wczesnych badań Bronisław Piłsudski opublikował w kilku artykułach: „Obзор погоды в селении Rykowskom на о-ве Sachalinie в 1895 г.” (Obserwacja pogody w osadzie Rykowskoje na wyspie Sachalin w 1895 roku) [Piłsudski 1896], „Obзор погоды в селении Rykowskom Tymowskogo okruga w 1896 g.” (Obserwacja pogody w osadzie Rykowskoje w obwodzie tymowskim w 1896 roku) [Piłsudski 1897], wydanych w czasopiśmie „Sachalinskij Kalendar”. Działalność naukowa okazała się ratunkiem dla młodego zesłańca: pozwolono mu na swobodne przemieszczanie się, a nawet zamieszkanie poza więzieniem.

Bronisław Piłsudski and Szternberg were involved in organising collections following the decision to establish a museum dedicated to the history and natural habitat of the island made by the Sakhalin administration in 1894 [Łatyshew 1992: 10; 2008: 177]. At about the same time, Bronisław Piłsudski was instructed to conduct meteorological observations. In 1896, he was tasked with equipping meteorological stations in southern Sakhalin in Korsakov Post and the village of Galkino-Vraskoye (now, the town of Dolinsk) as well as gathering materials concerning the Ainu people. The results of his early studies were published in several articles: ‘Weather Overview in the Settlement of Rykovskoye on the Island of Sakhalin in 1895’ (Обзор погоды в селении Рыковском на о-ве Сахалине в 1895г.) [Piłsudski 1896], ‘Weather Overview from the Settlement of Rykovskoye of the Tymovsky Okrug in 1896’ (Обзор погоды в селении Рыковском Тымовского округа в 1896 г.) [Piłsudski 1897] in the journal The Sakhalin Calendar (Сахалинский календарь). Scientific

Вместе с другими ссылочными Б. О. Пилсудский старался обустроить свой быт, начал вести небольшое хозяйство, где экспериментально разводил скот. Подробности его жизни с описанием хозяйственных работ известны из сохранившихся дневников [Kuczyński 2016: 49–50; Wołczyk 2017: 4]. Важно, что именно в это время он обратил внимание на айнов и заинтересовался их культурой, ведь ему поручили отправиться на юг острова. «Впервые я вошел в контакт с ними в 1896 г.», — писал ученый [Пилсудский 2004: 28]. Завязались первые знакомства с айнами. В мае 1896 года Пилсудского освободили от каторжных работ и перевели в разряд ссылнопоселенцев. В 1897 году российское правительство приступило к всеобщей переписи населения. На Сахалине среди коренного населения переписью стал заниматься Б. О. Пилсудский. В 1897 году он возвратился в пост Александровский, в следующем году посетил Рыковское, а в 1899 году по приглашению Общества изучения Амурского края выехал во Владивосток, чтобы занять место консерватора в музее общества. В музее ученый проработал с 1899 по 1901 год, до конца срока ссылки. Вспоминая о ссылке, Б. О. Пилсудский писал: «Постоянно мечтая вернуться на Родину, я старался избавиться от тяжелой мысли, что я изгнаник и нахожусь в ярме рабства, будучи оторванным от всего, что для меня так бесценно. Поэтому я испытывал естественное предрасположение к туземцам Сахалина — единственным здесь людям, которые лелеяли искреннюю привязанность к этому краю» [Kuczyński 2015: 32]. Возможно, именно поэтому Пилсудский остался на Дальнем Востоке и продолжил свои исследования. Второй период деятельности Б. О. Пилсудского на Дальнем Востоке (1902–1905) ознаменовался экспедициями по Сахалину и Японии, сначала

Wspólnie z innymi zesłańcami Bronisław Piłsudski próbował zapewnić sobie byt, urządził niewielkie gospodarstwo, w którym zajmował się m.in. hodowlą bydła. Szczegóły jego życia oraz opis prac gospodarskich znane są z zachowanych dzienników badacza [Kuczyński 2016: 49–50; Wołczyk 2017: 4]. Właśnie wtedy zawarł on pierwsze znajomości z Ajnami. „Po raz pierwszy nawiązałem z nimi kontakt w 1896 roku” — pisał [Пилсудский 2004: 28]. W maju 1896 roku Piłsudski został zwolniony z wykonywania pracy przymusowej i przeniesiony w szeregi zesłańców osadników. W 1897 roku rosyjski rząd przystąpił do powszechnego spisu ludności. Na Sachalinie wśród autochtonów zajął się nim Bronisław Piłsudski. W 1897 roku wrócił do Aleksandrowska, w następnym roku odwiedził Rykowskoje, a w 1899 roku na zaproszenie Towarzystwa ds. Badań Kraju Amurskiego wyjechał do Władywostoku, żeby zająć stanowisko konserwatora w muzeum Towarzystwa. Pracował tam od 1899 do 1901 roku — do końca swojego wyroku. Wspominając czasy zesłania, uczony pisał: „Marząc stale o powrocie do Ojczyzny, starałem się w miarę możliwości pozbyć uciążliwej świadomości, że jestem wygnanecem i znajduję się w jarzmie niewoli, będąc oderwanym od wszystkiego, co jest dla mnie bezcenne. Dlatego odczuwałem naturalną skłonność do tubylców Sachalinu, jedynych tutaj ludzi, którzy żywili szczerze przywiązanie do tego kraju” [Kuczyński 2015: 32]. Być może właśnie dlatego został na Dalekim Wschodzie i kontynuował działalność badawczą. Drugi okres działalności Bronisława Piłsudskiego na Dalekim Wschodzie (1902–1905)

activity turned out to be salvation for the young exile, especially because it allowed him the opportunity to enjoy some freedom, as he could travel unhindered and even live outside the prison. Along with other exiles, Bronisław Piłsudski tried to settle there; he ran a small farm and kept cattle experimentally. Details of his daily life, including the chores he undertook, are known thanks to diary entries that have survived to this day [Kuczyński 2016: 49–50; Wołczyk 2017: 4]. The most significant development of that time was that the scientist began to pay attention to the Ainu people and to study them — he was sent to the south of the island at the time. ‘I first came into contact with them in 1896’, the researcher wrote [Пилсудский 2004: 28]. These were the days of his first acquaintances with members of the Ainu. In May 1896, Piłsudski was freed from forced labour and was re-categorised as a ‘convict settler’. In 1897, the Russian government began conducting a census and Bronisław Piłsudski was put in charge of gathering data relating to the natives of Sakhalin. In 1897, he returned to Alexandrovsky Post and visited the village of Rykovskoye a year later. In 1899, he was invited to Vladivostok by the Society of the Study of the Amur Krai in order to take up a position as conservator of the museum run by the society. The scientist worked in the museum from 1899 to 1901, the end of his sentence. When recalling his time in exile, the scientist wrote: ‘While constantly dreaming of returning to my homeland, I was trying to get rid of that heavy feeling that I was an outcast in the yoke of slavery, cut off from everything that was priceless to me. Therefore, I felt a natural affinity towards the natives of Sakhalin, the only people here who harboured a sincere attachment to this land’ [Kuczyński 2015: 32]. Perhaps

при содействии Российской Императорской Академии наук, а затем — Императорского Русского географического общества и Русского комитета по изучению Средней и Восточной Азии.

В 1902 году по заданию Российской Императорской Академии наук Б. О. Пилсудский вновь отправился на Южный Сахалин, где продолжил изучение нивхов и айнов. Он должен был закупить этнографическую коллекцию для Музея антропологии и этнографии Академии наук.

В 1902 году 11 июля, исследователь прибыл в пост Корсаковский, где в прежние годы работал на метеостанции. Затем он совершил кратковременную поездку в небольшую айнскую деревню Сиянцы и сделал там первые закупки этнографических предметов. После этого работа была продолжена на западном побережье острова в самом крупном айнском селении Маука.

Прибывшего ученого тепло встретили служащие рыбопромышленной фирмы «Семенов и Демби», снабдив всем необходимым.

Ему выделили отдельное большое помещение из трех комнат для работы с айнами, складирования коллекций и их упаковки. Работа сразу пошла быстро и результативно [Латышев 2008: 232–234]. Впрочем, трудности возникли с описанием купленных предметов, так как «на всю окрестность не было ни одного айна, который бы кое-как говорил по-русски» [Пилсудский 1907: 2; Сем 2000: 159].

Б. О. Пилсудский также занимался переписью окрестных селений, делал записи песен на фонограф. Ученому удалось посетить 17 деревень Маукинского района. В течение почти месяца, с 16 июля по 6 августа 1902 года, Б. О. Пилсудский собирал коллекции и фольклорный материал. Собранные предметы были упакованы в пять больших ящиков. Многие экспонаты

to ekspedycje na Sachalin i do Japonii, organizowane początkowo przy wsparciu Cesarskiej Akademii Nauk, a następnie Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Rosyjskiego Komitetu Badań Azji Środkowej i Wschodniej.

W 1902 roku na polecenie Cesarskiej Akademii Nauk ponownie udał się na południowy Sachalin, gdzie kontynuował badania nad Niwchami i Ajnami. Miał zgromadzić kolekcję etnograficzną dla Muzeum Antropologii i Etnografii Akademii Nauk. 11 lipca 1902 roku badacz przybył do Korsakowska, gdzie wcześniej pracował już na stacji meteorologicznej. Następnie udał się w krótką podróż do niedużej ajnuskiej osady Sijancy i dokonał tam zakupu pierwszych przedmiotów etnograficznych. Potem kontynuował pracę na zachodnim brzegu wyspy, w największej osadzie ajnuskiej — Mause.

Po przybyciu do Mauki uczonego ciepło powitali pracownicy firmy przetwórstwa rybnego Siemionow i Demby, dając mu wszystko, co niezbędne do pracy. Przeznaczono dla niego osobne duże trzyizbowe pomieszczenie do pracy z Ajnami, składowania kolekcji i jej pakowania. Prace natychmiast ruszyły pełną parą [Латышев 2008: 232–234]. Co ciekawe, pojawiły się problemy przy próbie opisu zakupionych przedmiotów, ponieważ „w całej okolicy nie było ani jednego Ajna, który by choć jako tako mówił po rosyjsku” [Пилсудский 1907: 2; Сем 2000: 159].

Piłsudski prowadził także spis okolicznych osad, przy okazji nagrywał pieśni ludowe na fonograf. Udało mu się odwiedzić 17 osad rejonu maukinskiego.

W ciągu niecałego miesiąca (od 16 lipca do 6 sierpnia 1902 roku) Bronisław Piłsudski zajmował się zbiorami kolekcji oraz materiałów folklorystycznych. Zgromadzone przedmioty

that was the reason why Bronisław Piłsudski stayed in Russia's Far East to continue his research.

The second period of Piłsudski's activity in Russia's Far East (1902–1905) was the period of expeditions across Sakhalin and to Japan; first with the assistance of the Russian Imperial Academy of Sciences and later the Imperial Russian Geographical Society and the Russian Committee for the Study of Central and Eastern Asia.

Thus, in 1902, the Russian Imperial Academy of Sciences commissioned Bronisław Piłsudski to go to southern Sakhalin and continue studying the Nivkhs and Ainu. He was tasked with supplying the ethnographic collection to the Museum of Anthropology and Ethnography (MAE) of the Russian Academy of Sciences (RAS).

On July 11, 1902, the researcher arrived at Korsakovsky Post, where he had earlier worked at the meteorological station. He then made the short trip to the small Ainu village of Siyantsy and acquired his first ethnographic items. He continued to work on the western coast of the island in the large Ainu settlement of Mauka.

Upon arrival in Mauka, the scientist was warmly welcomed by the employees of the Semyonov and Dembi fishing company who provided him with everything he needed. Thus, he moved into a separate, large three-room apartment where he could continue to study the Ainu as well as store and pack collections.

Productive work proceeded quickly [Латышев 2008: 232–234] although there were problems with describing purchased items since ‘none of the Ainu in the vicinity could speak a word of Russian’ [Пилсудский 1907: 2; Сем 2000: 159].

Simultaneously, Piłsudski conducted a census of the nearby settlements and recorded songs

Бронислав Осипович Пилсудский
во время сбора фольклорного
материала у нивхов
Остров Сахалин. 1892–1896 гг.
Фотоотпечаток. Польская академия знаний,
Краков, Польша

Bronisław Piłsudski podczas zbierania
materiałów folklorystycznych u Niwchów
Sachalin, 1892–1896. Odbitka fotograficzna:
Polska Akademia Umiejętności, Kraków

Bronisław Piłsudski collecting
folklore material on the Nivkhs
The Island of Sakhalin. 1892–1896. Photoprint.
The Polish Academy of Learning, Cracow,
Poland

из коллекции МАЭ № 700 были приобретены именно в то время. Через селение Хакодатэ (о. Хоккайдо) Пилсудский вернулся в пост Корсаковский. Некоторое время спустя он приступил к дальнейшим исследованиям. Ученый посетил 13 сентября на восточном побережье Сахалина селения Отосан и Серароко, где проводились медвежьи праздники. Там был сделан ряд интересных фотографий [Латышев 2008: 240, 245]. Часть из них находится в МАЭ (кол. № 1472). Праздник в Отосане был в дальнейшем подробно описан в работе «На медвежьем празднике айнов о. Сахалина» [Пилсудский 1914].
Б. О. Пилсудский посещал и другие селения (Такоэ, Сианцы, Руре), в некоторых из них при его содействии были открыты айнские школы. Тогда же ученый глубоко занялся изучением айнского фольклора и языка. В 1902 году 14 декабря, он приехал в селение Ай (соврем. п. Советское), располагавшееся

зostały spakowane do pięciu dużych skrzyni. Wszystko wskazuje na to, że wiele eksponatów z kolekcji nr 700 Muzeum Antropologii i Etnografii zostało pozyskanych właśnie wtedy. Przez Hakodate (w. Hokkaido) Bronisław Piłsudski wrócił do Korsakowska. Po pewnym czasie przystąpił do dalszych badań. 13 września uczyony odwiedził osady Otosan i Sieraroko na wschodnim wybrzeżu, w których odbywały się święta niedźwiedzia. Podczas obrzędów Piłsudski wykonał wiele interesujących fotografii [Латышев 2008: 240, 245]. Część z nich znajduje się w kolekcji MAE (nr 1472). Ceremonia w Otosanie później została szczegółowo opisana przez Bronisława Piłsudskiego w pracy „Na niedźwiedzim święcie Ajnów wyspy Sachalin” [Пилсудский 1914]. Piłsudski odwiedzał także inne osady (Takoje, Sijancy, Rure). W niektórych pomagał otworzyć szkoły dla dzieci Ajnów. Wtedy także uczony

using a phonograph. The scientist managed to visit 17 settlements in the Mauka district. During the period of almost a month, from July 16 to August 6, 1902, Bronisław Piłsudski assembled collections and gathered folklore material. These collected materials were then packed in five large chests. Many exhibits of MAE collection No. 700 were obtained at that time. Bronisław Piłsudski returned to Korsakovsky Post via Hakodate, (Hokkaido). He proceeded with further studies. On September 13, the scientist visited the settlements of Otosan and Seraroko on Sakhalin's east coast where bear festivals were held. A number of interesting photographs were taken there, some of which are stored at the MAE (MAE No. 1472) [Латышев 2008: 240, 245]. A festival in Otosan was further described by Bronisław Piłsudski in detail in his work 'At the Bear Festival of the Ainu on the Island of Sakhalin'

в юго-восточной части острова на берегу Охотского моря [Пилсудский 1907: 6; Латышев 2008: 240, 252]. Пребывание в Ай знаменательно тем, что здесь Бронислав Пилсудский женился на айнке Чухсамме. В этом союзе родились двое детей — сын Сукэдо (1903) и дочь Киё (1905), которую Пилсудский так и не увидел. Их потомки до сих пор живут в Японии [Прокофьев 2008: 114, 117]. Покидая Сахалин, ученый не смог забрать семью с собой. Дело в том, что Чухсамма приходилась племянницей айнскому старшине Багунке, который по ряду причин запретил покидать Чухсамме родные края [Прокофьев 2008: 114]. Впоследствии она вторично вышла замуж и родила еще двух детей — девочку и мальчика [Inoue 2018: 42]. В 1920–1930 годах представители польского правительства и духовенства как минимум дважды встречались с айнской семьей Бронислава Пилсудского [Горбунов 2018: 63]. Интересен также факт, что из всех шестерых братьев Пилсудских только у Бронислава был сын. Следовательно, мужская линия Пилсудских сохранилась именно в Японии, а не в Польше.

В 1903 году вместе с польским писателем и этнографом Вацлавом Леопольдовичем Серошевским Пилсудский выехал на остров Хоккайдо и там провел исследование в ряде айнских селений.

Экспедиция на Хоккайдо была направлена по инициативе ИРГО и осуществлялась при содействии известных российских ученых и общественных деятелей, среди которых были вице-президент ИРГО Петр Петрович Семенов, профессор Императорского Московского университета, почетный академик Дмитрий Николаевич Анучин, председатель Русского комитета для изучения Средней и Восточной Азии Василий Васильевич Радлов, секретарь комитета Лев Яковлевич Штернберг [Дударец, Латышев 2002: 137].

szczerogólnie wnikliwie zajął się studiowaniem ajnuskiego folkloru i języka. 14 grudnia 1902 roku przyjechał do osady Aj (obecnie Sowietskoje), znajdującej się w południowo-wschodniej części wyspy, na brzegu Morza Ochockiego [Пилсудский 1907: 6; Латышев 2008: 240, 252]. Pobyt w Aj jest szczególny, ponieważ to właśnie tu Bronisław Piłsudski ożenił się z Ajnką Czuchsammą. Z tego związku urodziło się dwie dzieci — syn Sukezo (1903) i córka Kiyo (1905), której Bronisław Piłsudski nigdy nie widział. Ich potomkowie po dziś dzień żyją w Japonii [Прокофьев 2008: 114, 117]. Opuszczając Sachalin, uczyony nie mógł zabrać ze sobą swojej rodziny. Rzeczn w tym, że Czuchsamma była bliską krewną ajnuskiego starszyny Bagunki, który — z różnych przyczyn — zabronił jej opuszczać rodzinne strony [Прокофьев 2008: 114]. Później Czuchsamma wyszła za mąż ponownie i urodziła jeszcze dwoje dzieci — dziewczynkę i chłopca [Inoue 2018: 42]. W latach 1920–1930 przedstawiciele polskiego rządu oraz duchowieństwa minimum dwukrotnie spotykali się z ajnuską rodziną Bronisława Piłsudskiego [Горбунов 2018: 63]. Ciekawy jest także fakt, że z sześciu braci Piłsudskich tylko Bronisław miał męskiego potomka. Co za tym idzie, męska linia Piłsudskich zachowała się właśnie w Japonii, a nie w Polsce.

W 1903 roku Bronisław Piłsudski razem z polskim pisarzem i etnografem Wacławem Sieroszewskim udał się na wyspę Hokkaido, gdzie kontynuował prace badawcze w ajnuskich osadach.

Ekspedycja na Hokkaido odbyła się z inicjatywy Carskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego i doszła do skutku dzięki pomocy i wsparciu znanych rosyjskich uczonych oraz działaczy społecznych, wśród których znajdowali się wiceprezes Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego Piotr Siemionow,

(На медвежьем празднике айнов о. Сахалина) [Пилсудский 1914].
Piłsudski also visited other settlements (Takoe, Siyantsy and Rure). Thanks to him, Ainu schools were opened there. It was precisely then that the scientist became deeply involved in studying Ainu folklore and the Ainu language. On December 14, 1902, he arrived at the settlement of Ai (currently the village of Sovetskoye) located in the south-eastern part of the island on the coast of the Sea of Okhotsk [Пилсудский 1907: 6; Латышев 2008: 240, 252]. His stay in Ai is of utmost importance since he married an Ai resident, Chuhsamma. Two children resulted from the marriage: a son, Sukezo (b. 1903), and a daughter, Kiyo (b. 1905). Bronisław Piłsudski never saw his daughter. Their descendants still live in Japan [Прокофьев 2008: 114, 117]. Unfortunately, when he left Sakhalin, the scientist was not able to take his family with him since Chuhsamma was the niece of Ainu elder Bagunka, who forbade Chuhsamma to leave her native land [Прокофьев 2008: 114]. Later she re-married and had two more children — the girl and the boy [Inoue 2018: 42]. From 1920 to 1930, representatives of the Polish government and clergymen met Piłsudski's Ainu family at least twice [Горбунов 2018: 63]. It is also noteworthy that, of all six Piłsudski brothers, only Bronislaw produced a male descendant. Consequently, the male Piłsudski line is preserved in Japan rather than in Poland. In 1903, together with Polish writer and ethnographer Wacław Sieroszewski, Bronisław Piłsudski went to Hokkaido to conduct research into a number of Ainu settlements. The expedition to Hokkaido was carried out on the initiative of the Imperial Russian Geographical Society with the assistance of renowned Russian scientists and public

Айнская жена Бронислава Пилсудского
Чухсамма (вторая слева)
с сыном Пилсудского Сукэдзо
Сахалин, селение Ай. 1904–1905 гг. Фотоотпечаток.
Фото Б. О. Пилсудского. МАЭ № 1472–36

Ajnuska żona Bronisława Piłsudskiego
Czuchsamma (druga od lewej)
z synem Piłsudskiego Sukezo
Sachalin, osada Aj, 1904–1905. Odbitka fotograficzna.
Fot. B. Piłsudski. MAE nr 1472–36

Chuhsamma, the Ainu wife of Bronisław Piłsudski
She is second from the left,
along with Piłsudski's son Sukezo
Sakhalin. The settlement of Ai. 1904–1905.
Photoprint. Photo by B. Piłsudski. MAE No. 1472–36

Экспедиция была запланирована на 1902 год, но реализовать ее удалось лишь год спустя [Дударец, Латышев 2002: 140].

Б. О. Пилсудский и В. Л. Серошевский выехали на Хоккайдо в 1903 году, посетили айнские селения Сираой и Биратори, небольшие деревни, а также окрестности селений Муроран и Усу, где были проездом. В ходе экспедиций удалось собрать много предметов материальной культуры, которые вошли в состав коллекции МАЭ № 839. В описи упомянутой коллекции у большинства предметов нет точного указания на место сбора.

Согласно первоначальному плану Б. О. Пилсудский и В. Л. Серошевский хотели начать с самых отдаленных восточных поселений, куда менее всего распространялось японское влияние. Далее они собирались продвигаться к местам более японизированным. Но случайная встреча с айном Спаньрам Номура в один миг изменила все планы. Номура возвращался из г. Осака, где принимал участие в национальной промышленной выставке и вместе с женой и несколькими соплеменниками представлял айнскую деревню и медвежий праздник. В силу обстоятельств он вынужден был покинуть мероприятие. Распродав по дешевке все имущество, пустился в обратный путь, однако средств на дорогу не хватило, и вместе с женой он оказался без денег на улицах Хакодатэ [Серошевский 2004: 51].

Заручившись доброжелательным отношением нового знакомого, который, как выяснилось позже, был некогда старостой деревни Сираой, путешественники отправились именно туда. Так это селение оказалось первым на пути экспедиции. Исследователи жили у айнов, участвовали в совместных обрядах и очень сдружились с местными жителями. Им разрешали проводить фотосъемку, приобретать вещи, с ними

profesor Uniwersytetu Moskiewskiego, członek Petersburskiej Akademii Nauk Dmitrij Anuczin, prezes Rosyjskiego Komitetu do Badań Azji Środkowej i Wschodniej Wasilij Radłow oraz sekretarz Komitetu Lew Szternberg [Дударец, Латышев 2002: 137].

Ekspedycja była zaplanowana na 1902 rok, przygotowania do niej zaczęły się rok wcześniejszy, ale udało się ją przeprowadzić dopiero w 1903 roku [Дударец, Латышев 2002: 140]. Bronisław Piłsudski i Wacław Sieroszewski wyjechali wówczas na Hokkaido, odwiedzili osady Ajnów Shiraoi i Biratori, kilka mniejszych wsi, a także okolice Muroran i Usu. W toku ekspedycji udało im się zebrać wiele przedmiotów kultury materialnej Ajnów, które weszły w skład kolekcji MAE nr 839. W opisie wspomnianej kolekcji przy większości jej elementów brakuje jednak dokładnego wskazania miejsca pochodzenia.

Zgodnie z pierwotnym planem Bronisław Piłsudski i Wacław Sieroszewski chcieli zacząć badania od osad wysuniętych najbardziej na wschód, do których wpływy japońskie dotarły w najmniejszym stopniu. Następnie zamierzali udać się do miejsc bardziej zjaponizowanych. Ale przypadkowe spotkanie z Ajnem, Spańramem Nomurą, w jednej chwili zmieniło ich plany. Spańram Nomura wracał z Osaki, gdzie brał udział w narodowej wystawie, w ramach której przez trzy miesiące razem z żoną i kilkorgiem krewnych przedstawiał ajnuską wieś i święto niedźwiedzia. Organizator jednak im nie zapłacił i uciekł, on zaś musiał wyprzedać za bezcenną swoje mienie i ruszyć w drogę powrotną do domu. Nie starczyło mu jednak pieniędzy i razem z żoną bez grosza w kieszeni znalazł się na ulicach Hakodate [Sieroszewski 1961: 228]. Zapewniwszy sobie życzliwy stosunek nowego znajomego, który, jak się później okazało, był kiedyś nawet starostą Shiraoi, podróżnicy

figures, such as Vice-Chairman of the Russian Geographical Society Petr Semyonov, Moscow University professor and honorary academician Dmitry Anuchin, Chairman of the Russian Committee for the Study of Central and Eastern Asia Vasili Radlov and Secretary of the Committee Lev Shternberg [Дударец, Латышев 2002: 137].

The expedition was due to begin in 1902 and preparations were being made as early as in 1901 but the participants ultimately set out in 1903 [Дударец, Латышев 2002: 140]. Thus, Bronisław Piłsudski and Sieroszewski left for Hokkaido in 1903. They visited the Ainu settlements of Siraoy and Biratori, some smaller villages and neighbourhoods of settlements, including Muroran and Usu, which they passed on their way to Hokkaido. During their expedition, they managed to collect numerous material cultural items that later became part of MAE collection No. 839. Sadly, it is not known where, precisely, most of the items in the collection were obtained due to a lack of indications.

Initially, Bronisław Piłsudski and Sieroszewski planned to start with the most remote eastern settlements, least affected by Japanese influence, before moving on to places more affected by the Japanese culture. However, the meeting with Ainu Shipanram Nomura turned their plans upside down in an instant. Shipanram Nomura was on his way from Osaka where he took part in a national trade fair. Together with his wife and several tribesmen, the Ainu presented the Ainu village and bear festival. For various reasons, Shipanram had to leave the event. Having sold all the belongings cheaply, the Ainu set off on his way back home. However, he did not have enough money for the trip and ended up penniless along with his wife on the streets of Hakodate [Серошевский 2004: 51].

охотно делились фольклорным материалом [Серошевский 2004: 55, 68].

Вспоминая о поездке, В. Л. Серошевский писал, что его коллега отлично владел айнским языком и был очень популярен среди айнов, ибо защищал их и окружал заботой. Его даже в шутку называли «королем айнов» [Серошевский 2004: 70].

Поскольку население Сираой оказалось во многом японизировано, Б. О. Пилсудский и В. Л. Серошевский решили отправиться в районы, лежащие «вдали от морского берега и торговых путей. <...> Решено было начать от села Биратори, одного из больших айнских поселений» [Серошевский 2004: 70]. О прощании с жителями Сираой В. Л. Серошевский писал так: «Наступил наконец день отъезда. С полдня уже никто не ушел на ловлю рыбы, а все собрались в самом большом в деревне доме <...> Речи становились все цветистее, все длиннее, все пламеннее <...> Пришло время, когда Бронислав должен был на все ответить.

И он тоже покашлял трижды, как заведено, и начал прекрасную речь на айнском языке. Замолк смех и писк среди молодежи. Говорил Бронислав о доброте и гостеприимстве айнов» [Серошевский 2004: 71].

В письме секретарю ИРГО А. А. Достоевскому от 26 сентября 1903 года В. Л. Серошевский сообщал, что из Сираой, еще до поездки в Биратори, он и Пилсудский делали «экскурсии» в Садай и Сикиу. «Во всех этих деревнях мы осмотрели почти каждую хату, переписали и сняли все интересное, что только заметили или услышали. Отсюда мы направились в долину р. Сару; по пути посетили маленькую, но очень занимательную деревушку Имокпе, где живут «зядные айны», не желающие учиться по-японски и верующие по старинным образцам <...>

Мы проехали прямо в «Пиратор» (Пиратори) [Дударец, Латышев 2002: 169]. Отметим, что в коллекциях МАЭ есть предметы с пометкой

udali się właśnie tam. I tak oto Shiraoi okazało się pierwszą ajnuską osadą, którą odwiedzili podczas ekspedycji. Badacze mieszkali u Ajnów, uczestniczyli we wspólnych obrzędach i bardzo zaprzyjaźnili się z autochtonami. Pozwolono im robić zdjęcia, nabywać rzeczy, ochoczo dzielono się z nimi materiałem folklorystycznym [Sieroszewski 1961: 268–269].

Wspominając o tej podróży, Wacław Sieroszewski pisał, że Piłsudski władał doskonale językiem Ajnów i był wśród nich bardzo popularny, ponieważ troszczył się o nich i pomagał im. W żartach nazywano go nawet „królem Ajnów” [Sieroszewski 1961: 221]. Ponieważ mieszkańców Shiraoi okazali się mocno zjaponizowani, Piłsudski i Sieroszewski postanowili udać się w bardziej odległe rejony, „w głąb kraju, do osad leżących z dala od morskiego brzegu i starodawnych dróg handlowych. Postanowiliśmy zacząć od doliny rzeki Saru, od sioła Piratori, jednego z największych ośrodków ajnoskich” [Sieroszewski 1961: 260]. O pożegnaniu z mieszkańcami Shiraoi Sieroszewski pisał tak: „Nadszedł wreszcie nieunikniony dzień wyjazdu. W wilią od południa już nikt nie wyjechał na łowy i wszyscy zebrali się w największym wiosce domu — Ekas-tepa. (...) Mowy były coraz kwieciste, coraz dłuższe i coraz gorętsze... (...) Przyszedł czas, kiedy Bronisław musiał na wszystko odpowiedzieć. I on też chrząknął po trzykroć, według zwyczaju, i zaczął pięknie skandować swą mowę po ajnosku. Umilkły śmiechy i piski nawet wśród młodzieży. Mówił Bronisław o dobroci i gościnności Ajnów, o ich męstwie i ich biedzie obecnej i o dawnej ich potędze i sławie, kiedy to wszystkie wyspy północy i południa były zaludnione przez naród Ajnu, liczny jako gwiazdy na niebie!...” [Sieroszewski 1961: 261–262].

W liście do sekretarza Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego Andrieja Dostojewskiego

Thus, the travellers decided to go to Siraoy while enjoying the friendly company of a new acquaintance who, as it turned out later, was once the elder of Siraoy. Hence, Siraoy was the first village of the expedition. The researchers stayed with the Ainu, participated in group ceremonies, and struck up close friendships with the natives. They were allowed to take pictures and acquire items. The locals eagerly shared folklore materials with them [Серошевский 2004: 55, 68]. When mentioning the expedition, Sieroszewski recalled that his friend, Bronisław Piłsudski, was very fluent in the Ainu language and was very popular among the Ainu, whom he protected and cared for. Piłsudski was even jokingly referred to as ‘the king of the Ainu’ [Серошевский 2004: 70]. Since the population of Siraoy turned out to be subject to strong Japanese influence, Piłsudski and Sieroszewski decided to seek out more remote areas ‘far from the coast and trade routes (...) The decision was made to start with the village of Biratori, one of the largest Ainu settlements’ [Серошевский 2004: 70]. Sieroszewski described the farewell meeting with the natives of Siraoy: ‘Finally, the day of our departure approached. From noon, no one went fishing. Everyone gathered in the largest house in the village. (...) Speeches became increasingly aureate, lengthy, and passionate. (...) It was time for Bronisław to reply. And he, too, coughed three times, as was customary, before delivering a beautiful speech in the Ainu language. Laughter and noise among youngsters ceased as Bronisław spoke of the kindness and hospitality of the Ainu’ [Серошевский 2004: 71]. In his letter to the Secretary of the Imperial Russian Geographical Society (IRGO) A. Dostoyevsky dated September 26, 1903, Wacław Sieroszewski

«Сикию» или «Сикю», приобретенные, видимо, во время тех «экскурсий».

Б. О. Пилсудский и В. Л. Серошевский прибыли в Биратори — поселок на Хоккайдо, находящийся в уезде Сары.

Еще в конце 1870-х годов Хоккайдо впервые посетил английский миссионер Джон Бэчелор (1854–1944), занимавшийся распространением христианства среди айнов, их образованием и изучением самобытной культуры. Значительную часть времени Бэчелор провел именно в Биратори, где даже учредил воскресную школу.

В Биратори, старостой был пожилой айн Пенри. Он хорошо знал Дж. Бэчелора и других исследователей айнов, и при его содействии ученые стали заниматься этнографическими и антропологическими исследованиями. Все складывалось хорошо, но однажды отношение к путешественникам резко изменилось — их стали избегать.

Долго не могли понять, в чем дело, но потом все же разузнали, что из Хакодатэ приехали японские чиновники. Они стали интересоваться контактами айнов с учеными, прибывшими из Российской империи, выраживать недовольство этими контактами [Серошевский 2004: 76]. Какое-то время спустя в Биратори приехал Спаньрам Номура из Сираой. Он предупредил своих друзей, что власти готовят на них покушение. В это же время пришло письмо от российского консула из Хакодатэ, в котором говорилось, что в силу обострения отношений между Россией и Японией экспедицию следует немедленно приостановить и вернуться в Токио [Серошевский 2004: 78].

В. Л. Серошевский 26 сентября 1903 года сообщил секретарю ИРГО, что работа этнографов в Японии прекращена, но «кое-что удалось сделать», «имея в виду — “толстую” тетрадь заметок, записи айнских

z 26 września 1903 roku Wacław Sieroszewski informował, że z Shiraoi, jeszcze przed wyprawą do Biratori, razem z Piłsudskim robili „wycieczki” do Sadai i Siknu. „We wszystkich tych wsiach obejrzaliśmy prawie że każdą chatę, spisaliśmy i sfotografowaliśmy wszystko, co okazało się interesujące, co tylko zauważaliśmy czy usłyszeliśmy. Stamtąd skierowaliśmy się do doliny rzeki Saru; po drodze odwiedziliśmy małą, ale bardzo zajmującą wioskę Imokpe, w której żyją »zawieści Ajnowie«, nie chcący uczyć się po japońsku i wyznający wiarę przodków (...). Pojechaliśmy prosto do »Piratora« (Biratori)“ [Дударец, Латышев 2002: 169]. Odnotujmy w tym miejscu, że w MAiE są przedmioty z adnotacją Sikiju czy Sikju, najwyraźniej pozyskane podczas tych właśnie „wycieczek“.

Piłsudski i Sieroszewski dotarli do Biratori — osady położonej na wyspie Hokkaido, w powiecie Saru. Należy zauważać, że już pod koniec lat siedemdziesiątych XIX wieku Hokkaido odwiedził angielski misjonarz John Batchelor (1854–1944), zajmujący się krzewieniem chrześcijaństwa wśród Ajnów, ich edukacją i badaniem oryginalnej kultury. Znaczącą część czasu Batchelor spędził właśnie w Biratori, gdzie założył nawet szkołkę niedzielną.

W czasie kiedy Piłsudski i Sieroszewski przybyli do Biratori, starostą był tam sędziwy Ajn Penri. Dobrze znał Johna Batchelora i innych badaczy Ajnów i dzięki jego pośrednictwu uczeni mogli rozpocząć swoje etnograficzne i antropologiczne badania. Wszystko szło dobrze, nagle jednak stosunek Ajnów do podróżników się zmienił. Ajnowie zaczęli ich unikać. Piłsudski i Sieroszewski długo nie mogli zrozumieć, o co chodzi, ale w końcu dowiedzieli się, że z Hakodate przyjechali japońscy urzędnicy. Zaczęli interesować się kontaktami Ajnów z uczonymi, którzy przybyli

reported that he and Bronisław Piłsudski had embarked on ‘excursions’ to Saday and Siku after having left Siraoy and before reaching Biratori. ‘In all these villages, we examined almost every hut, registered and photographed everything that was of interest... everything we noticed or heard of. From there, we headed towards the Saru river valley. On the way, we visited a tiny but very interesting village called Imokpe inhabited by ‘ardent Ainu’ who refused to learn Japanese and who practised religion in accordance with old traditions. (...) We went straight to ‘Pirator’ (Piratori)’ [Дударец, Латышев 2002: 169]. Note that there are items in the Museum of Anthropology and Ethnography marked as ‘Sikiyu’ or ‘Sikyu’, apparently acquired during those ‘excursions’. So, Piłsudski and Sieroszewski arrived in Biratori. This was a village on Hokkaido, in Saru uyezd (county). It is noteworthy that, back in the late 1870^s, Hokkaido was visited by English missionary John Batchelor (1854–1944) for the first time. He promoted Christianity among the Ainu. He also educated them and studied their native culture. Batchelor spent most of his time specifically in Biratori where he even established a Sunday school. When Bronisław Piłsudski and Wacław Sieroszewski arrived in Biratori, an elderly Ainu named Penri was the elder there. He knew Batchelor and other Ainu researchers very well. Assisted by Penri, the scientists engaged in ethnographic and anthropological research. Everything was running smoothly when suddenly the attitudes towards the travellers changed and the Ainu started to avoid them. The researchers were unable to imagine what was going on until they learnt that Japanese officials from Hakodate had arrived. The officials inquired about the contact between the Ainu and scientists from the Russian Empire and expressed their disapproval

текстов Пилсудского, 200 фотонегативов и 12 кинематографических лент, запечатлевших туземные пляски» [Дударец, Латышев 2002: 142]. Часть этнографических сборов поступила в МАЭ, другие материалы оказались рассредоточенными.

В. Л. Серошевский из Японии через Корею и Цейлон отправился в Европу, а Б. О. Пилсудский вернулся в Россию. До апреля 1905 гг. он жил на Сахалине, где продолжал научные исследования и сбор коллекций по айнов и нивхам. С острова Сахалин он отправился в короткую экспедицию, свою последнюю в России, к ульчам в нижнем течении Амура, после чего вернулся во Владивосток и оттуда в конце 1905 года или начале 1906 года при неясных обстоятельствах (по-видимому, связанных с революционными событиями 1905 года) уехал в Японию. В Японии исследователь прожил восемь месяцев, работая в музеях и библиотеках. В 1906 году через США и Францию вернулся в Польшу. Он поселился на территории бывшей Польши в Галиции (Австро-Венгрия), жил главным образом в Krakowie, где обосновался его брат Юзеф, на Подгалье в Закопане и во Львове. Bronisław Osipowicz Piłsudski продолжал вести активную научную деятельность. Он занимался обработкой своих материалов по культуре айнов и нивхов, публиковал ряд статей на разных языках, например „Das Bärenfest der Ajnen auf Sachalin” («Медвежий праздник айнов с Сахалина») в „Globus” [Piłsudski 1909], „Ainu Folklore” («Айнский фольклор») в „The Journal of American Folk-Lore” [Piłsudski 1912], „Na niedźwiedzim święcie u Ajnów z wyspy Sachalin” («На медвежьем празднике у айнов с острова Сахалин») в „Sfinks” [Piłsudski 1909], „Szamanizm u tubylców na Sachalinie” («Шаманизм уaborигенов на Сахалине») в „Lud” [Piłsudski 1909, 1910], „Trąd wśród Gilaków i Ajnów”

na Hokkaido z Cesarstwa Rosyjskiego, i okazywać z tego powodu niezadowolenie [Sieroszewski 1961: 273]. Po pewnym czasie do Biratori przyjechał Spańram Nomura z Shiraoi. Uprzedził swoich przyjaciół, że władze przygotowują na nich zamach. W tym samym czasie nadśzedł list od rosyjskiego konsula z Hakodate, który pisał, że z powodu zastrzeżenia stosunków między Rosją i Japonią należy natychmiast przerwać ekspedycję i wrócić do Tokio [Sieroszewski 1961: 274].

26 września 1903 roku Wacław Sieroszewski poinformował sekretarza Towarzystwa Geograficznego, że praca etnografów w Japonii została przerwana, ale „co nieco udało się zrobić”, mając na myśli gruby zeszyt notatek, zapisy ajnuskich tekstów Piłsudskiego, 200 negatywów i 12 taśm filmowych, na których utrwalono tańce krajowców [Дударец, Латышев 2002: 142]. Część zbiorów etnograficznych trafiła do MAiE, inne materiały niestety zostały rozproszone.

Wacław Sieroszewski z Japonii przez Koreę i Cejlon udał się do Europy, Piłsudski natomiast wrócił do Rosji. Do kwietnia 1905 roku mieszkał na Sachalinie, gdzie kontynuował badania naukowe i zbierał kolekcje przedmiotów kultury Ajnów i Niwchów. Z Sachalinu wyruszył na krótką ekspedycję, swoją ostatnią na terenie Rosji, do Ulczów w dolnym biegu Amuru, po czym wrócił do Władywostoku i właśnie stąd pod koniec 1905 lub na początku 1906 roku w niejasnych okolicznościach (związanych najwyraźniej z wydarzeniami rewolucyjnymi 1905 roku) wyjechał do Japonii. W Japonii badacz spędził osiem miesięcy, pracując w muzeach i bibliotekach, następnie w 1906 roku przez USA i Francję wrócił do Polski. Osiedlił się w Galicji, mieszkał w Krakowie, gdzie urządził się też jego brat Józef, na Podhalu w Zakopanem i we Lwowie. Bronisław Piłsudski kontynuował intensywną działalność naukową. Zajmował się

[Серошевский 2004: 76]. Shipanram Nomura from Siraoy arrived in Biratori and warned his friends that the authorities were preparing an assassination attempt on them. This coincided with the arrival of a letter from the consul from Hakodate that stated that due to the aggravation of the situation between Russia and Japan, the expedition should be discontinued with immediate effect and that the scientists should return to Tokyo [Серошевский 2004: 78].

On September 26, 1903, Waclaw Sieroszewski informed the secretary of IRGO of the discontinuation of the work of the ethnographers in Japan. He mentioned that they had ‘managed to do something’, namely they had compiled ‘a thick journal of notes containing Ainu texts written down by Bronisław Piłsudski, 200 photographic negatives, and 12 cinematographic tapes on which dances performed by the natives had been recorded’ [Дударец, Латышев 2002: 142]. Some of the ethnographic collections were exhibited in the MAE, some were sent elsewhere. Sieroszewski returned to Europe from Japan via Korea and Ceylon. Piłsudski went to Russia and until April 1905, lived on Sakhalin, where he continued to research and collect collections on the Ainu and Nivkhs. From the Island of Sakhalin, he embarked on a short expedition, his last in Russia, to the Ulch people in the lower reaches of the Amur before returning to Vladivostok. From Vladivostok, he returned to Japan in late 1905 or early 1906 under unclear circumstances (probably related to the revolutionary events of 1905). The researcher spent eight months in Japan working in museums and libraries. He returned to Poland via the US and France in 1906. He settled in what was formerly Polish Galicia (the Austro-Hungarian Empire at the time), residing mainly in Cracow, where

(«Проказа среди гиляков и айнов») в „Lud” [Piłsudski 1912] и другие. В это время ученый активно путешествовал по Европе с научными и личными целями: посещал Англию, Бельгию, Францию, Германию, Швейцарию, Чехию, Австрию [Kuczyński 1993: 305–306].

После возвращения на родину Б. О. Пилсудский начал проводить этнографические и фольклорные исследования на Подгалье среди этнографической группы поляков — подгалянских гуралей. Кроме того, он собирал музейные коллекции, прежде всего это предметы быта горцев и картины на стекле, изображающие лики святых или религиозные сцены (специфический вид польского народного искусства, характерного для данного региона и соседней Силезии). Многие предметы из его собраний сохранились в Татровским музее имени Титуса Халубинского в городе Закопане (Польша). В 1911 году Б. О. Пилсудский организовал народоведческую секцию в Татранском обществе, стал одним из создателей журнала «Подгалянский ежегодник». Этот журнал, хотя и с перерывами, издается до сих пор [Kuczyński 1972: 363].

Казалось бы, жизнь и научная карьера Бронислава Пилсудского после возвращения в Польшу складывались успешно. Ведь он даже собирался окончить университет в Швейцарии по этнографическому направлению, под руководством Арнольда ван Геннепа, чтобы потом получить место профессора этнографии в Ягеллонском университете в Krakowе. Однако этим планам не суждено было сбыться. Мир стоял на пороге Первой мировой войны, по всей Европе шла борьба за независимость народов, и Польша в этом процессе играла заметную роль. В данной ситуации для многих польских политических и военных деятелей занятие этнографией экзотического, отдаленного и малочисленного народа представлялось малозначительным

opracowaniem swoich materiałów na temat kultury Ajnów i Niwchów, opublikował szereg artykułów w kilku językach, m.in. „Das Barenfest der Ajnen auf Sachalin” (Święto niedźwiedzia Ajnów z Sachalinu) w „Globus” [Piłsudski 1909], „Ainu Folklore” (Folklor Ajnów) w „The Journal of American Folk-Lore” [Piłsudski 1912], „Na niedźwiedzim święcie u Ajnów z wyspy Sachalin” w „Sfinksie” [Piłsudski 1909], „Szamanizm u tubylców na Sachalinie” w „Ludzie” [Piłsudski 1909, 1910], „Trąd wśród Gilaków i Ajnów” w „Ludzie” [Piłsudski 1912]. W tym samym czasie podróżował po całej Europie prywatnie i w celach naukowych: odwiedził Angię, Belgię, Francję, Niemcy, Szwajcarię, Czechy i Austrię [Kuczyński 1993: 305–306]. Po powrocie do ojczyzny Bronisław Piłsudski zaczął prowadzić badania etnograficzne i folklorystyczne wśród górali podhalańskich. Oprócz tego zbierał kolekcje muzealne: przede wszystkim przedmioty użytku codziennego, a także obrazy na szkle, przedstawiające oblicza świętych albo sceny religijne. Większość tych przedmiotów zachowała się i jest przechowywana w Muzeum Tatrzańskim im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem. W 1911 roku Bronisław Piłsudski zorganizował sekcję etnograficzną w Towarzystwie Tatrzańskim, był także jednym z twórców czasopisma „Rocznik Podhalański”, które, choć z przerwami, wydawane jest do dziś [Kuczyński 1972: 363]. Zdawałoby się, że życie i kariera naukowa Bronisława Piłsudskiego po powrocie do Polski przyjęły pomyślny obrót. Zamierzał nawet skończyć studia etnograficzne na uniwersytecie w Szwajcarii pod kierownictwem Arnolda van Gennepa, żeby następnie otrzymać stanowisko profesora etnografii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Tym planom nie dane jednak było się ziskończyć. Świat stanął na progu I wojny światowej, w całej Europie trwały walki

his brother Józef was living at the time, and also in Zakopane (Podhale) and Lviv.

Bronisław Piłsudski continued with intensive scientific activities. He worked on the collected materials on the culture of the Ainu and Nivkhs, published a number of articles in different languages, such as ‘The Bear Festival of the Sakhalin Ainu’ (Das Bärenfest der Ajnen auf Sachalin) in Globus [Piłsudski 1909], ‘Ainu Folklore’ in The Journal of American Folk-Lore [Piłsudski 1912], ‘At the Bear Festival at the Ainu from the Island of Sakhalin’ (Na niedźwiedzim święcie u Ajnów z wyspy Sachalin) in Sfinks [Piłsudski 1909], ‘Shamanism among the Aboriginal People on Sakhalin’ (Szamanizm u tubylców na Sachalinie) in Lud [Piłsudski 1909, 1910], ‘Leprosy among the Gilyaks and Ainu’ (Trąd wśród Gilaków i Ajnów) in Lud [Piłsudski 1912], among others. The scientist travelled throughout Europe for scientific and personal reasons: he visited England, Belgium, France, Germany, Switzerland, the Czech lands, and Austria [Kuczyński 1993: 305–306].

After returning home, Piłsudski embarked on ethnographic and folklore studies in Podhale among the ethnographic group of Podhale Gorals (Highlanders). In addition, he assembled museum collections: for the main part, these were household items received from Highlanders and paintings on glass depicting the faces of saints or religious scenes (a specific type of Polish folk art characteristic of this region and neighbouring Silesia). Many of these items have been preserved in the Tytus Chałubiński Tatra Museum in the city of Zakopane (Poland). In 1911, Piłsudski opened the ethnological section of the Tatra Society and was one of the founders of the Podhale Yearbook. This journal is still published today despite some breaks in activity [Kuczyński 1972: 363]. Bronisław Piłsudski’s life and scientific career

и даже вредным делом. Ведь от старшего Пилсудского все ожидали такой же позиции в национально-освободительной борьбе, как у его брата Юзефа. Однако Б. О. Пилсудский не разбирался в политических нюансах и видел возрождение родины прежде всего в развитии польской науки: в последние годы жизни он участвовал в работе над созданием энциклопедических изданий, посвященных Польше [Kuczyński 2016: 51].

Многие из тех, кто знал Б. О. Пилсудского лично, вспоминали, что это был человек с мягким характером, добрый, ненавидевший насилие. По словам В. Л. Серошевского, он восхищался братом, очень его любил и безгранично ему доверял, но служить в армии не стал, хотя был смелый, абсолютно неприхотливый и жертвенный [Kuczyński 2016: 29; Sieroszewski 1914–1921: XXV].

Живя в Польше, Бронислав Пилсудский завязал романтические отношения с Марией Жарновской (в девичестве Баневич), в которую был влюблена еще в студенческие годы. После ссылки Пилсудского на каторгу Мария вышла замуж за богатого царского чиновника Яна Жарновского, родила сына, но брак оказался несчастливым. На тот момент, когда ученый приехал в Краков, Мария жила в Петербурге у матери, отдельно от мужа. Пилсудский практически сразу начал переписку со своей давней возлюбленной [Chociłowski 2018: 47, 114–115].

Весной 1907 года он пригласил Марию посетить Краков, и она приехала в Польшу. Роман развивался очень бурно, Бронислав Пилсудский даже представлял Марию своей женой. Между тем известно, что его возлюбленная не собиралась разводиться с мужем: она привыкла к достатку и официально выходить замуж за человека, у которого были финансовые проблемы, не хотела. До весны 1909 года Бронислав Пилсудский и Мария Жарновская жили в гражданском

narodowowyzwoleńcze, a Polska odgrywała wiodącą rolę w tych wydarzeniach. W tej sytuacji wielu polskich działaczy politycznych oraz wojskowych uznało zajęcie się etnografią egzotycznej, dalekiej i niewielkiej liczebnie grupy etnicznej za pracę niegodną uwagi, a wręcz szkodliwą. Przecież od starszego z braci Piłsudskich wszyscy oczekiwali takiego samego stanowiska w walce narodowowyzwoleńczej, jak od Józefa. Bronisław Piłsudski jednak nie orientował się w meandrach polityki i odrodzenie Ojczyzny widział przede wszystkim w rozwoju polskiej nauki: w ostatnich latach życia uczestniczył w pracach nad stworzeniem encyklopedii wiedzy o Polsce [Kuczyński 2016: 51].

Wielu z tych, którzy znali Piłsudskiego osobiście, wspominało, że był to człowiek o łagodnym charakterze, dobry, nieznośny przemocy. Sieroszewski uważa, że Bronisław podziwiał brata, bardzo go kochał i bezgranicznie mu ufał, ale nie wstąpił do wojska, choć był odważny, skromny i ofiarny [Kuczyński 2016: 29; Sieroszewski 1914–1921: XXV].

Już po powrocie do Polski Bronisław nawiązał romans z Marią Żarnowską (z domu Baniewicz), w której był zakochany jeszcze w czasach studenckich. Po zesłaniu Piłsudskiego na Sachalin Maria wyszła za mąż za bogatego urzędnika carskiego Jana Żarnowskiego, urodziła mu syna, ale małżeństwo to okazało się nieszczęśliwe. W chwili, gdy Piłsudski przyjechał do Krakowa, Maria mieszkała w Petersburgu z matką. Uczony właściwie od razu zaczął korespondować ze swoją dawną miłością [Chociłowski 2018: 114–115]. Wiosną 1907 roku zaprosił Marię do Krakowa. Romans rozwijał się bardzo burzliwie, Bronisław przedstawiał ją nawet jako swoją żonę. Maria jednak nie zamierzała rozwieść się z mężem: przywykła do dostatku i nie chciała wyjść za mąż za Piłsudskiego, który borykał się z problemami finansowymi.

were seen as successful following his return to Poland. He even planned to graduate from university in Switzerland, from the ethnographic department, under the supervision of Arnold van Gennep, in order to subsequently assume the position of professor of ethnography at the Jagiellonian University in Cracow. But this was not to be. The world was on the verge of the Great War. Peoples across Europe were fighting for their independence, the Poles more than most. Given the situation, many Polish political and military leaders regarded the ethnography of an exotic, remote and small ethnic group insignificant and even somewhat counterproductive. After all, everyone expected the elder brother of Józef Piłsudski to adopt the same stance towards the national liberation movement. However, Bronisław Piłsudski was less than well-acquainted with political nuance and associated the revival of his motherland with the development of Polish science: in the final years of his life, he participated in work dedicated to encyclopaedic publications on Poland [Kuczyński 2016: 51]. Many of those who knew Bronisław Piłsudski personally recalled that he was a gentle and kind person who hated violence. According to Wacław Sieroszewski, Bronisław Piłsudski admired his brother, loved him very much and trusted him unconditionally but he himself did not serve in the army, although he was brave, undemanding, and capable of sacrifice [Kuczyński 2016: 29; Sieroszewski 1914–1921: XXV]. While in Poland, Bronisław Piłsudski established a romantic relationship with Maria Zharnovskaya (born Banovich), with whom he had fallen in love as a student. When Piłsudski was in exile, Maria married a wealthy tsarist official, Jan Zharnovsky, with whom she had a son. However, the marriage was unhappy. When Bronisław Piłsudski settled in Cracow, Maria

Бронислав Пилсудский с Марией Жарновской,
гражданской женой
1907 г. Фотоотпечаток. Из собрания Татровского
музея имени Титуса Халубинского в Закопане,
Польша

Bronisław Piłsudski z Marią Żarnowską
1907 r. Fotografia ze zbiorów Muzeum Tatrzańskiego
im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem

Bronisław Piłsudski and Maria Zharnovskaya,
his Polish mistress
1907. Photoprint. From the collection of the Tytus
Chałubiński Tatra Museum in Zakopane, Poland

браче, путешествуя по Польше и за границей. К несчастью, судьба опять приготовила Пилсудскому тяжелый удар: в 1908 году у Марии диагностировали рак груди. Осеню 1909 года измученная болезнью, ссорами и без денег она вернулась в Петербург и там с мужем жила свои последние два года. Мария Жарновская умерла 12 мая 1911 года в возрасте 42 лет. Считается, что этот трагичный опыт усилил неврастению Б. О. Пилсудского, что в конечном итоге привело к смерти ученого [Staszek 2003].

После возвращения в Европу и практически до конца своей жизни Бронислав Пилсудский испытывал большие финансовые трудности. Он пытался получить работу в Ягеллонском университете, в различных библиотеках, музеях или редакциях, но везде получал отказ. Известно, например, что Пилсудский вел переписку с американским антропологом Францем Боасом, предлагал ему этнографический материал. Боас, в свою очередь, приглашал ученого принять участие в экспедиции к айнам. Однако и этим планам не суждено было реализоваться [Chociłowski 2018: 123–126].

Одним из источников существования была продажа фотографий и предметов, собранных во время этнографических экспедиций, в музеи России, Европы и Америки. Сохранилось письмо Б.О. Пилсудского, написанное весной 1908 года Дмитрию Александровичу Клеменчу, хранителю Академического этнографического музея Императора Александра III (Этнографический отдел Русского музея), в котором Б. О. Пилсудский отразил все свои проблемы — и катастрофическую финансовую ситуацию, и отсутствие интереса к своим исследованиям: «Многоуважаемый Дмитрий Александрович. <...> Вы знаете, наверное, мое положение. Я принужден оставаться до лучших дней

Do wiosny 1909 roku Bronisław Piłsudski i Maria pozostawali w związku, podróżowali po Polsce i za granicę. Niestety, los nie oszczędzał uczonego: w 1908 roku u kobiety zdiagnozowano raka piersi. Jesienią 1909 roku wycieczkona chorobą, kłótniami z Piłsudskim i brakiem pieniędzy, wróciła do Petersburga i tam u boku męża spędziła ostatnii dwa lata życia. Maria Żarnowska zmarła 12 maja 1911 roku w wieku 42 lat. Uważa się, że to tragiczne doświadczenie nasiliło neurastenię Bronisława Piłsudskiego, która ostatecznie doprowadziła do jego śmierci [Staszek 2003]. Po powrocie do Europy już właściwie do końca życia Bronisław Piłsudski doświadczał kłopotów finansowych. Próbował znaleźć pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, w licznych bibliotekach, muzeach i redakcjach, ale wszędzie spotykał się z odmową. Wiadomo na przykład, że korespondował z amerykańskim antropologiem Franzem Boasem, proponując mu materiały etnograficzne. Boas z kolei zapraszał uczonego do wzięcia udziału w ekspedycji na ziemie Ajnów. Plan ten jednak nie został zrealizowany [Chociłowski 2018: 123–126].

Jednym ze źródeł pozyskiwania pieniędzy przez badacza była sprzedaż fotografii i przedmiotów zebranych podczas ekspedycji etnograficznych muzeom w Rosji, Europie i Ameryce. Zachował się list Bronisława Piłsudskiego z wiosny 1908 roku do Dmitrija Klemienca, kustosza Akademickiego Muzeum Etnograficznego Cesarza Aleksandra III (Oddział Etnograficzny Muzeum Rosyjskiego). Piłsudski opisał w nim swoje problemy i katastrofalną sytuację finansową oraz brak zainteresowania jego badaniami: „Wielce Szanowany Dmitriju Aleksandrowiczu. (...)

Na pewno zna Pan moje położenie. Zmuszony jestem pozostać za granicą do lepszych czasów i rzucam się na wszystkie strony, żeby mieć

was separated from her husband and residing with her mother. Piłsudski began to correspond with his former sweetheart almost immediately [Chociłowski 2018: 47, 114–115].

He invited Maria to Cracow in the spring of 1907 and she visited Poland. The romance was in full swing and Bronisław Piłsudski even started to introduce Maria as his wife. However, apparently, Maria did not intend to divorce her husband since she was accustomed to an affluent lifestyle and did not want to be officially married to Piłsudski, who was struggling with financial problems.

Bronisław Piłsudski and Maria Zharnovskaya lived together until the spring of 1909. They travelled around Poland and abroad. Unfortunately, fate dealt another heavy blow to Piłsudski: in 1908, Maria was diagnosed with breast cancer. Exhausted by the disease and quarrels with Piłsudski, Maria returned to Saint Petersburg without a penny. She spent the last two years of her life with her husband. Maria Zharnovskaya died on May 12, 1911, at the age of 42. This tragic experience is believed to have exacerbated Bronisław Piłsudski's neurasthenia, which ultimately led to his death [Staszek 2003].

After his return to Europe and virtually until the very end of his life Bronisław Piłsudski experienced great financial difficulties. He sought employment at the Jagiellonian University, in various libraries, museums, and on editorial boards — all in vain. For example, it is known for a fact that Piłsudski corresponded with American anthropologist Franz Boas and offered him ethnographic materials. Boas, in turn, invited the scientist to take part in an expedition to the Ainu. Unfortunately, those plans were not meant to be [Chociłowski 2018: 123–126]. In order to obtain means of subsistence, Piłsudski sold photographs and items collected during ethnographic expeditions to museums in Russia, Europe, and the US. A letter written by Bronisław

за границей и бросаюсь во все стороны, чтобы иметь возможность заняться обработкой своих материалов, собранных среди гиляков, ороков и главным образом айнов о. Сахалин. Здесь, в Польше, нет ни средств, ни особого интереса к этой именно области науки, и гораздо больше поддержки я встретил бы в России. Небольшая сумма, выданная в качестве субсидии Русским комитетом по изучению Средней и Восточной Азии, позволила мне привести несколько в систему разрозненные путевые заметки и обработать несколько статеек.

Но сейчас опять у меня нет вовсе средств, и я остаюсь в положении, принуждающем искать какое бы ни было занятие, лишь бы не помереть с голода. Между тем в моем распоряжении, я уверен, такие материалы, которые имеют несомненную ценность для науки. Печалит меня, что я принужден буду оторваться от работы, которая именно теперь, пока не затерты непосредственные впечатления, более всего продуктивна.

Я много рассчитывал на продажу валиков для фонографа с записями на них разных песен, преданий, сказок, криков плясовых, шаманских и т. п., сделанных мною у айнов на Сахалине. <...> Имею также большую коллекцию негативов с типами айнов и сценами их быта и других инородцев Сахалина и Амура. Но негативы тоже понемногу портятся, ломаются при перевозках, а я не могу составить даже для себя из них хорошего альбома, так как не имею достаточно средств. Может быть, Ваш музей закупил бы снимки и я бы прислал их с объяснениями» [Арванити, Петшкевич 2011: 99–100].

Известно, что Б.О. Пилсудский продавал снимки со своих негативов во многие музеи мира, поэтому, например, в его фотоколлекциях в РЭМ и МАЭ присутствуют одинаковые фотографии, связанные с культурой айнов.

możliwość opracowania swoich materiałów, zebranych wśród Gilaków, Oroków i przede wszystkim Ajnów wyspy Sachalin. Tu, w Polsce, nie ma ani środków, ani szczególnego zainteresowania tą gałęzią nauki i o wiele więcej wsparcia otrzymałem w Rosji. Niewielka suma, udzielona w charakterze subsydium przez Rosyjski Komitet do Badań Azji Środkowej i Wschodniej, pozwoliła mi doprowadzić do porządku niespójne notatki z podróży oraz opracować kilka artykulików. Obecnie jednak znów nie mam w ogóle środków i znajduję się w położeniu, w którym zmuszony jestem szukać jakiegokolwiek zajęcia, byleby tylko nie umrzeć z głodu. Jestem przekonany, że dysponuję materiałami, które mają niewątpliwą wartość dla nauki. Niepokoi mnie, że zmuszony będę oderwać się od pracy, która właśnie teraz, dopóki nie zatarły się bezpośrednie wrażenia, byłaby najbardziej produktywna. Wiele sobie obiecywałem po sprzedaży walków fonograficznych z zapisami różnych pieśni, podań, baśni, okrzyków tanecznych, szamańskich itp., nagranych przez mnie u Ajnów na Sachalinie. (...) Posiadam także sporą kolekcję negatywów z typami Ajnów i scenami z ich życia codziennego oraz życia innych ludów Sachalinu i Amuru. Ale negatywy także niszcżą, łamią się podczas przewożenia, a ja nie mogę złożyć z nich nawet dla siebie porządnego albumu, ponieważ nie mam na to wystarczających środków. Może Państwowe muzeum zakupiłoby fotografie i ja przysiąbym je z opisami» [Арванити, Петшкевич 2011: 99–100]. Wiadomo, że Bronisław Piłsudski sprzedawał takie same fotografie ze swoich negatywów do wielu muzeów świata, dlatego też, na przykład, w jego kolekcjach w Rosyjskim Muzeum Etnograficznym oraz Muzeum Antropologii i Etnografii znajdują się jednakowe zdjęcia Ajnów.

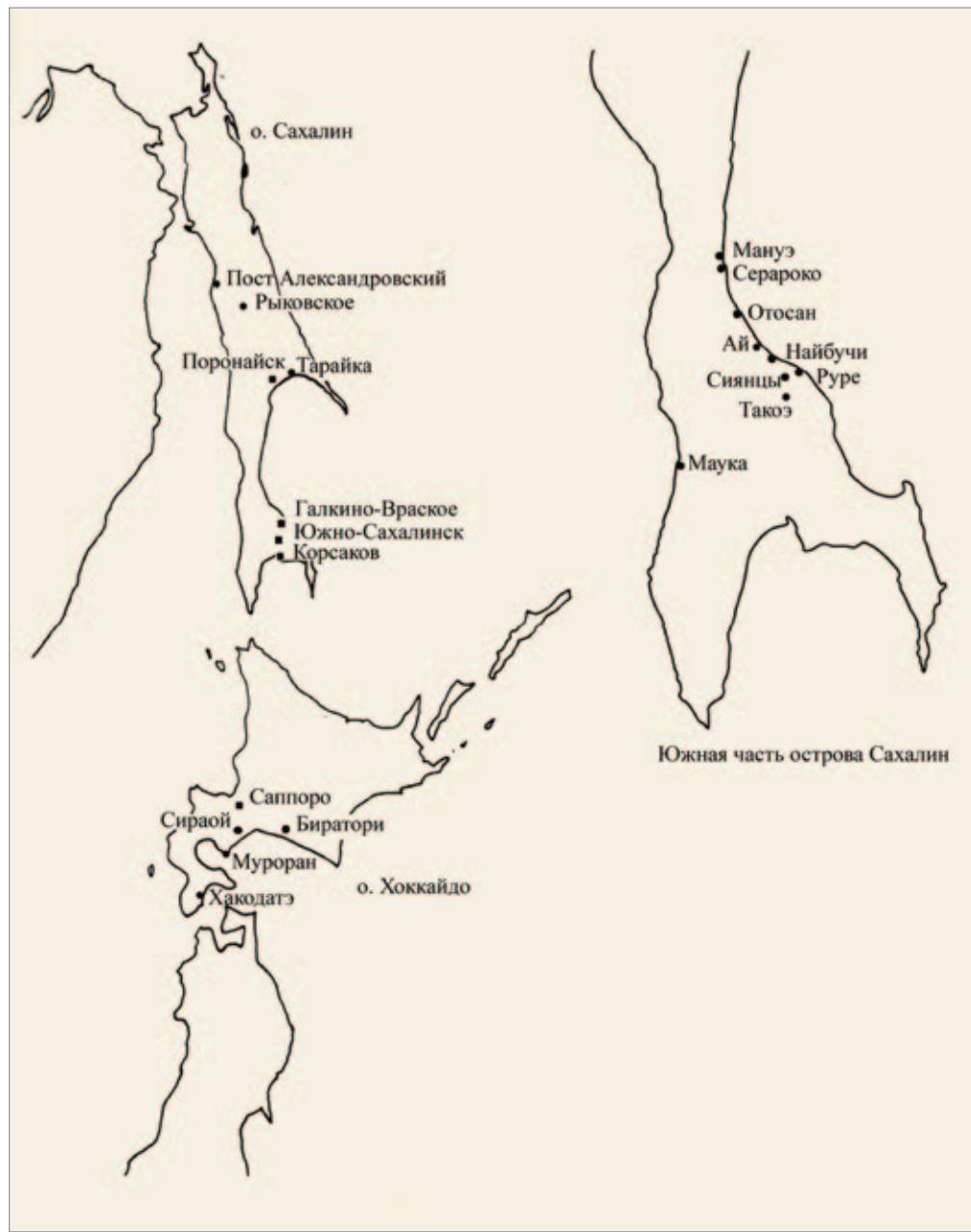
Piłsudski to Dmitry Klements in the spring of 1908 has been preserved. Klements was a custodian of the Academic Ethnographic Museum of Emperor Alexander III (the Department of Ethnography of the Russian Museum). In his letter, Piłsudski reflected upon his problems: both a disastrous financial situation and a lack of interest in his research: 'Dear Dmitry Alexandrovich. (...) You are probably aware of my situation. I am forced to remain abroad until better times come and I am striving vigorously in order to get an opportunity to process my material collected from among the Gilyaks, Oros and in the main part from the Ainu of Sakhalin Island. Neither are there sufficient resources nor interest in this field of science available here, in Poland. A small amount allocated as a subsidy by the Russian Committee for the Study of Central and Eastern Asia allowed me to systematise scattered field notes and prepare a number of articles. However, I am now impoverished once more in a situation whereby I have to find any kind of job in order to avoid dying of hunger. Still, I am in no doubt that the material I have at my disposal is valuable to science. It makes me sad that I will have to break away from work which is most productive precisely at this moment when my immediate impressions have not faded away. I counted on selling phonograph wax cylinders with various Ainu songs, legends, tales, dance cries, shamanic cries, etc., that I recorded on Sakhalin. (...) I am also in possession of an extensive collection of negatives with Ainu types and scenes of their life as well as other indigenous dwellers of Sakhalin and the Amur. However, the negatives are wearing out and deteriorating during transportation. I can't even make a decent album for myself because I don't have enough money. Maybe your museum could buy my photos and I could send them to you along with explanations?' [Арванити, Петшкевич 2011: 99–100].

В 1914 году в связи с началом Первой мировой войны Б. О. Пилсудскому как российскому подданному пришлось покинуть Галицию, которая была частью Австро-Венгерской империи. Он уехал на некоторое время в Вену. Там он пробовал осуществить проект польской энциклопедии «Польша. Книга о ее прошлом и будущем» (Polska. Rzecz o jej przeszłości i przyszłości), однако не смог найти ни средств, ни авторов, способных справиться с такой сложной задачей. Поэтому Б. О. Пилсудский в феврале 1915 года покинул Австрию, опасаясь преследований, и переехал в Швейцарию, где два с половиной года продолжал заниматься подготовкой к печати задуманного ранее издания. Кроме этого, Пилсудский сотрудничал с редакцией Малой польской энциклопедии (Petite encyclopédie polonaise). В 1917 году в Лозанне и Женеве он читал лекции про поляков в Сибири, поддерживал организации, помогавшие голодающим и больным детям в Галиции, а также Комитет помощи жертвам войны в Польше [Kuczynski 2016: 51; Kijas 2000].

В ноябре 1917 года Б. О. Пилсудский переехал во Францию, в Париж, где поселился в официальной резиденции Польского национального комитета, главной целью которого было возрождение независимой Польши, состоявшей в союзе с Францией. Именно в комитете Пилсудский работал в течение нескольких месяцев до своей смерти. 21 мая 1918 году в Париже, в реке Сене, около моста Мирабо было найдено тело неизвестного утонувшего, который вследствии был опознан как Бронислав Пилсудский. Французской полицией было установлено, что Пилсудский совершил самоубийство, прыгнув в Сену 17 мая. По сохранившимся воспоминаниям Яна Розводовского, с которым Бронислав Пилсудский много общался в последние дни жизни, его очень тяготили

W 1914 roku, w związku z wybuchem I wojny światowej, Bronisław Piłsudski jako rosyjski poddany musiał opuścić Galicję, która była częścią Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Na pewien czas udał się do Wiednia. Próbował tam urzeczywistnić projekt polskiej encyklopedii „Polska. Rzecz o jej przeszłości i przyszłości”, nie mógł jednak znaleźć ani środków, ani autorów zdolnych podołać tak trudnemu zadaniu. Dlatego też w lutym 1915 roku, obawiając się prześladowań, Bronisław Piłsudski opuścił Austrię i przeniósł się do Szwajcarii, gdzie spędził dwa i pół roku. Kontynuował prace nad przygotowaniem do druku obmyślonej wcześniej publikacji. Oprócz tego współpracował z redakcją „Małej Encyklopedii Polskiej” („Petite encyclopédie polonaise”). W 1917 roku w Lozannie i Genewie wygłosił wykłady na temat Polaków na Syberii. Współpracował także z organizacjami, które pomagały głodującym i chorym dzieciom w Galicji oraz z Komitetem Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce [Kuczyński 2016: 51; Kijas 2000]. W listopadzie 1917 roku Bronisław Piłsudski przeniósł się do Paryża, gdzie zamieszkał w rezydencji Polskiego Komitetu Narodowego, którego głównym celem było odrodzenie niezależnej Polski, pozostającej w bliskim sojuszu z Francją. Właśnie w Komitecie Piłsudski pracował przez kilka miesięcy, do swojej śmierci. 21 maja 1918 roku w Sekwanie w okolicach mostu Mirabeau znaleziono ciało nieznanego topielca, które później zostało zidentyfikowane jako ciało Bronisława Piłsudskiego. Francuska policja ustaliła, że popełnił on samobójstwo, skacząc do rzeki 17 maja. Z zachowanych wspomnień Jana Rozwodowskiego, z którym Bronisław Piłsudski spędził wiele czasu w ostatnich dniach życia, wynika, że bardzo przygnębiały go wspomnienia o Marii Żarnowskiej, która zmarła w maju 1911 roku.

Bronisław Piłsudski sold photographs from his negatives to many museums all over the world. Therefore, his photo collections in the Russian Ethnographic Museum (REM) and MAE contain the same pictures related to Ainu culture. In 1914, in the aftermath of the outbreak of World War I, Bronisław Piłsudski, a Russian subject, had to leave Galicia, which was part of the Austro-Hungarian Empire. He left for Vienna. There, he tried to implement a project of a Polish encyclopaedia, ‘Poland. The Book of the Past and Future’ (Polska. Rzecz o jej przeszłości i przyszłości). However, he could find neither the means nor authors capable of coping with such an ambitious task. Hence, Piłsudski feared persecution and left Austria in February 1915 before moving to Switzerland, where he spent two and a half years. He was still engaged in the preparation of the previously conceived edition for print. Moreover, Bronisław Piłsudski cooperated with the editorial board of the Concise Polish Encyclopaedia (Petite encyclopédie polonaise). In 1917, he lectured on Poles in Siberia in Lausanne and Geneva and cooperated with organisations that helped starving and sick children in Galicia as well as the Committee of Assistance to the Victims of War in Poland [Kuczyński 2016: 51; Kijas 2000]. In November 1917, Bronisław Piłsudski moved to Paris, where he settled in the official residence of the Polish National Committee, whose main goal was to restore the independence of Poland, which was in a strong alliance with France. He spent several months before his death working as part of this committee. On May 21, 1918, in Paris, in the Seine river, near the Mirabeau Bridge, the body of an unknown drowned man was found. That was the body of Bronisław Piłsudski. French police concluded that Piłsudski had committed suicide by jumping into the Seine on May 17. According to the preserved memoirs of Jan Rozwadowski with whom Piłsudski had spent a lot of time during the last days of his life, his memories of Maria Zharnovskaya, who had died in May 1911, weighed heavily on him.

Карта островов Сахалин и Хоккайдо с населенными пунктами, которые посещал Б. О. Пилсудский
Авторы В. А. Беляева-Сачук, А. М. Соколов

Mapa wysp Sachalin i Hokkaido z zaznaczonymi punktami, które odwiedzał Bronisław Piłsudski
Autorzy W. Bielajewa-Saczuk, A. Sokolow

Map of the Islands of Sakhalin and Hokkaido with inhabited areas visited by B. Piłsudski
Authors V. A. Belyaeva-Sachuk, A. M. Sokolov

воспоминания о Марии Жарновской, которая скончалась в мае 1911 года. Пилсудский считал, что ему обязательно нужно жениться, потом заявлял, что хочет уехать на Дальний Восток. Свое нервное расстройство Пилсудский чувствовал и физически, так как говорил Розводовскому, что страдает из-за недостатка воздуха. Ученый жаловался также на одиночество, на то, что ему некому выговориться, что ему тяжело в большом городе и не хватает пространства и движения. Известно также, что 16 мая Б. О. Пилсудский посетил врача, после чего вечером того же дня вышел из дома и уже туда не вернулся [Kuczyński 2015: 83–86]. Бронислав Осипович Пилсудский был похоронен в Париже, на польском кладбище в Монморанси 29 мая 1918 года, с ошибочно написанной на надгробии фамилией: вместо Пилсудский — Пилсудзкий [Арванити, Петшкевич 2011: 100]. Так tragически закончилась жизнь выдающегося исследователя культуры Дальнего Востока, полная драматизма и великих открытий. В 2018 году 22 мая, в городе Жоры перед городским музеем, известным этнографическими коллекциями, был открыт первый в Польше памятник Брониславу Пилсудскому.

Piłsudski twierdził, że koniecznie powinien się ożenić, potem ogłosił, że chce wyjechać na Daleki Wschód. Rozstrój nerwowy wiązał się z dolegliwościami wręcz czysto fizycznymi — opowiadał Rozwodowskiemu, że cierpi z powodu braku powietrza. Uczony skarzył się także na samotność, na to, że nie ma z kim porozmawiać, że ciężko mu żyć w dużym mieście i że brakuje mu ruchu i przestrzeni. Wiadomo także, że 16 maja Bronisław Piłsudski odwiedził lekarza, po czym wieczorem tego dnia wyszedł z domu i już do niego nie wrócił [Kuczyński 2015: 83–86]. Bronisław Piłsudski został pochowany w Paryżu, na polskim cmentarzu w Montmorency 29 maja 1918 roku, z błędnie napisanym nazwiskiem na pomniku: zamiast Piłsudski — Piłsudzki [Арванити, Петшкевич 2011: 100]. Tak tragicznie skończyło się życie tego wybitnego badacza ludów Dalekiego Wschodu, pełne dramatyzmu, ale i wielkich zasług. 22 maja 2018 roku w Żorach przed miejskim muzeum znanim z kolekcji etnograficznych został odsłonięty pierwszy w Polsce pomnik poświęcony badaczowi.

Bronisław Piłsudski would claim on one occasion that he had to get married and then on another, that he wanted to go to the Russian Far East. Bronisław Piłsudski had even experienced the physical sensations of a nervous breakdown, telling Rozwadowski he suffered from a lack of air. The scientist also complained of loneliness. He said he had no one to talk to. He complained it was difficult for him to live in a big city and that he lacked space for movement. It is also known for a fact that on May 16, Piłsudski visited a physician. He left home on the evening of the same day and never returned [Kuczyński 2015: 83–86]. Bronisław Piłsudski was buried in Paris, at the Polish cemetery in Montmorency, on May 29, 1918. There is a typographical error in the engraving of his name: instead of Piłsudski, the inscription reads ‘Piłsudzki’. The body of Bronisław Piłsudski rests in this cemetery to this day [Арванити, Петшкевич 2011: 100]. This was the tragic end to a life full of twists and turns as well as great discoveries by an outstanding researcher of the peoples of the Russian Far East. On May 22, 2018, the first monument to the researcher in Poland was unveiled in front of the city museum known for its ethnographic collections in the city of Żory.

А. М. Соколов, В. А. Беляева-Сачук

КОЛЛЕКЦИИ Б. О. ПИЛСУДСКОГО

В МУЗЕЕ АНТРОПОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ

ИМ. ПЕТРА ВЕЛИКОГО (КУНСТКАМЕРЕ) РАН

Andrzej Sokołow, Weronika Bielajewa-Saczuk

KOLEKCJE BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO W MUZEUM

ANTROPOLOGII I ETNOGRAFII IM. PIOTRA WIELKIEGO

(KUNSTKAMERA) ROSYJSKIEJ AKADEMII NAUK

Andrey Sokolov, Veronika Belyaeva-Sachuk

BRONISŁAW PIŁSUDSKI'S COLLECTIONS

IN THE PETER THE GREAT MUSEUM OF ANTHROPOLOGY

AND ETHNOGRAPHY (KUNSTKAMERA)

OF THE RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES

За время своей научной деятельности Б. О. Пилсудский приобрел много этнографических коллекций, которые в настоящее время находятся в разных концах света. Значительная доля коллекций хранится в музеях России. Прежде всего это Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН. Общая численность его собрания в этом музее составляет по разным подсчетам, более тысячи единиц хранения. Кроме этого, коллекции Пилсудского находятся в Российском этнографическом музее (Санкт-Петербург) — около 70 предметов и 120 фотографий айнов, а также 33 фотографии нивхов; в Приморском Государственном объединенном музее им. В. К. Арсеньева (Владивосток) — 35 айнских предметов и 376 нанайских; в Сахалинском областном краеведческом музее (Южно-Сахалинск) — 39 айнских предметов и 37 нивхских. За пределами России коллекции предметов и фотографий Б. О. Пилсудского рассеяны по многим музеям, библиотекам и архивам. Так, в Польше остались многочисленные рукописи, посвященные Сахалину, Камчатке, Китаю и Японии, записи нивхских, орокских и айнских текстов, а также музейные экспонаты: 399 предметов и 1000 фотоотпечатков. Все эти материалы до Второй мировой войны хранились в Восточном институте в Варшаве [Ślabczyński 1988: 145]. К сожалению, во время войны многие из них были утрачены. В данный момент на территории Польши самая большая коллекция содержится в Татровском музее имени Титуса Халубинского в городе Закопане — 168 предметов, собранных в Галиции [Кучинский 2005: 240]. Известно, что различные материалы ученого имеются во Всемирном музее (Вена, Австрия), Смитсоновском институте (Вашингтон, США), ряде других музеев США, Германии, Японии, Литвы [Кучинский 2005: 222; Роон 2001: 156].

Podczas swojej działalności naukowej Bronisław Piłsudski pozyskał wiele kolekcji etnograficznych, które obecnie rozsiane są po światowych muzeach. Znaczna ich część znajduje się w zbiorach rosyjskich, przede wszystkim w Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk. Ogólna liczba eksponatów w kolekcjach to ponad tysiąc egzemplarzy. Oprócz tego zbiory Piłsudskiego przechowywane są w Rosyjskim Muzeum Etnograficznym (również w Petersburgu) — około 70 przedmiotów i 120 fotografii Ajnów, a także 33 fotografie Niwchów; w Nadmorskim Państwowym Zjednoczonym Muzeum im. Arsenjewa we Władywostoku — 35 przedmiotów ajnuskich i 376 nanajskich czy w Sachalińskim Muzeum Krajoznawczym w Jużnosachalińsku — 39 przedmiotów ajnuskich i 37 niwchijskich. Poza granicami Rosji kolekcje przedmiotów i fotografii Bronisława Piłsudskiego przechowywane są w wielu muzeach, bibliotekach i archiwach. I tak, w Polsce zachowała się liczne rękopisy poświęcone Sachalinowi, Kamczatce, Chinom i Japonii, zapisy niwchijskich, orockich i ajnuskich tekstów oraz eksponaty muzealne (399 obiektów), a także fotografie (1000 odbitek). Wszystkie te materiały przed II wojną światową przechowywane były w Instytucie Wschodnim w Warszawie [Ślabczyński 1988: 145]. Niestety podczas wojny wiele z nich zginęło bądź zostało zniszczonych. Dzisiaj na terytorium Polski największa kolekcja przechowywana jest w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem — 168 przedmiotów, zebranych w Galicji [Кучинский 2005: 240]. Wiadomo, że różne materiały uczonego znajdują się w Instytucie Smithsona w Waszyngtonie, w Muzeum Świata w Wiedniu oraz w wielu innych muzeach USA, Niemiec, Japonii, Litwy [Кучинский 2005: 222; Роон 2001: 156]. Trzy wałki woskowe z zapisem pieśni Ajnów znajdują

Bronisław Piłsudski acquired numerous ethnographic collections over the course of his scientific study. These collections are exhibited in different parts of the world. A significant portion are stored in Russian museums, primarily in the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences (MAE). According to various estimates, the total number of exhibits is more than one thousand depository items. Apart from the MAE, Piłsudski's collections are exhibited in the Russian Ethnographic Museum (Saint Petersburg), about 70 Ainu items and 120 Ainu photographs, as well as 33 Nivkh photographs; in the Arseniev State Museum of Primorsky Krai (Vladivostok), 35 Ainu items and 376 Nanai items; in the Sakhalin Regional Museum of Local Lore (Yuzhno-Sakhalinsk), 39 Ainu items and 37 Nivkh items. Outside Russia, Bronisław Piłsudski's collections of items and photographs are scattered across many museums, libraries and archives. In Poland, there were vast collections of manuscripts on Sakhalin, Kamchatka, China, and Japan, written Nivkh, Orok, and Ainu texts, museum exhibits (399 items), and photographs (1,000 prints). All these materials were preserved prior to the war by the Eastern Institute in Warsaw [Ślabczyński 1988: 145]. Sadly, a large number of materials were lost during the war. Presently, the largest Polish collection is exhibited at the Tytus Chałubiński Tatra museum in the city of Zakopane — 168 items collected in Galicia [Кучинский 2005: 240]. Materials collected by the scientist are also exhibited at the World Museum (Vienna, Austria), Smithsonian (Washington, US), as well as other museums in the US, Germany, Japan and Lithuania [Кучинский 2005: 222;

Три восковых валика с записями айнских песен хранятся в Национальном музыкальном архиве Британской библиотеки (Лондон, Великобритания) [Роон 2001: 158–160].

Определить точное количество и местопребывание всех собраний Б. О. Пилсудского затруднительно ввиду того, что многие предметы и фотографии из коллекций продавались. Например, после всемирной выставки «Экспо 1900», проходившей в Париже, были распроданы все предметы нивхской коллекции, ранее составленной Пилсудским для музея во Владивостоке [Маевич 2012: 116–117]. Здесь мы не упоминаем богатое собрание архивных материалов, хранящихся в России, так как это выходит за рамки настоящего издания. Некоторые материалы изучены, некоторые пока нет.

В одном из отчетов Б. О. Пилсудский указал, что айнский материал, вывезенный им с Сахалина, состоял из 1880 этнографических записей, 870 страниц айнских текстов, часть из которых осталась непереведенной, более 10 000 айнских слов, 30 записанных валиков для фонографа с песнями и сказками айнов [Пилсудский 1907: 49].

Отметим, что исследованием коренных народов Дальнего Востока и пополнением музейных коллекций на протяжении долгих лет активно занимались многие ученые. Исключительность же Б. О. Пилсудского заключается в его стремлении до глубины постигнуть те или иные явления, связанные с жизнью человека, в искренней доброте и заботе к людям. Более того, Б. О. Пилсудский целенаправленно изучал местный язык и обычаи айнов, среди которых ему довелось жить, комплексно исследовал их культуру. Можно сказать, что в этом он опередил своего известного соотечественника Бронислава Малиновского, который ввел в методологию

się w Londynie w Narodowym Archiwum Muzycznym Biblioteki Brytyjskiej [Роон 2001: 158–160].

Bardzo trudno jest określić dokładną liczbę i miejsce przechowywania wszystkich przedmiotów i fotografii zebranych przez Bronisława Piłsudskiego, ponieważ wiele z nich zostało sprzedanych. Na przykład po wystawie światowej z 1900 roku, która miała miejsce w Paryżu, sprzedano wszystkie przedmioty z kolekcji niwchijskiej, zgromadzone wcześniej przez Piłsudskiego dla muzeum we Władywostoku [Маевич 2012: 116–117]. Należy zaznaczyć, że nie bierzemy tu po uwagę bogatych zbiorów materiałów archiwalnych związanych z życiem i spuścizną naukową Bronisława Piłsudskiego, przechowywanych w Rosji, ponieważ to wychodzi poza ramy poniższego wydania. Niektóre z tych materiałów zostały zbadane, inne wciąż nie.

W jednym ze sprawozdań Bronisław Piłsudski wykazał, że materiały ajnuskie wywiezione przez niego z Sachalinu składały się z 1880 notatek etnograficznych, 870 stron tekstów ajnuskich, z których część nie była przetłumaczona, ponad 10 000 słów z języka Ajnów oraz 30 zapisanych wałków fonograficznych z pieśniami i podaniami Ajnów [Пилсудский 1907: 49].

Odnosząc się do tego samego materiału, odnotujemy w tym miejscu, że badaniem rdzennych narodów Dalekiego Wschodu oraz tworzeniem kolekcji muzealnych od dawna zajmowało się wielu uczonych. Wyjątkowość Bronisława Piłsudskiego polega jednak na jego dążeniu do pełnego zrozumienia zjawisk związanych z życiem człowieka, na szczerej dobroci i trosce o ludzi. Co więcej, Bronisław Piłsudski wnioskliwie studiował lokalny język i obyczaje Ajnów, wśród których przyszło mu żyć, kompleksowo poznawać ich kulturę. Można powiedzieć, że wyprzedził tym swojego sławnego rodaka Bronisława Malinowskiego,

[Роон 2001: 156]. Three wax cylinders with the recordings of Ainu songs have been deposited in London in the National Music Archive of the British Library [Роон 2001: 158–160].

It is difficult to determine the exact number and locations of Piłsudski's collections since he sold many of his items and photographs. For example, he sold all items from the Nivkh collection following the Expo 1900 world fair in Paris and which had earlier been prepared for the museum in Vladivostok [Маевич 2012: 116–117].

We do not detail the huge stock of archive material stored in Russia since it is outside the scope of this publication. Some of the materials have been studied, some not.

In one report, Piłsudski stated that the Ainu material he collected on Sakhalin comprised 1,880 ethnographic recordings, 870 pages of Ainu texts (some untranslated), more than 10,000 Ainu words, and 30 recorded wax cylinders containing Ainu songs and tales [Пилсудский 1907: 49].

It is noteworthy that many researchers studied the indigenous peoples of the Russian Far East, striving to assemble collections over long periods. Bronisław Piłsudski was exceptional since he tried to get to the core of studied phenomena related to individual lives and was a sincerely kind and caring person. Moreover, Bronisław Piłsudski purposefully studied the Ainu language and customs. He lived among the Ainu and studied their culture in a comprehensive manner. In this sense, he preceded his famous compatriot Bronisław Malinowski, who advocated the notion of participant observation in the methodology of ethnology and cultural anthropology, which is characterised by a lengthy stay with a given group in order to study it 'from within'. Bronisław Piłsudski also sought to contribute to the improvement of the lives of the Ainu

«Группа почетных лиц из с. Маяки. Сидящий слева старшина —
сын японца и айнки, справа — староста — чистый тип»
Сахалинская область, западное побережье,
селение Маяка. До 1902 г.
Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472-32

„Grupa honorowych osób z osady Mauka. Siedzący z lewej
starszyna — syn Japończyka i Ajnuski, z prawej starosta —
czysty typ”
Obwód sachaliński, wybrzeże zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Fotografia B. Piłsudski
MAiE nr 1472-32

'The group of honourable residents from the settlement of Mauka.
The elder sitting on the left side — the son of a Japanese man
and an Ainu woman, the chief on the right side — the pure type'
Sakhalin Oblast, west coast, the settlement of Mauka. Pre-1902
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472-32

Автограф Бронислава Осиповича
Пилсудского на одном
из предметов из коллекции
Музея антропологии и этнографии
им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН
МАЭ № 700-65/1

Autograf Bronisława Piłsudskiego
na jednym z przedmiotów z kolekcji
Muzeum Antropologii i Etnografii
im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) RAN
MAE nr 700-65/1

Bronisław Piłsudski's handwritten notes
on one of the exhibits from the collection
of the Peter the Great Museum
of Anthropology and Ethnography
(Kunstkamera) of the RAS
MAE No. 700-65/1

этнологии и культурной антропологии понятие включенного метода, характеризующегося длительным пребыванием внутри конкретной группы и изучением ее «изнутри».

Б. О. Пилсудский занимался также улучшением быта айнов, медициной, образованием, переписью населения. В результате он заслужил всеобщее доверие и уважение.

Остановимся более подробно на коллекциях МАЭ. Они включают этнографический, антропологический и фотоматериал. По мнению В. М. Латышева, первая этнографическая коллекция от Б. О. Пилсудского поступила в МАЭ еще в 1898 году [Латышев 1998: 6]. Однако в коллекционных описях это не нашло отражения, поэтому в настоящее время выделить ранние поступления от Б. О. Пилсудского в собраниях МАЭ крайне сложно.

Назовем коллекции Б. О. Пилсудского из собрания МАЭ.

МАЭ № 700 «Предметы быта и культа» айнов Сахалина — самая значительная по количеству единиц хранения коллекция, содержит 413 музеиных предметов, зарегистрированных под 391 коллекционным номером. Время сбора в описи не указано, но предположительно коллекция была приобретена в 1902–1903 годах. Достоверно известно, что в МАЭ она поступила в 1903 году и тогда же зарегистрирована. Согласно описи, сборы проводились на юго-западном побережье Сахалина в селении Mayko (Mayka) или на восточном побережье без указания каких-либо населенных пунктов. Иногда в описи для отдельных предметов указывается просто «Сахалин». Однако наибольшее количество предметов происходят из Mayki. Некоторые предметы в 1909 году были переданы по обмену в Венский музей (1 предмет), Лейпцигский музей (70 предметов), музей Стокгольма (1 предмет) [МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 700. Обложка].

МАЭ № 829 «Предметы быта и культа» айнов Сахалина. В коллекции 248 музеиных предметов,

który wprowadził do metodologii etnologii i antropologii kulturowej pojęcie „metody obserwacji uczestniczącej”, charakteryzującej się długim przebywaniem pośród konkretnej grupy i badaniem jej od środka. Bronisław Piłsudski zajmował się także poprawą bytu Ajnów, medycyną, edukacją. W rezultacie cieszył się zaufaniem i szacunkiem zarówno Rosjan, jak i rdzenniej ludności Sachalinu. Zatrzymajmy się przy kolekcjach Muzeum Antropologii i Etnografii. Zawierają one materiał etnograficzny, antropologiczny oraz fotograficzny. Zdaniem prof. Władysława Łatyszewa pierwsza etnograficzna kolekcja Bronisława Piłsudskiego trafiła do MAiE już w 1898 roku [Łatyszew 1998: 6]. W opisach zbiorów jednak informacja ta nie znalazła potwierdzenia, dlatego określenie dziś dokładnej daty dostarczenia przez badacza pierwszych materiałów do muzeum jest bardzo trudne. Wymieńmy znane zarejestrowane kolekcje MAiE. MAiE nr 700 „Przedmioty użytku codziennego oraz kultu” Ajnów Sachalinu — największa kolekcja zawierająca 413 przedmiotów zarejestrowanych pod 391 numerami katalogowymi. Czas zbierania tych materiałów nie został wskazany w opisie, ale przypuszczalnie kolekcję zgromadzono w latach 1902–1903. Z całą pewnością trafiła do MAiE w 1903 roku i wtedy także została zarejestrowana. Zgodnie z opisem zbiory odbywały się na południowo-zachodnim wybrzeżu, w osadzie Mauka lub na wschodnim wybrzeżu, bez wskazania nazw miejscowości. Czasami w opisie pojawia się tylko „Sachalin”. Największa kolekcja przedmiotów pochodzi z Mauki. Niektóre w 1909 roku zostały przekazane na wymianę do muzeów w Wiedniu (jeden przedmiot) oraz w Lipsku (70 przedmiotów). Jeden przedmiot został wysłany do muzeum w Sztokholmie [МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 700. Обложка].

via medicine, education and by population census. Consequently, he earned their trust and respect.

Let us focus on the MAE collections in more detail. They comprise ethnographic, anthropological, and photographic material. According to V. M. Latyshev, the first ethnographic collection was submitted to the MAE by Bronisław Piłsudski in 1898 [Латышев 1998: 6]. However, the submission was not registered in the inventory. Thus, it is extremely difficult to identify early submissions by Bronisław Piłsudski. Here are Piłsudski's MAE collections: MAE No. 700, 'Artefacts and sacred objects' of the Sakhalin Ainu, is one of the most extensive collections. It contains 413 museum items registered under 391 reference numbers. The date of the collection is not indicated in the inventory. Most probably, the collection was acquired in 1902–1903. It is a known fact that the collection was submitted to the MAE in 1903 and was registered at that time. According to the inventory, the materials were obtained on the south-west coast of Sakhalin, in the settlement of Mauka, or on the east coast, with no settlements mentioned. Sometimes simply 'Sakhalin' is listed in the inventory. However, the majority of items comes from the village of Mauka. In 1909, several items were exchanged with museums in Vienna (1 item), Leipzig (70 items), and Stockholm (1 item) [MAE RAS. Inventory file MAE No. 700. Cover]. MAE No. 829, 'Artefacts and sacred objects' of the Sakhalin Ainu. The collection comprises 248 items registered under 216 reference numbers. Apparently, they were acquired from 1902 to 1905 and submitted to the museum in 1906. The places of collection are indicated as the 'east coast of Sakhalin', 'Eastern Sakhalin', or simply 'Sakhalin'.

зарегистрированных под 216 коллекционными номерами. По всей видимости, приобретались они в 1902–1905 годах и поступили в музей в 1906 году. Места сбора указаны как восточный берег Сахалина, Восточный Сахалин, Сахалин. Некоторые предметы переданы по обмену в Венский музей (1 предмет) и Лейпцигский (13 предметов) [МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 829. Обложка].

МАЭ № 837 «Ракушки лекарственные и съедобные моллюсков» с Сахалина. Включает 16 музеиных предметов, зарегистрированных под 16 коллекционными номерами. Скорее всего, данная коллекция была собрана в 1902–1904 годах. Время поступления и регистрации — март 1904 года. Место сбора в описи не указано, приводятся лишь этнические названия самих моллюсков.

МАЭ № 839 «Предметы быта» айнов Сахалина и Хоккайдо. Включает 324 музеиных предметов, зарегистрированных под 294 коллекционными номерами. Коллекция собрана совместно с В. Л. Серошевским в 1903 году, поступила в апреле–мае 1904 года. Ряд вещей передан для обмена в музеи Вены (2 предмета) и Лейпцига (35 предметов). У большинства предметов место сбора указано как остров Eso (Эдзо или Хоккайдо). В единичных случаях приводятся названия населенных пунктов Хоккайдо, такие как «Из Пиротуру (Пиратори или Биратори)» или «Из Сикю». В некоторых случаях регион не указан, и встречается указание «Остров Сахалин».

МАЭ № 1039 «Могильные памятники» айнов Сахалина. В коллекции 2 музеиных предмета, зарегистрированных под 2 коллекционными номерами. Приобретены они в селении Mayka, предположительно в 1903–1905 годах. Поступили в музей 12 августа 1906 года и были зарегистрированы на следующий день.

МАЭ № 1472 «Фотографии айнов». Коллекция включает 84 фотографии, поступившие

MAiE nr 829 „Przedmioty użytku codziennego oraz kultu” Ajnów Sachalinu. W kolekcji znajduje się 248 przedmiotów zarejestrowanych pod 216 numerami.

Wszystko wskazuje na to, że były one zbierane między 1902 a 1905 rokiem, do muzeum trafiły zaś w 1906 roku. Miejsce zbioru zostało określone jako wschodnie wybrzeże Sachalinu, Wschodni Sachalin, Sachalin. Niektóre przedmioty zostały przekazane na wymianę do muzeów w Wiedniu (1 przedmiot) oraz w Lipsku (13 przedmiotów) [MAЭ РАН. Дело описи МАЭ № 829. Обложка].

MAiE nr 837 „Muszelki lecznicze i mięczaki jadalne” z Sachalinu. Zawiera 16 przedmiotów zarejestrowanych pod 16 numerami katalogowymi. Najprawdopodobniej kolekcja ta była zebrana między 1902 a 1904 rokiem. Czas jej dotarcia do muzeum i rejestracji to marzec 1904 roku. Miejsce zbioru nie zostało określone w opisie, wymienione są wyłącznie etniczne nazwy samych mięczaków.

MAiE nr 839 „Przedmioty codziennego użytku” Ajnów Sachalinu i Hokkaido. Zawiera 324 przedmioty opatrzone 294 numerami katalogowymi. Kolekcja zebrana wspólnie z Wacławem Sieroszewskim w 1903 roku, do muzeum dotarła w kwietniu–maju 1904 roku. Liczne materiały przekazano do wymiany z muzeami w Wiedniu (dwa przedmioty) i Lipsku (35 przedmiotów). Miejsce zbioru większości przedmiotów określone zostało jako wyspa Eso (Edzo lub Hokkaido). W pojedynczych przypadkach podane zostały nazwy miejscowości na Hokkaido, takie jak „Pirotur (Piratori lub Biratori)” lub „Sikiu”. W niektórych przypadkach region w ogóle nie jest wymieniony, a kilka razy spotyka się nazwę Sachalin.

MAiE nr 1039 „Pomniki nagrobne” Ajnów Sachalinu. W kolekcji znajdują się dwa przedmioty opatrzone dwoma numerami katalogowymi. Pozyskane zostały w osadzie Mauka, przypuszczalnie między

Several items were exchanged with museums in Vienna (1 item) and Leipzig (13 items)

[MAE RAS. Inventory file MAE No. 829. Cover].

MAE No. 837, ‘Medicinal and edible shellfish shells’ from Sakhalin. This collection comprises 16 items registered under 16 reference numbers. Most probably, they were gathered from 1902 to 1904. Submission and registration in March 1904. The place of collection is not indicated in the inventory; only the ethnic names of the shellfish are provided. MAE No. 839, ‘Artefacts’ of the Ainu of Sakhalin and Hokkaido. The collection comprises 324 items registered under 294 reference numbers. It was gathered along with Wacław Sieroszewski in 1903 and submitted in March-April 1904. Several items were exchanged with museums in Vienna (2 items) and Leipzig (35 items). Most items are listed as being collected on the island of Ezo (Yezo or Hokkaido). In some cases, the names of localities on Hokkaido are cited, for example, ‘From Pirautur (Piratori or Biratori)’ or ‘From Sikyu’. In some cases, the region is not specified and the indication ‘Sakhalin Island’ appears.

MAE No. 1039, ‘Tombstones’ of the Ainu of Sakhalin. The collection comprises 2 items registered under 2 reference numbers.

They were acquired in the village of Mauka, presumably in 1903–1905, submitted to the museum on August 12, 1906, and registered on the following day.

MAE No. 1472, ‘Photographs of the Ainu’. This is a collection comprising 84 photographs submitted and registered in 1909.

Five negatives are attached to the collection (MAE No. 1472–40, MAE No. 1472–70,

MAE No. 1472–72, and MAE No. 1472–73).

Some photographs taken by Bronisław Piłsudski along with a comprehensive list of photos from the MAE 1472 collection were

и зарегистрированные в 1909 году, а также пять негативов (МАЭ № 1472–40, 1472–70, 1472–72 и 1472–73). Некоторые фотографии Б. О. Пилсудского с полным списком всех фото из коллекции МАЭ № 1472 в 2005 году были опубликованы старшим научным сотрудником отдела Сибири МАЭ РАН М. М. Хасановой в сборнике «Известия Института наследия Бронислава Пилсудского». Отдельные фотографии, представляющие изготовление крапивных нитей, айнские жилища и пр., изданы в других работах [Соколов 2014: 477, 489, 665, 704; Спеваковский 1988: вкладка 8; Хасанова 2005: 139, 140]. Полностью же фотоколлекция никогда не публиковалась. МАЭ № 2803 «Культ и лекарства» айнов, а также оротов Сахалина. Коллекция включает 64 музейных предметов, зарегистрированных под 56 коллекционными номерами, время поступления — 1914 год. Указание на тот или иной народ не у всех предметов. В редких случаях сделано пояснение «Остров Сахалин», иногда с указанием айнского населенного пункта Тараики (Тарайка). МАЭ № 3125 «Предметы быта (пояски, серьги и пр.) и культа (инау и наголовник шамана)» айнов Сахалина. В коллекции 16 музейных предметов, зарегистрированных под 15 коллекционными номерами. Указана дата сбора — 1903–1905 годы, но отсутствует дата поступления в музей. Дата регистрации — 19 июня 1925 года. В описи указывается, что это предметы из старых коллекций Пилсудского, которые ученый просил сохранить до его приезда в Санкт-Петербург [МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 3125: 1]. После смерти Бронислава Осиповича предметы были зарегистрированы как отдельная коллекция без сопроводительных документов. Точное место сбора нигде не указано. Фамилия регистратора также отсутствует.

1903 a 1905 rokiem. Do muzeum trafiły 12 sierpnia 1906 roku i zostały zarejestrowane następnego dnia.
MAiE nr 1472 „Fotografie Ajnów”. To kolekcja fotograficzna zawierająca 84 fotografie, które do muzeum trafiły i zostały zarejestrowane w 1909 roku, a także pięć negatywów (MAiE nr 1472–40, MAiE nr 1472–70 [dwie sztuki], MAiE nr 1472–72 i MAiE nr 1472–73). Niektóre fotografie Bronisława Piłsudskiego z pełnym spisem zdjęć z kolekcji nr 1472 w 2005 roku zostały opublikowane przez starszego pracownika naukowego oddziału Syberii Muzeum Antropologii i Etnografii Rosyjskiej Akademii Nauk Marinę Chasanową w czasopiśmie „Izwiestija Instytutu Nasledija Bronisława Piłsudskiego”. Wiele fotografii ukazujących przygotowanie nici z pokrzyw, domy Ajnów oraz szereg innych zamieszczono w kilku pracach naukowych [Соколов 2014: 477, 489, 665, 704; Спеваковский 1988: wkładka 8; Хасанова 2005: 139, 140]. An entire photo collection has never been published.
MAE No. 2803, ‘Cult and medicines’ of the Ainu and Oros of Sakhalin. The collection comprises 64 items registered under 56 reference numbers, submitted in 1914. Not all exhibits are ascribed to a given people. In rare cases, the indication ‘Sakhalin Island’ has been added. In several cases, the Ainu settlement of Taraiki (Tarayka) is indicated.
MAE No. 3125, ‘Artefacts (girdles, earrings, etc.) and sacred objects (inaw and shaman’s headgear)’ of the Ainu of Sakhalin. The collection comprises 16 items registered under 15 reference numbers. The date of the collection is indicated as 1903–1905, but there is no submission date. The collection was registered on June 19, 1925.
It is mentioned in the inventory that these items belonged to Piłsudski’s old collections and that the scientist asked for them to be stored until his arrival in Saint Petersburg. After Bronisław Piłsudski’s death, the items were registered as a separate collection without accompanying documents. The exact location of item in the collection is not indicated. The name of the registrar is not provided.
MAE No. 5140, ‘Skulls’ of the Ainu of Sakhalin. Two skulls from burials in the village of Mauka. Received in 1904 and registered in 1933. Initially, the collection was numbered 829.

published in 2005 by a senior researcher with the Siberian Department of the MAE RAS, M. M. Khasanova, in the volume ‘News of the Institute of Bronisław Piłsudski’s Heritage’ (Известия Института наследия Бронислава Пилсудского). Some photographs of the production of nettle yarn, of Ainu dwellings and others were published by several researchers [Соколов 2014: 477, 489, 665, 704; Спеваковский 1988: insert 8; Хасанова 2005: 139, 140]. An entire photo collection has never been published.
MAE No. 2803, ‘Cult and medicines’ of the Ainu and Oros of Sakhalin. The collection comprises 64 items registered under 56 reference numbers, submitted in 1914. Not all exhibits are ascribed to a given people. In rare cases, the indication ‘Sakhalin Island’ has been added. In several cases, the Ainu settlement of Taraiki (Tarayka) is indicated.
MAE No. 3125, ‘Artefacts (girdles, earrings, etc.) and sacred objects (inaw and shaman’s headgear)’ of the Ainu of Sakhalin. The collection comprises 16 items registered under 15 reference numbers. The date of the collection is indicated as 1903–1905, but there is no submission date. The collection was registered on June 19, 1925.
It is mentioned in the inventory that these items belonged to Piłsudski’s old collections and that the scientist asked for them to be stored until his arrival in Saint Petersburg. After Bronisław Piłsudski’s death, the items were registered as a separate collection without accompanying documents. The exact location of item in the collection is not indicated. The name of the registrar is not provided.
MAE No. 5140, ‘Skulls’ of the Ainu of Sakhalin. Two skulls from burials in the village of Mauka. Received in 1904 and registered in 1933. Initially, the collection was numbered 829.

МАЭ № 5140 «Черепа» айнов Сахалина. Два черепа из погребений в селении Маяка. Поступили в 1904 году и были зарегистрированы в 1933 году. Первоначально коллекция числилась за номером 829. В МАЭ есть также две коллекции Пилсудского по другим народам, не связанные с айнами. Одна из них МАЭ № 1090 «Китайские лубочные картины и веер». Насчитывает 58 музейных предметов, зарегистрированных под 57 коллекционными номерами. Поступила в музей в 1907 году. Еще одна коллекция — МАЭ № 1124 «Предметы быта и культа» по сахалинским нивхам. В ней 79 музейных предметов, зарегистрированных под 61 коллекционным номером. Время поступления — 1907 год.

Следует отметить, что нивхская и практически все айнские коллекции зарегистрированы Л. Я. Штернбергом. Исключение составляют коллекция китайских лубочных картин МАЭ № 1090 (регистратор Б. Ф. Адлер), фотоколлекция МАЭ № 1472 (регистратор К. В. Щенников), а также коллекции МАЭ № 3125 (регистратор не указан) и МАЭ № 5140 (регистратор Е. В. Жиров).

В экспедициях Б. О. Пилсудский сделал довольно много фотографий, поэтому особого внимания заслуживает его фотоколлекция. За годы, проведенные на Сахалине, он стал хорошим фотографом, работая с фотоаппаратами, которые предоставляли ему на долгое время в пользование сахалинские чиновники А. А. фон Фрикен и Л. В. Поддубский [Латышев 2008: 186].

Более 200 фотографий, сделанных Б. О. Пилсудским, относятся к айнам. Как указывалось выше, многие сюжеты на фотографиях, оказавшихся к настоящему времени в разных музеях, повторяются. Это объясняется тем, что ученый обладал значительным числом негативов и, находясь уже в Европе в крайней нужде, составлял подборки

Piłsudskiego, o których zachowanie do czasu jego przyjazdu do Petersburga uczony prosił [MAE РАН. Дело описи МАЭ № 3125. С. 1]. Po śmierci Piłsudskiego przedmioty zostały zarejestrowane jako osobna kolekcja bez dokumentów przewozowych. Dokładne miejsce zbioru nie zostało podane. Brakuje także nazwiska rejestratora.

MAiE nr 5140 „Czaszki” Ajnów Sachalinu. Dwie czaszki z miejsc pochówku w osadzie Mauka. Dotarły do muzeum w 1904 roku, zarejestrowane zostały w roku 1933. Początkowo materiały te wchodziły w skład kolekcji nr 829. W Muzeum Antropologii i Etnografii znajdują się także dwie kolekcje Piłsudskiego, niezwiązane z Ajnami. Jedna z nich to MAiE nr 1090 „Chińskie drzeworyty ludowe i wachlarz”. Zawiera 58 przedmiotów opatrzonych 57 numerami katalogowymi. Trafiła do muzeum w 1907 roku. Druga kolekcja — MAiE nr 1124 „Przedmioty codziennego użytku oraz kultu” sachalińskich Niwchów zawiera 79 przedmiotów zarejestrowanych pod 61 numerami katalogowymi. Dostarczono je do placówki w 1907 roku.

Należy odnotować, że kolekcja niwchijska i prawie wszystkie kolekcje ajnuskie zostały zarejestrowane przez Lwa Szternberga. Wyjątek stanowi kolekcja drzeworytów ludowych MAiE nr 1090 (rejestrator: B. Adler), fotokolekcja MAiE nr 1472 (rejestrator: K. Szczennikow), kolekcje MAiE nr 3125 (brak nazwiska rejestratora) oraz MAiE nr 5140 (rejestrator: J. Żyrow).

Podczas ekspedycji Bronisław Piłsudski wykonał dużo zdjęć, dlatego na szczególną uwagę zasługuje jego kolekcja fotograficzna. Przez lata spędzone na Sachalinie stał się dobrym fotografem. Zdjęcia robił aparatami fotograficznymi, które wypożyczali mu sachalińscy urzędnicy Aleksiej von Friken oraz Leonid Poddubski [Латышев 2008: 186].

Ponad 200 fotografii wykonanych przez Piłsudskiego wiązało się z kulturą Ajnów. Jak już

Piłsudski's two MAE collections are unrelated to the Ainu. One of them is collection MAE No. 1090, 'Chinese paintings on bast and a fan'. The collection comprises 57 reference numbers and 58 items submitted to the museum in 1907. Another collection, MAE No. 1124, 'Artefacts and sacred items' on the Sakhalin Nivkhs, comprises 79 items registered under 61 reference numbers and was entered in 1907.

It is noteworthy that the Nivkh and nearly all the Ainu collections are registered by Lev Yakovlevich Shternberg except for the collection of Chinese paintings on bast, MAE No. 1090 (registrar B. F. Adler), photo collection MAE No. 1472 (registrar K. V. Shchennikov), the collections MAE No. 3125 (registrar not indicated) and MAE No. 5140 (registrar Y. V. Zhirov).

Bronisław Piłsudski took quite a lot of pictures during his expeditions. Therefore, his photo collection warrants particular attention. He became an accomplished photographer during the years he spent on Sakhalin. He used cameras he borrowed for long periods from Sakhalin officials A. A. von Friken and L. V. Poddubsky [Латышев 2008: 186]. More than 200 photographs taken by Piłsudski were related to the Ainu. As noted above, many scenes appear numerous times in photographs kept at various museums. This is explained by the fact that, having a considerable number of negatives in his possession, the scientist selected images, developed them in different formats, and sold them on while in the grip of poverty in Europe. As noted by M. M. Khasanova, offers to purchase photographs via Shternberg were also made repeatedly to the Museum of Anthropology and Ethnography in Saint Petersburg. In 1908, while in Lviv, Piłsudski asked him about

снимков, печатая их в разных форматах, и распродавал. Как отмечает М. М. Хасанова, предложения приобрести снимки через Л. Я. Штернберга неоднократно делались и Музею антропологии и этнографии в Санкт-Петербурге. В 1908 году Б. О. Пилсудский обращался к нему из Львова с вопросом о сумме, за которую готов был предоставить фотографии, и о том, какие именно снимки требуются. Затем два письма с предложением о продаже фотографий были отправлены Л. Я. Штернбергу в 1909 году. В результате в 1909 году музей приобрел фотографии [Хасанова 2005: 139].

Примечательно, что Б. О. Пилсудский придавал большое значение фиксации антропологического типа айнов, для фотоснимков всегда отмечал регион, степень японизации того или иного человека, а также родственные связи [Хасанова 2005: 140]. Вместе с фотоколлекцией МАЭ № 1472 в музее хранится опись снимков, сделанная Пилсудским. Она озаглавлена «Список фотографий Б. О. Пилсудского. Айны о. Сахалина». Список снимков условно разделен ученым на две части: «Айны о. Сахалина» и «Медвежий праздник». В первой представлены карточки разных фотографов, скорее всего, профессионалов. Здесь преобладают портреты айнов анфас и в профиль, сделанные в ателье. А во второй части — кадры, снятые самим ученым. Накануне продажи коллекции Б. О. Пилсудский писал Л. Я. Штернбергу: «Фотографии у меня не все плохие. Есть типы и сцены очень хорошие. Типы айнов профиль и фас делал мне фотограф-специалист японец» [Латышев, 1996: 242; Хасанова 2005: 141, 142]. Отметим, что все коллекционные фотографии в учетных документах музея имеют рукописные аннотации, написанные Б. О. Пилсудским. В Научном архиве МАЭ хранится уникальная рукопись Пилсудского «Некоторые ответы

wspomnieliśmy, wiele tematów na zdjęciach znajdujących się dziś w różnych muzeach się powtarza. Uczony posiadał bowiem znaczną liczbę negatywów i kiedy już w Europie znajdował się w skrajnej biedzie, dokonywał wyboru zdjęć, robił ich odbitki w różnych formatach, a następnie je sprzedawał. Jak zauważa Marina Chasanowa, propozycje nabycia fotografii były niejednokrotnie składane także Lwowi Szternbergowi z Muzeum Antropologii i Etnografii w Petersburgu.

W 1908 roku Piłsudski napisał ze Lwowa z pytaniem o kwotę, za jaką miałby sprzedać im fotografie i o to, jakie konkretnie zdjęcia miałby przysłać. Następnie dwa listy z propozycją sprzedaży zdjęć zostały wysłane do Lwa Szternberga w 1909 roku. W rezultacie w 1909 roku muzeum pozyskało fotografie [Хасанова 2005: 139].

Należy zauważyć, że Bronisław Piłsudski kładł duży nacisk na utrwalenie różnic w wyglądzie fizycznym Ajnów, ponieważ zawsze odnotowywał region, stopień japonizacji tego czy innego człowieka oraz jego związki rodzinne [Хасанова 2005: 140].

Oprócz kolekcji fotografii MAE nr 1472 w muzeum zachował się spis zdjęć wykonany przez samego Bronisława Piłsudskiego. Zatytułowany jest „Lista fotografii Bronisława Piłsudskiego. Ajnowie wyspy Sachalin”. Zbiór został podzielony przez uczonego na dwie części „Ajnowie wyspy Sachalin” oraz „Święto niedźwiedzia”. W pierwszej zostały przedstawione zdjęcia zrobione przez różnych fotografów, najpewniej profesjonalnych. Znajdują się w niej wykonane w atelier portrety Ajnów en face i w profilu. W drugiej zaś części — fotografie wykonane już przez samego uczonego. Tuż przed sprzedażą kolekcji Bronisław Piłsudski pisał do Lwa Szternberga: „Nie wszystkie moje fotografie są złe. Są typy i sceny bardzo dobre. Typy Ajnów z profili en face robił dla mnie fotograf specjalista Japończyk” [Латышев 1996: 242; Хасанова 2005: 141, 142]. Odnosimy, że wszystkie fotografie mają opisy wykonane ręką Bronisława Piłsudskiego.

the value of the photographs and asked which photographs would be of interest to the museum. Subsequently, two letters regarding the purchase of photographs were sent to Shternberg in 1909. Consequently, the museum purchased the photographs in 1909 [Хасанова 2005: 139].

It is noteworthy that Bronisław Piłsudski paid great attention to the registration of information concerning the anthropological type of the Ainu since, in the case of photographs, he always indicated the region, the extent of Japanisation of a given person and their kinship [Хасанова 2005: 140].

Apart from photo collection MAE No. 1472, the inventory of photographs compiled by Bronisław Piłsudski is deposited in the museum. It is entitled ‘A List of Photographs by B. O. Piłsudski.

The Ainu of Sakhalin’ (Список фотографий Б. О. Пилсудского. Айны о. Сахалина).

The inventory was divided into two parts by the scientist: ‘The Ainu of Sakhalin Island’ (Айны о. Сахалина) and ‘Bear Festival’ (Медвежий праздник). The first one comprises pictures taken by different photographers, most likely professionals. It is dominated by full-face portraits of the Ainu and pictures in profile taken in a studio. The second part comprises pictures taken by the scientist himself. Just before he sold his collection, Bronisław Piłsudski wrote to Shternberg: ‘My photos are not all that bad. There are good types and scenes. The types of Ainu in profile and full-face were taken by a Japanese professional photographer’ [Латышев, 1996: 242; Хасанова 2005: 141, 142]. Let us add that all the photos from the collection are accompanied in museum records by descriptions handwritten by Bronisław Piłsudski.

на программу сведений по вопросам первоначального физического воспитания у гиляков о. Сахалина». На конверте, в котором находится рукопись, сделана надпись: «Вопрос о физическом воспитании детей. Гиляки о. Сахалина. 17/ XI–98» [МАЭ Архив Ф. К-В, оп. 1, № 76]. Вместе с рукописью в музей была отправлена этнографическая коллекция из 16 предметов, собранная у нивхов Тымовского округа Сахалина. Этот материал, по всей видимости, в настоящее время включен в одну из других коллекций МАЭ [Латышев 1998: 6].

Судя по имеющейся переписке, среди коллекций, посланных в МАЭ Б. О. Пилсудским, были валики для фонографа с записями фольклорного материала айнов. Однако в учетных документах музея они не зарегистрированы, и более того, до сих пор не обнаружены ни в одном собрании [Латышев 1998: 6].

В 1991 году некоторые предметы коллекций Б. О. Пилсудского демонстрировались на выставке в Южно-Сахалинске, организованной МАЭ и Сахалинским областным краеведческим музеем к 125-летию со дня рождения ученого [Латышев 1998: 6].

Значительная часть коллекций Б. О. Пилсудского была опубликована в 1998 году в каталоге айнских коллекций МАЭ, а также в 2013 году в каталоге выставки, проходившей в Японии, в Отару (Хоккайдо) и Фукуока (Кюсю).

Предметы из коллекции Б. О. Пилсудского сегодня доступны через онлайн-каталоги МАЭ <http://collection.kunstkamera.ru/entity/OBJECT?fund=19&ethnos=3495707>.

В разделе «этнография Сибири», «этническая принадлежность — айны», в настоящее время насчитывается 287 предметов, среди которых 233 экспоната Пилсудского. Онлайн-каталог постоянно пополняется.

W Archiwum Naukowym MAiE przechowywany jest unikalny rękopis Piłsudskiego „Niekotoryje otwiety na programmu swiedienij po woprosam pierwonacjalnogo fizyczeskogo wospitanija u gilakow o. Sachalina” (Kilka odpowiedzi na program informacji w kwestii podstawowego wychowania fizycznego Gilaków w. Sachalin). Na kopercie, w której znajduje się rękopis, umieszczono napis: „Wopros o fiziczesckom wospitanii dietiej. Gilaki o. Sachalina. 17/ XI–98” (Kwestia fizycznej edukacji dzieci. Gilacy wyspy Sachalin. 17/ XI–98) (MAiE Archiwum F. K-V; op. 1; nr 76). Razem z rękopisem do muzeum została wysłana kolekcja etnograficzna składająca się z 16 przedmiotów, zebranych u Niwchów w obwodzie tymowskim. Materiał ten najprawdopodobniej został włączony do jednej z innych kolekcji MAiE [Латышев 1998: 6]. Wnioskując z istniejącej korespondencji, możemy założyć, że wśród kolekcji przysłanych do MAiE przez Bronisława Piłsudskiego z Sachalinu znajdowały się także wałki fonograficzne z zapisami materiału folklorystycznego Ajnów. Nie są jednak zarejestrowane w żadnym dokumencie ewidencyjnym — co więcej do dziś nie zostały odnalezione w żadnym ze zbiorów [Латышев 1998: 6].

W 1991 roku niektóre przedmioty Bronisława Piłsudskiego z kolekcji MAiE były prezentowane na wystawie w Jużnosachalińsku, zorganizowanej przez Sachalińskie Muzeum Krajoznawcze na 125-lecie urodzin uczonego [Латышев 1998: 6]. Znaczna część kolekcji Bronisława Piłsudskiego była także opublikowana w 1998 roku w katalogu ajnuskich kolekcji MAiE oraz w 2013 roku w katalogu wystawy, która miała miejsce w Japonii w Otaru (Hokkaido) i w Fukuoka (Kiusiu). W zbiorach muzeum znajdują się jednak przedmioty dotychczas niepublikowane i niepokazywane na wystawach. Około 30 eksponatów zostaje zaprezentowane po raz pierwszy w niniejszym albumie.

A unique manuscript, ‘Some Answers to the Programme of the Report on the Primary Physical Education of the Gilyaks on Sakhalin Island’ (Некоторые ответы на программу сведений по вопросам первоначального физического воспитания у гиляков о. Сахалина) by Piłsudski is stored in the MAE scientific archive. An envelope containing the manuscript was inscribed: ‘On the Physical Education of Children.

The Gilyaks of Sakhalin Island. 17/ XI–98’ (Вопрос о физическом воспитании детей. Гиляки о. Сахалина. 17/ XI–98) (MAE Archive F. K-V; inventory 1; No. 76). The manuscript was accompanied by an ethnographic collection comprising 16 items collected among the Nivkhs of the Tymovsky Okrug (district), Sakhalin. The material is most probably included in one of the other MAE collections [Латышев 1998: 6].

Judging by the correspondence, there were phonographic wax cylinders containing recordings of Ainu folklore material among Piłsudski’s collections that were submitted to the MAE. However, their whereabouts are currently unknown and no records of them exist in the museum’s archives [Латышев 1998: 6].

In 1991, some of the items collected by Bronisław Piłsudski and deposited at the MAE were exhibited during the Yuzhno-Sakhalinsk exhibition organised by the MAE and the Sakhalin Regional Museum of Local Lore on the anniversary of the 125th birthday of the scientist [Латышев 1998: 6]. A considerable part of Piłsudski’s collections was published in 1998 in a catalogue of the MAE Ainu collections as well as in 2013 in the catalogue of an exhibition held in Japan in Otaru (Hokkaido) and Fukuoka (Kyushu).

MAE online catalogues of items in Piłsudski’s collection can be accessed here: <http://collection.kunstkamera.ru/entity/>

Коллекции ученого настолько обширны, что не все предметы из нее опубликованы. В данном альбоме впервые в печатном издании публикуются 30 музеиных предметов. К научному наследию Б. О. Пилсудского сегодня обращаются различные специалисты. Известный этнограф В. Д. Косарев на основе работы Б. О. Пилсудского «Материалы для изучения айнского языка и фольклора» составил и опубликовал айнско-русский словарь «Ainu-nuca itaku comen. Bronislav Pilsudski kari. Karaxtun itakhu. Айнско-русский словарь по Брониславу Пилсудскому. Сахалинский диалект» (Косарев 2004). В словаре представлены около 6 тыс. слов и приложения по грамматике. Сотрудник Поронайского краеведческого музея (Поронайск, Сахалинская область) С. В. Горбунов опубликовал статью «Б. О. Пилсудский и археология Тымовской долины» [Горбунов 1999], основанную на археологических данных Бронислава Осиповича о тонци, древнем населении Сахалина. Когда-то Бронислав Пилсудский записал: «Остатки землянок и найденные возле них шлифованные из камня орудия, <...> а также черепки глиняных горшков, <...> раковины, кости морских и сухопутных животных ждут еще своего исследователя-археолога» [Пилсудский 1909: 1]. И вот специалисты уже ведут исследования и делают открытия. Каждый год обнаруживаются новые, неизвестные ранее материалы, которые проливают свет и на личность ученого, и на народы, которые он изучал. В настоящее время исследованием коллекций Б. О. Пилсудского в МАЭ занимаются заведующий отделом этнографии Сибири, канд. соц. наук В. Н. Давыдов, а также специалист по культуре айнов из отдела Восточной и Юго-Восточной Азии

Przedmioty z kolekcji Bronisława Piłsudskiego są dziś dostępne w katalogach online MAiE [http://collection.kunstkamera.ru/entity/](http://collection.kunstkamera.ru/entity/OBJECT?fund=19&ethnos=3495707) OBJECT?fund=19&ethnos=3495707. W dziale „Etnografia Syberii”, „Przynależność etniczna — Ajnowie” znajdują się obecnie 287 przedmiotów, spośród których 233 to eksponaty zebrane przez Piłsudskiego. Katalog online jest cały czas aktualizowany. Z naukowego dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego korzystają dziś liczni specjaliści. Znany etnograf Walerij Kosariew na podstawie pracy Bronisława Piłsudskiego „Materiały dla izuczenija ajnskogo jazyka i folkloru” (Materiały do studiowania języka Ajnów oraz folkloru) ułożył i opublikował ajnusko-rosyjski słownik „Ainu-nuca itaku comen. Bronislav Pilsudski kari. Karaxtun itakhu. Ajnsko-russkij słowar’ po Bronisławu Piłsudskomu. Sachalinskijski dialect” (Ainu-nuca itaku comen. Bronislav Pilsudski kari. Karaxtun itakhu. Ajnusko-rosyjski słownik według Bronisława Piłsudskiego. Dialect sachaliński) (2004). W słowniku znajduje się około sześciu tysięcy słów oraz aneksy gramatyczne. Z kolei pracownik Muzeum w Poronajsku S. Gorbunow opublikował artykuł „B. O. Piłsudskij i archeologija Tymowskoj doliny” (B. O. Piłsudski i archeologia Doliny Tymowskiej) [Горбунов 1999], oparty na archeologicznych danych Bronisława Piłsudskiego o dawnych mieszkańców Sachalinu. Bronisław Piłsudski kiedyś zanotował: „Pozostałości ziemianek i znalezione obok wyszlifowane z kamieni narzędzia (...), a także skorupy glinianych garnków, (...) muszle, kości zwierząt morskich i lądowych czekają jeszcze na swojego badacza archeologa” [Латышев 1909: 1]. I otóż specjaliści już prowadzą badania i dokonują odkryć. Każdego roku odnajdywane są nowe, nieznane wcześniej materiały, które rzucają światło zarówno na postać samego uczonego, jak i na ludy, których kulturę studiował.

OBJECT?fund=19&ethnos=3495707. There are 287 items including 233 of Piłsudski's exhibits in the section 'Ethnography of Siberia,' 'Ethnicity—Ainu'. The online catalogue is regularly updated. The scientist's collections are so extensive that not all items have been published so far. Thirty exhibits have been published in this album for the first time. Numerous specialists draw on Piłsudski's legacy. Based on his work 'Materials for the Study of the Ainu Language and Folklore' (Материалы для изучения айнского языка и фольклора), renowned ethnographer V. D. Kosaryov compiled and published an Ainu-Russian dictionary (Ainu-nuca itaku comen. Bronislav Pilsudski kari. Karaxtun itakhu. Айнско-русский словарь по Брониславу Пилсудскому. Сахалинский диалект) (Косарев 2004). The dictionary contains about 6 thousand words and appendices relating to grammar. An employee of the Poronaysk Museum of Local Lore (Poronaysk, Sakhalin Oblast), S. V. Gorbunov, published the article 'B. O. Piłsudski and the Archaeology of the Tymovskaya Valley' (Б. О. Пилсудский и археология Тымовской долины) (Горбунов 1999) based on Piłsudski's archaeological data on the aboriginal population of Sakhalin, Tonchi. Once, Bronisław Piłsudski wrote: 'The remains of dugouts and tools made from polished stone found nearby (...) as well as pottery fragments of crock, (...) shells, bones of sea and land animals are awaiting their researcher-archaeologist' [Пилсудский 1909: 1]. And now, experts are conducting research and making discoveries. New, earlier, previously uncovered materials are found every year. They shed light on the scientist himself and the peoples he studied. Currently, V. N. Davydov, PhD, head of the Department of Siberian Ethnography, as well as a specialist on the Ainu culture,

канд. ист. наук А. М. Соколов. Одновременно с ними и другие исследователи ведут научные изыскания. Так, Б. О. Пилсудский оказался в поле зрения научного сотрудника Центра арктических и сибирских исследований ФНИСЦ РАН PhD В. А. Беляевой-Сачук, сфера научных интересов которой — наследие польских ученых в музеях и архивах Санкт-Петербурга. Настоящий альбом — результат сотрудничества этих специалистов.

Авторы альбома стремились представить культуру айнов так, как видел, осмыслил и описывал ее Бронислав Пилсудский. Его интерес к тем или иным сторонам жизни был неравнозначен. Ученый особо фокусировал внимание на традиционных культурах, в первую очередь на медвежьем празднике. Однако не менее значимым были и другие аспекты — промыслы, домашнее хозяйство, семья. Они нашли отражение в структуре альбома. Каждый из разделов альбома содержит этнографические предметы и фотографии, которые, дополняя друг друга, создают объемную картину жизни айнов в начале XX века.

Альбом представляет различные сферы культуры айнов и разделен на следующие тематические блоки:

- традиционные виды промысловой деятельности: рыболовство, охота, собирательство, средства передвижения по суше;
- традиционные ремесла — ткачество, резьба по дереву, обработка кожи, кузнечное ремесло;
- традиционные жилища — устройство наземных домов, элементы их внешнего и внутреннего убранства;
- семья — воспитание детей: игры и украшения;
- традиционная система верований — культовые палочки инау, медвежий праздник, ритуалы, связанные с потреблением сакэ, шаманизм.

Badaniem kolekcji Bronisława Piłsudskiego w MAiE zajmują się obecnie: kierownik oddziału etnografii Syberii kandydat nauk socjologicznych Władimir Dawydow oraz specjalista od kultury Ajnów z oddziału Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej kandydat nauk historycznych Andriej Sokołow. Także inni naukowcy prowadzą badania nad dorobkiem Bronisława Piłsudskiego. Należy do nich pracownik naukowy Centrum Badań Arktycznych i Syberyjskich Federalnego Naukowo-Badawczego Instytutu Socjologicznego Rosyjskiej Akademii Nauk, dr Weronika Bielajewa-Saczuk, która interesuje się spuścizną polskich uczonych w muzeach i archiwach Petersburga. Niniejszy album jest efektem współpracy wszystkich tych badaczy.

Autorzy albumu starali się przedstawić kulturę Ajnów tak, jak widział, pojmował i opisywał ją Bronisław Piłsudski. Jego zainteresowanie tymi czy innymi stronami życia nie rozkładało się równomiernie. Uczony koncentrował się na tradycyjnych kultach — szczególnie na święcie niedźwiedzia. Jednakże nie mniej znaczące były i pozostałe tematy — łowiectwo, gospodarstwo domowe, rodzina. Znalazły one odbicie w strukturze albumu. Każdy z rozdziałów zawiera przedmioty etnograficzne oraz fotografie, które wzajemnie się uzupełniają, tworząc szeroki obraz życia Ajnów na początku XX wieku.

Album podzielony jest na następujące bloki tematyczne:

- tradycyjne rodzaje działalności gospodarczej: rybołówstwo, myślistwo, zbieractwo, środki transportu lądowego;
- tradycyjne rzemiosła: tkactwo, rzeźba w drewnie, obróbka skóry, kowalstwo;
- tradycyjne domostwa — konstrukcja domów naziemnych, elementy ich zewnętrznego i wewnętrznego wystroju;
- rodzina: wychowanie dzieci, zabawy i ozdoby;
- tradycyjny system wierzeń: kultowe kije

A. M. Sokolov, PhD, from the Department of Eastern and South-Eastern Asia, are studying Piłsudski's collections at the MAE. Simultaneously, other researchers are conducting scientific inquiries. Thus, Bronisław Piłsudski is the focus of attention of V. A. Belyaeva-Sachuk, PhD, a researcher at the Centre for Arctic and Siberian Exploration at the Federal Centre of Theoretical and Applied Sociology of the Russian Academy of Sciences. V. A. Belyaeva-Sachuk is interested in the legacies of Polish scientists preserved in Saint Petersburg museums and archives. This album constitutes the outcome of cooperation between these two experts. The authors of the album sought to present the Ainu culture the way Bronisław Piłsudski perceived, analysed, and described it. Some aspects of life interested him more than others. The scientist focused on traditional worship and the bear festival first and foremost. Other aspects — economy, housekeeping and family — were equally important. They are reflected in the structure of the album. Each section of the album contains ethnographic material and photographs that complement each other and draw a comprehensive picture of the life of the Ainu in the early 20th century.

The album covers different aspects of the culture of the Ainu and is divided into the following thematic blocks:

- traditional livelihood activities: fishing, hunting, gathering, means of transportation on land
- traditional crafts — weaving, wood carving, leatherwork, smithcraft
- traditional housing — earthen houses, their exteriors and interiors
- family — raising children, toys and decorations
- traditional belief system — inaw sacred sticks, the bear festival, rituals associated

Самый богатый материал представлен в разделах, посвященных ремеслам и верованиям айнов, что отражает научные интересы Б. О. Пилсудского.

Во время подготовки альбома авторы пользовались в большинстве случаев оригинальными этническими названиями, указанными Б. О. Пилсудским, который был очень аккуратным собирателем. В случае, если функции предмета были непонятны, он давал его подробное описание. В нем часто присутствует информация о материале, форме, орнаменте, способе использования. Можно сказать, что ученый, таким образом, внес значительный вклад в разработку системы научного описания музейных предметов, в формирование научного метода коллекционирования. Следует отметить, что описание предметов и фотографий, а также этнические названия предметов, указанные в альбоме в кавычках, являются авторским вариантом Б. О. Пилсудского.

В разработке и создании настоящего издания принимал участие большой коллектив специалистов МАЭ: научные сотрудники, сотрудники отдела учета и хранения, специалисты лаборатории аудиовизуальной антропологии, фотолаборатории и редакционно-издательского отдела.

Авторы каталога благодарят за консультацию по поводу перевода некоторых айнских названий специалиста по языку айнов профессора Кёко Мурасаки, профессора Альфреда Маевича, специалиста по айнам Валерия Дмитриевича Косарева, а также выражают признательность за предоставленный материал Сергею Вячеславовичу Горбунову.

inaw, święto niedźwiedzia, rytuały związane z zastosowaniem sake, szamanizm. Najbogatszy materiał został przedstawiony w rozdziałach poświęconych tradycyjnemu rzemiosłu i wierzeniom Ajnów, co odzwierciedla naukowe zainteresowania Bronisława Piłsudskiego.

Podczas przygotowania albumu w większości przypadków autorzy posługiwali się oryginalnymi etnicznymi nazwami podanymi przez Bronisława Piłsudskiego. Był on bardzo skrupulatnym zbieraczem: jeśli funkcja przedmiotu nie była jasna, szczegółowo go opisywał. Można powiedzieć, że w ten sposób uczyony wniosł znaczny wkład w opracowanie systemu naukowego opisu przedmiotów muzealnych, w formowanie się naukowej metody tworzenia kolekcji. Należy w tym miejscu odnotować, że opisy przedmiotów i fotografii, a także etniczne nazwy ujęte w albumie w cudzysłowie, są podane w autorskiej wersji Bronisława Piłsudskiego. W opracowaniu i stworzeniu niniejszej książki brał udział duży zespół specjalistów MAiE: pracownicy naukowi, pracownicy działu ewidencji, specjaliści laboratorium audiowizualnego oraz działu redakcyjno-wydawniczego.

Autorzy dziękują za konsultację przekładu niektórych ajnuskich słów specjalicie od języka ajnuskiego, profesor Kyōko Murasaki, profesorowi Alfredowi Majewiczowi, specjalicie od Ajnów Walerijowi Kosariewowi. Wyrażają także wdzięczność za materiały przekazane na potrzeby albumu przez Siergieja Gorbunowa.

with the consumption of sake, and shamanism.

The most detailed material is presented in the sections on the crafts and beliefs of the Ainu, which reflects Piłsudski's scientific interests.

While working on the album, the authors used original ethnic names after Bronisław Piłsudski in the majority of cases. Piłsudski was a very conscientious collector. He would make a detailed description of an item in order to ensure clarity regarding its function. Descriptions often contain information about the material, shape, ornament, or method of use. Thus, the scientist can be said to have made a significant contribution towards the development of the system of scientific description of exhibits and formation of the scientific method of collecting. It is noteworthy that the description of items and photographs as well as ethnic names of objects contained within inverted commas are Piłsudski's original versions.

A wide range of MAE experts took part in the development and compilation of this publication: researchers, staff members of the Department of Registration and Records, Department of Storage, specialists from the Laboratory of Audio-Visual Anthropology as well as the Editorial and Publishing Department.

The authors of the catalogue would like to express their gratitude to Professor Kyōko Murasaki, an expert on the Ainu language, Professor Alfred Majewicz, and Valery Kosaryov, an expert on the Ainu, for their consultations pertaining to the translation of some of the Ainu expressions. The authors would also like to thank Sergei Gorbunov for the material provided.

ИСПОЛЬЗУЕМАЯ ЛИТЕРАТУРА

WYKORZYSTANA LITERATURA

REFERENCES

Арванити Й., Петшкевич Д. Сибирь — приемная родина поляков // Польские исследователи Сибири / Б. С. Шостакович, М. Волос, П. Глушковский. СПб.: Алетейя, 2011. С. 93–113.

Горбачева В. В., Карапетова И. А. Айнские коллекции в Российском этнографическом музее // Российский этнографический музей: каталог айнских коллекций. Токио: Университет Тиба, 2007. С. 39–56.

Горбунов С. В. Католическая иконка из Сирахамы // Известия Сахалинской академии наук. Орлово: [Б.и.], 2018. Вып. 3. С. 61–65.

Горбунов С. В. Б. О. Пилсудский и археология Тымовской долины // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 1999. № 3.

Дударец Г.И., Латышев В.М. Экспедиция В. Серошевского и Б. Пилсудского на о. Хоккайдо в 1903 г. // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2002. № 6. С. 147–183.

Иноуэ К. «Дорогой Отец!» Письма Бронислава Пилсудского отцу // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2010. № 14. С. 2–3.

Кобко В. В. Каталог коллекций Б. О. Пилсудского в Приморском Государственном объединенном музее им. В. К. Арсеньева // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 1999. № 2. С. 4–151.

Косарев В.Д. Ainu-nuca itaku comen.Bronislav Pilsudski kari. Karaxtun itakhu. Айнско-русский словарь по Брониславу Пилсудскому. Сахалинский диалект // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2004. № 7. С. 208–436.

Кучинский А. Научное наследие Бронислава Пилсудского и знаки памяти о нем // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2005. № 9. С. 218–257.

Латышев В. М. Научное наследие Бронислава Пилсудского в музеях и архивах России // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 1998. № 1. С. 4–20.

Латышев В. М. Сахалин в судьбе Бронислава Пилсудского // Б. О. Пилсудский — исследователь народов Сахалина: мат-лы междунар. науч. конф. 31 октября – 2 ноября 1991 г. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 1992. С. 7–16.

Латышев В. М. Сахалинская жизнь Бронислава Пилсудского. Пролегомены к биографии. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2008. 384 с.

Маевич А. Ф. Наследие Бронислава Пилсудского и Литва // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2012. № 16. С. 108–144.

Пилсудский Б. О. Аборигены о. Сахалина // Живая старина. 1909. Вып. II–III. С. 1–14.

Пилсудский Б. О. Материалы для изучения айнского языка и фольклора // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2004, № 7. С. 26–205.

Пилсудский Б. О. На медвежьем празднике айнов о. Сахалина // Живая старина. СПб., 1914. Т. 23, вып. 1–2. С. 67–162.

Пилсудский Б. О. Нужды и потребности сахалинских гиляков // Записки Приамурского отдела Русского географического общества. Т. 4, вып. 4. Хабаровск: Тип. канцелярии Приамур. генерал-губернатора, 1898. С. 1–38.

Пилсудский Б. О. Обзор погоды в селении Рыковском на острове Сахалине в 1895 г. (по новому стилю) // Сахалинский календарь. Отд. 11. Сахалин: тип. поста Александровский, 1896.

Пилсудский Б. О. Обзор погоды в селении Рыковском Тымовского округа в 1896 г. (по новому стилю) // Сахалинский календарь на 1897 г. Отд. 11. Сахалин: тип. поста Александровский, 1897.

Пилсудский Б. О. Отчет по командировке к айнам и орокам о. Сахалина в 1903–1905 гг. СПб.: [Б.и.], 1907 (микрофильм).

Пилсудский Б. О. Письма отцу // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2010. № 14. С. 6–47.

Пилсудский Б. О. Тусу-куру. Из записной книжки этнографа // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2001. № 5. С. 96–102.

Плоский Э. О Брониславе Пилсудском // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2005. № 9. С. 113–138.

Прокофьев М. М. Айнская семья Бронислава Пилсудского, правда и вымысел // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2008. № 12. С. 114–124.

Роон Т. П. Фонографические записи Бронислава Пилсудского // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2001. № 5. С. 153–160.

Савада К. Японский календарь Бронислава Пилсудского // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2005. № 9. С. 153–191.

Серошевский В. Л. Среди косматых людей // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2004. № 8. С. 46–88.

Соколов А.М. Айны: от истоков до современности. Материалы к истории становления айнского этноса. СПб.: МАЭ РАН, 2014. 766 с.

Спеваковский А. Б. Духи, оборотни, демоны и божества айнов. М.: Наука, 1988. 205 с.

Сем Т. Ю. Медвежий праздник айнов в исследованиях Б. О. Пилсудского // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2000. № 4. С. 158–176.

Хасанова М. М. Фотоколлекция Б. О. Пилсудского в МАЭ РАН // Известия Института наследия Бронислава Пилсудского. Южно-Сахалинск: Сахалинская областная типография, 2005. № 9. С. 139–152.

Chociłowski J. Bronisława Piłsudskiego pojedynek z losem. Warszawa: Iskry, 2018. 172 s.

Inoue K. Japońska linia rodu Piłsudskich. Część I. Chuhsamma oraz jej rodzina na Sachalinie // Wrocławskie Studia Wschodnie. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2018. № 22. S. 25–59.

Kijas A. Polacy w Rosji od XVII wieku do 1917 roku. Słownik biograficzny. Warszawa; Poznań: Instytut Wydawniczy PAX, 2000. 408 s.

Kuczyński A. Syberyjskie szlaki. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1972. 468 s.

Kuczyński A. Syberia. Czterysta lat polskiej diaspory. Antologia historyczno-kulturowa. Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1993. 435 s.

Kuczyński A. Bronisław Piłsudski (1866–1918) zesłaniec i badacz kultury ludów Dalekiego Wschodu // Niepodległość i Pamięć 22\2 (50). Warszawa: Muzeum Niepodległości, 2015. S. 7–93.

Kuczyński A. Bronisław Piłsudski — zesłaniec i etnograf // Mówią wieki, 2016. Numer 11 (682). S. 49–52.

Pilsudski B. Ainu Folk-lore // The Journal of American Folklore. 1912. 25/95. P. 72–86.

Piłsudski B. Das Bärenfest der Ajnen auf Sachalin // Globus. 1909. Vol. 96.

Piłsudski B. Materials for the Study of the Ainu Language and Folklore. Cracow, 1912.

Piłsudski B. Na niedźwiedzim święcie u Ajnów z wyspy Sachalin // Sfinks — Czasopismo Literacko-Artystyczne i Naukowe. 1909. T. 7.

Piłsudski B. Szamanizm u tubylców na Sachalinie // Lud. 1909. № 15. S. 261–274; Lud. 1910. № 16. S. 117–132.

Piłsudski B. Trąd wśród Gilaków i Ajnów Lud. 1912. № 18. S. 79–91.

Sieroszewski W. Bronisław Piłsudski urodził się w roku 1866 w Zułowie w pow. święciańskim, zmarł w 1918 w Paryżu // Rocznik Podhalański. 1914–1921. T. I.

Sieroszewski W. Wśród kosmatych ludzi // Korea. T. XIX, Kraków, 1960. S. 219–274.

Slabczyński W. Polscy podróżnicy i odkrywcy. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1988. S. 462.

Staszel J. Z nieznanych listów Bronisława Piłsudskiego do Marii Żarnowskiej z 1907 roku // Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie. 2003. Rok XLVIII. S. 343–410.

Wołczyk Ł. Bronisław Piłsudski. Niezwykły brat Marszałka. Kielce: Muzeum Historii Kielc, 2017. S. 12

АРХИВНЫЕ МАТЕРИАЛЫ MATERIAŁY ARCHIWALNE ARCHIVE MATERIALS

Пилсудский Б. О. Некоторые ответы на программу сведений по вопросам первоначального физического воспитания детей у гиляков о.Сахалина. // МАЭ РАН. Архив. Ф. К-V, оп. 1, № 76, 1898.

Пилсудский Б. О. Предметы быта и культа. Айны о-ва Сахалин. // МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 700.

Пилсудский Б. О. Предметы быта и культа. Айны о-ва Сахалин. // МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 829.

Пилсудский Б. О. Предметы быта (пояски, серьги и пр.) и культа (инау и наголовник шамана). Айны о-ва Сахалин. // МАЭ РАН. Дело описи МАЭ № 3125.

**КАТАЛОГ КОЛЛЕКЦИЙ
ПО КУЛЬТУРЕ АЙНОВ**

**KATALOG KOLEKCJI
KULTURY AJNÓW**

**CATALOGUE
OF COLLECTIONS
ON THE AINU CULTURE**

АИНСКИЕ КОЛЛЕКЦИИ
ПРИЧАСТЬ XX ВЕКА

ДРЕВНИЙ
ДИНАМОС

ЧАЙНАЯ
КОЛЛЕКЦИЯ
ДЛЯ
ПОДАЧИ
ЧАЯ
СОВРЕМЕННОГО
ЧАЙНОГО ДОМА

АЙНЫ
AJNOWIE
THE AINU

Айны (айну, дословно «человек», «люди») — народ, предки которого считаются древнейшими обитателями Японии. Уже на протяжении многих лет они привлекают внимание ученых своей самобытной культурой, внешним обликом, а также языком, разительно отличающимся от других. В настоящее время айны проживают на севере Японского архипелага на о. Хоккайдо. До XX века область расселения их была гораздо шире и включала северо-восточную область острова Хонсю, южную часть Сахалина, Курильские острова, частично побережье реки Амур и южную часть побережья Камчатки. Непосредственное влияние на айнов оказывали соседние народы — нивхи, ороки, ительмены, японцы и русские. Относительно этногенеза айнов до сих пор ведутся споры, ведь внешний облик айнов обнаруживает сходство сразу с несколькими антропологическими типами — австралоидами, монголоидами, европеоидами. Язык является изолированным, имеющим значительные региональные отличия. В данный момент он присутствует только в Японии и считается вымирающим. Благодаря фонографическим записям, которые в начале XX века среди айнов произвел

Ajnowie (słowo ainu oznacza dosłownie „człowiek”, „ludzie”) to lud, którego przodkowie uważani są za najstarszych mieszkańców Japonii. Od wielu już lat przykuwa on uwagę uczonych swoją oryginalną kulturą, wyglądem zewnętrznym oraz językiem, znacznie różniącym się od innych. Obecnie Ajnowie zamieszkują głównie północ archipelagu japońskiego, wyspę Hokkaido. Do XX wieku obszary przez nich zasiedlane były o wiele większe i łączyły północno-wschodnie tereny wyspy Honsiu, południową część Sachalinu, Wyspy Kurylskie, częściowo wybrzeże rzeki Amur oraz południową część wybrzeża Kamczatki. Bezpośredni wpływ na Ajnów miały sąsiadnie grupy etniczne i narody: Niwchowie, Orokowie, Itelmieni, Japończycy i Rosjanie. Do dziś trwają spory na temat etnogenezy Ajnów, ponieważ ich wygląd wykazuje podobieństwo do kilku typów antropologicznych — australoidalnego, mongoloidalnego oraz europejskiego. Język ajnuski jest językiem izolowanym, cechującym go przy tym znaczne różnice regionalne. Obecnie jego użytkownicy mieszkają jedynie w Japonii i uważany jest za język wymierający. Dzięki nagraniom fonograficznym, które na początku XX wieku Bronisław Piłsudski

The Ainu (ainu literally means ‘human’, ‘people’) — a people whose ancestors are believed to be the most ancient inhabitants of Japan. This people has attracted the attention of scientists for years due to their distinct culture, appearance, and language, which is strikingly different from other languages. Currently, the Ainu live in the north of the Japanese archipelago, on Hokkaido Island. Before the 20th century, the area of their settlement was much wider and included the north-eastern part of the Island of Honshu, the southern part of Sakhalin Island, the Kuril Islands, some banks of the Amur River, and the southern part of the coast of Kamchatka. The neighbouring people — including the Nivkhs, Oroks, Itelmens, Japanese, and Russians — had a direct influence on the Ainu. The ethnogenesis of the Ainu is still disputed since the Ainu appearance reflects several anthropological types: Australoids, Mongoloids, and Caucasians. The language is isolated, with significant regional differences. Today, it can be found only in Japan and it is considered extinct. Thanks to phonographic recordings from the early 20th century made by Bronisław Piłsudski among the Ainu, priceless information about the language of this indigenous people has been preserved.

Бронислав Пилсудский, удалось сохранить бесценную информацию о языке этого народа. Следует отметить, что у айнов не было письменности. Богатое фольклорное наследие сохранялось в устной форме. Б. О. Пилсудский зафиксировал большое количество айнских преданий.

Айны всегда жили в тесной связи с природой, пользуясь ее дарами, и поклонялись бесчисленным богам, многие из которых являлись олицетворением стихий. Они вели относительно оседлый образ жизни, занимались рыболовством, охотой, собирательством, а на Хоккайдо практиковали даже примитивное земледелие. Небольшие деревни айнов располагались вдоль рек или на морском побережье.

Сначала айны оказались в поле зрения японцев, поскольку являлись ближайшими их соседями. И лишь в первой половине XVII века российские первопроходцы узнали об этом народе. В первой половине XVIII века в Россию поступили первые айнские коллекции. Ранние айнские коллекции Музея антропологии и этнографии имени Петра Великого (Кунсткамеры) РАН также датируются XVIII веком. Ныне большинство айнов ассимилировано и следует традициям японской культуры. Ученые же изучают айнов, пользуясь во многом трудами Б. О. Пилсудского.

zarejestrował wśród Ajnów, udało się zachować bezcenną informację o języku tego ludu.

Należy odnotować, że Ajnowie nie byli piśmienni. Bogate dziedzictwo folklorystyczne przechowywali w formie ustnych opowieści. Bronisław Piłsudski spisał dużą część ajnuskich podań.

Ajnowie zawsze żyli w bliskim kontakcie z przyrodą, korzystając z jej darów, czcząc licznych bogów, w których postaciach często personifikowano żywioły. Prowadzili stosunkowo osiadły tryb życia, zajmowali się rybołówstwem, myślistwem, zbieractwem, a na Hokkaido praktykowali nawet prymitywne rolnictwo. Nieduże osady Ajnów ulokowane były wzdłuż rzek lub na wybrzeżu morskim.

Początkowo Ajnowie znaleźli się w obszarze zainteresowań Japończyków, ponieważ byli ich najbliższymi sąsiadami. Dopiero w pierwszej połowie XVII wieku o istnieniu tego ludu dowiedzieli się odkrywcy rosyjscy. W pierwszej połowie XVIII wieku, do Rosji trafiły pierwsze kolekcje ajnuskie. Wczesne zbiory ajnuskie Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk także datowane są na XVIII wiek. Obecnie większość Ajnów została zasymilowana i kultywuje tradycje kultury japońskiej. Uczeni badający dziś ten lud w dużym stopniu korzystają z prac Bronisława Piłsudskiego.

It is noteworthy that the Ainu did not have a written language. Rich folklore heritage was passed on in oral form. Bronisław Piłsudski preserved numerous Ainu legends. The Ainu have always been close to nature and, grateful for its gifts, have worshipped countless gods, many of whom personify forces of nature. They led relatively sedentary lives, yet were engaged in fishing, hunting, and gathering. They even practised primitive farming on Hokkaido. Small Ainu villages were situated along riverbanks and seashores.

The Ainu first caught sight of the Japanese since they were their closest neighbours. As late as in the first half of the 17th century, Russian pioneers learned about the existence of this ethnic group.

The first Ainu collections appeared in Russia in the first half of the 18th century. Early Ainu collections of the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences also date back to the 18th century.

Most of the Ainu are now assimilated and follow the traditions of Japanese culture. Scientists study Ainu drawings from the works of Bronisław Piłsudski in many respects.

«Группа из с. Маяки»

Сахалинская область, западное побережье,
селение Маяка. До 1902 г. Фотоотпечаток.

Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–33

„Grupa Ajnów z osady Mauka”

Obwód sachaliński, wybrzeże zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–33

**‘The group of the Ainu from
the settlement of Mauka’**

Sakhalin Oblast, west coast,

the settlement of Mauka. Pre-1902 Photoprint.

Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472–33

ТРАДИЦИОННЫЕ
ПРОМЫСЛЫ

TRADYCYJNE
GOSPODARKI

TRADITIONAL
ACTIVITIES

Первостепенное значение в промыслах айнов отводилось рыболовству — основу питания составляли рыбные блюда. Главным объектом промыслов являлась кета, массовый лов которой выпадал на осень. Кроме этого, айны ловили горбушу, камбалу, бык-рыбу, плотву, сельдь. На Сахалине и Курильских островах получил развитие также морской зверобойный промысел, в ходе которого добывали меч-рыбу, луну-рыбу, тюленей, сивучей, белух, дельфинов, китов. Все они были важным источником мяса и жира. В качестве орудий лова использовались различные виды сетей, ловушки, удочки, гарпуны, а также остроги со съемными или наглухо закрепленными на древке наконечниками. Главным средством передвижения по воде были лодки-долбленики и лодки-долбленики с нашитыми бортами.

Во второй половине XIX века на Сахалине стали появляться айнские рыболовецкие артели, успешно конкурировавшие с русскими и японскими промышленниками. Особенно прибыльным делом оказался промысел сельди, на что указал

Pierwszorzędne znaczenie dla Ajnów miało rybołówstwo — podstawę diety autochtonów stanowiły potrawy rybne. Najważniejszym obiektem połowów był łosoś syberyjski, którego masowo pozyskiwano głównie na jesieni. Poza tym Ajnowie łowili gorbuszę, flądrę, ryby babki, płotki i śledzie. Na Sachalinie i Wyspach Kurylskich rozwinięte było także myślistwo morskie, w ramach którego polowano na mieczniki, samogłowy, foki, lwy morskie, biełuchy, delfiny czy wieloryby. Wszystkie one były ważnym źródłem białka i tłuszczy. W charakterze narzędzi do połowa wykorzystywane były rozmaite rodzaje sieci, pułapki, wędkie, harpuny, a także ościenie ze zdejmowanymi albo przymocowanymi na stałe do drzewca ostrzami. Główny środek transportu wodnego stanowiły łódki dławanki oraz łódki dławanki z naszytymi burtami. W drugiej połowie XIX wieku na Sachalinie zaczęły się pojawiać ajnuskie spółdzielnie rybackie, z powodzeniem konkurujące z rosyjskimi i japońskimi. Szczególnie dochodowym zajęciem okazał się połów śledzi, co zauważał również Bronisław Piłsudski. Badacz pisał: „Przyjrzałem się pracy

Fishing was vital to the livelihood of the Ainu. This aboriginal people mostly ate fish. Keta salmon was the main species of fish targeted during fishing activities, especially in autumn. The Ainu also caught humpback (pink) salmon, flounder, Japanese huchen (Sakhalin taimen), roach and herring. Sea fishing and hunting were also undertaken on Sakhalin and the Kuril Islands. The Ainu hunted swordfish, sunfish, seals, sea lions, belugas, dolphins, and whales. Each constituted an important source of meat and fat. Various types of nets, traps, fishing rods, harpoons as well as spears with removable spear points or spear points tightly secured to poles were used for fishing. Regular dugout canoes or dugout canoes with sewn-on sides were the main means of water transportation. In the second half of the 19th century, the first Ainu fishing guilds started to appear on Sakhalin. They successfully competed with Russian and Japanese

Б. О. Пилсудский. Исследователь писал: «Я пригляделся к работе айнских артелей в этом главном занятии айнов, являющемся экономической основою их жизни. <...> Эти "общественные промыслы" <...> не только подняли их материальное благосостояние, превратив их из наемных работников в самостоятельных хозяев, но и пробудили их самосознание» [Пилсудский 1907: 9]. Однако следует отметить, что появление артелей нередко способствовало социальному расслоению: старосты селений, оказываясь во главе таких артелей, получали возможность значительно обогатиться.

На Сахалине, в Техменевском посту у устья р. Пороная, в поле зрения Б. О. Пилсудского оказалась морская охота: «Попал я сюда в самый разгар охоты на нерпу, которая добывается здесь весною во время плавания льдов у берега в громадном количестве и удовлетворяет потребности не только местных инородцев в шкурах и жире, но и живущих южнее на западном берегу и внутри о-ва по р. Тым. <...> Многие выехали далеко от селений

ajnuskich spółdzielni w tym głównemu zajęciu Ajnów, stanowiącemu ekonomiczną podstawę ich życia. (...) Te »spółdzielnie« (...) nie tylko poprawiły ich status materialny, przekształcając ich z robotników najemnych w samodzielnych gospodarzy, ale także obudziły ich samoświadomość» [Пилсудский 1907: 9]. Należy jednak odnotować, że появление się spółdzielni nierzadko przyczyniało się do pogłębiania różnic społecznych: старосты осад zarządzali spółdzielciami, co dawało im możliwość znacznego wzbogacenia. Gdy Bronisław Piłsudski przebywał na Sachalinie, w Tiechmieniewie, w ujściu rzeki Poronaja, w polu jego zainteresowań znalazło się myślistwo morskie: „Trafiłem tu w najgorętszym momencie polowania na nerpę, na którą poluje się tutaj zbiorowo wiosną podczas pływu kry przy brzegu, co zaspokaja zapotrzebowanie na skóry i tłuszcz nie tylko miejscowych obcoplemieńców, lecz także tych mieszkających bardziej na południe na zachodnim brzegu i wewnątrz wyspy wzduż rzeki Tymi. (...) Liczne grupy wyjechały

fishermen. Fishing for herring turned out to be an especially profitable business, as indicated by Bronisław Piłsudski: 'I studied Ainu guilds related to the main activity of the Ainu, which is the economic fundamental of their livelihood. (...) Not only did these "social undertakings" (...) improve their material wellbeing, by effectively turning employees into independent owners but they also awakened self-awareness' [Пилсудский 1907: 9]. However, it should be noted that the emergence of guilds often contributed to social stratification: as heads of the guilds, elders of the villages could become much wealthier. Sea-hunting attracted Piłsudski's attention on Sakhalin in Tekhmenevsky Post at the estuary of the Poronay River: 'I've arrived here in the midst of the seal hunting season, abundant here in spring when ice is floating near the shore, satisfying the needs as regards hides and fat not only of the local indigenous population but also peoples residing southwards on the western shore and on the island along the Tym River. (...) Many travelled far away from the villages

на северо-восток залива к мысу Терпения, охотясь там по две, три недели и даже по месяцу» [Пилсудский 1907: 14].

Наряду с рыбным и морским зверобойным промыслом айны занимались наземной охотой, собирательством, примитивным земледелием. Но этим видам хозяйства Б. О. Пилсудский уделил меньше внимания, хотя орудия охоты и земледелия, приобретенные ученым у айнов, составляют немалую долю коллекций.

Основными орудиями охоты являлись луки, копья, ловушки. Отметим, что в охоте на земных, а также и морских животных использовались сильнодействующие яды. Животные становились объектом добычи не только мяса, но и шкур.

Айны промышляли таких животных, как медведь, олень, лисица, соболь, кабарга, морской бобер. Особой удачей для охотника считалась поимка медвежонка. Его относили в деревню, в домашних условиях выращивали, после чего умерщвляли, устраивая большой праздник. Это был особый обряд проводов духа медведя в потусторонний мир.

daleko od swoich osad na północny wschód zatoki ku przylądkowi Tierpienia, polując tam dwa, trzy tygodnie a nawet i miesiąc" [Пилсудский 1907: 14].

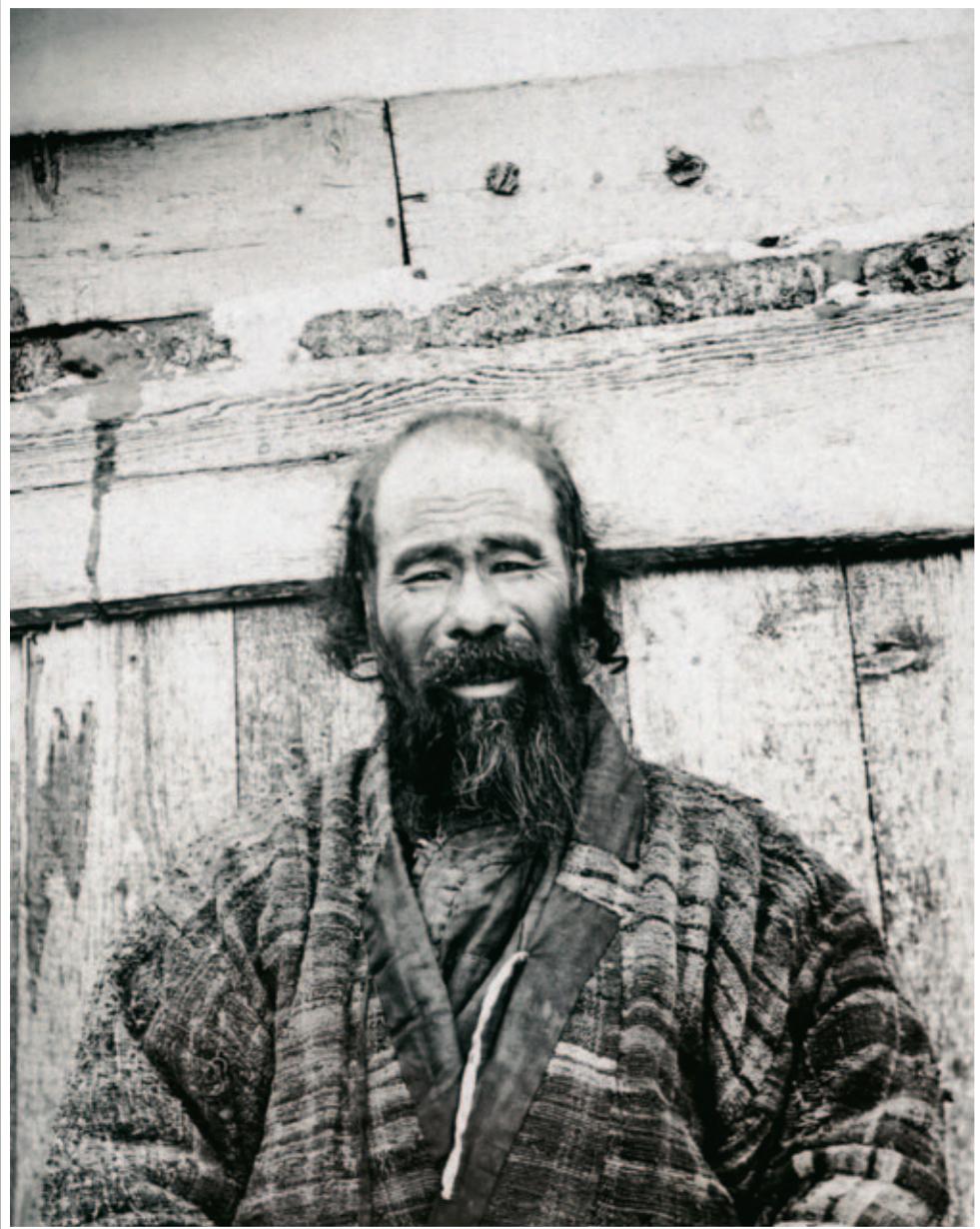
Na równi z rybołówstwem i myślistwem morskim Ajnowie zajmowali się myślistwem lądowym, zbieractwem, prymitywną uprawą ziemi. Ale tym rodzajom gospodarki Bronisław Piłsudski poświęcił mniej uwagi, choć narzędzia używane do polowań i do uprawy roli pozyskane przez uczonego u Ajnów stanowią niemałą część kolekcji. Głównymi narzędziami wykorzystywany do polowań były łuki, oszczepy, pułapki. Odnotujmy także, że podczas polowań zarówno na lądowe, jak i morskie zwierzęta używane były trucizny o silnym działaniu. Zwierzęta były źródłem nie tylko mięsa, ale i skór. Ajnowie polowali na takie zwierzęta, jak niedźwiedź, jeleń, lis, soból, piżmowiec i wydra morska. Wyjątkowo ważne dla myśliwego było pojmanie niedźwiadka. Zanoszono go do osady, hodowano w domowych warunkach, po czym zabijano podczas wielkiego święta. Był to szczególny obrzęd odprowadzania ducha niedźwiedzia w zaświaty.

to the north-east of the bay towards Cape Patience to hunt for two weeks, three weeks or even a month' [Пилсудский 1907: 14].

Apart from fishing and sea hunting, the Ainu were engaged in terrestrial animal hunting, gathering and primitive farming. Piłsudski paid less attention to the latter three types of activity although tools used for hunting and husbandry acquired by the scientist from the Ainu constitute a considerable part of collections.

Bows, spears and traps were the main hunting tools. It is noteworthy that strong poisons were used both for hunting terrestrial and sea animals. Animals were hunted not only for meat but also for their hides.

The Ainu hunted bears, deer, foxes, sables, musk deer, and sea otters. The capture of a bear cub was believed to bring exceptional luck to the hunter. The bear cub was taken to the village, bred and then slaughtered, which was marked by a big festival. It was a special, farewell ritual to the spirit of the bear, which had entered the other world.

«Мужчина (фас) с восточного берега»

Сахалинская область, восточное побережье, селение Найбучи. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–58

„Mężczyzna (en face) ze wschodniego wybrzeża”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, osada Najbuczy, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAE nr 1472–58

‘A man (front) from the eastern coast’

Sakhalin Oblast, eastern coast, the settlement of Naibuchi. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–58

Удочка с тремя крючками «цукунаф»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, сталь, кость сивуча, кожа оленя,
нить хлопчатобумажная,
нить из растительного волокна
Длина 51,7 см; ширина 4,0 см;
толщина 2,6 см
МАЭ № 700–171

Wędka z trzema haczykami „tsukunaf”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, stal, kość lwa morskiego, skóra jelenia, nici bawełniane, nici z włókna roślinnego
Długość 51,7 cm; szerokość 4,0 cm; grubość 2,6 cm
MAiE nr 700–171

Fishing tackle with three hooks ‘tsukunaf’

Sakhalin Oblast, south-eastern coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, steel, bone of a sea lion, deer hide,
cotton thread, plant fibre thread
Length 51.7 cm; width 4.0 cm;
thickness 2.6 cm
MAE No. 700–171

■ Наконечник к остроге китэ

Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево, смола, медный сплав, волокно луба, нить из крапивного волокна
Длина 78,5 см; ширина 2,5 см;
толщина 1,5 см
МАЭ № 839–78

Grot do harpuna kite

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, smoła, stop miedzi, włókno lękowe, nici z włókna z pokrzywy
Długość 78,5 cm; szerokość 2,5 cm;
grubość 1,5 cm
MAiE nr 839–78

Harpoon head kite

Hokkaido. Pre-1903

Wood, resin, copper alloy, bast fibre,
nettle thread
Length 78.5 cm; width 2.5 cm;
thickness 1.5 cm
MAE No. 839–78

■ Удочка для ловли камбалы
«кабарю-а» в виде крюка
с грузилом «ах-он», веревкой
«ах-имо» и фигурной дощечкой
для наматывания веревки «тусь-ни»
Сахалинская область, восточная часть
острова. До 1905 г.
Дерево, сталь, кость, нить
хлопчатобумажная
Длина 36,7 см; ширина 3,1 см;
толщина 2,5 см
МАЭ № 829–345/1,2

Wędka do połów flądry „kabaryu-a”
pod postacią haczyka z ciężarkiem
„ah-on”, sznurka „ah-imo”
i deseczki figuralnej do nawijania
sznurka „tus’-ni”
Obwód sachaliński, wschodnia część
wyspy, przed 1905 r.
Drewno, stal, kość, nici bawełniane
Długość 36,7 cm; szerokość 3,1 cm;
grubość 2,5 cm
MAiE 829–345/1,2

Fishing tackle for catching flatfish
('kabaryu-a') in the form of a hook
with a sinker ('akh-on'), line ('akh-imo')
and towrope roller ('tus'-ni')
Sakhalin Oblast, eastern part. Pre-1905
Wood, steel, bone, cotton thread
Length 36.7 cm; width 3.1 cm;
thickness 2.5 cm
MAE No. 829–345/1,2

«Налаживание нарты перед отправлением»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Такое, 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–77

„Regulacja narty przed odjazdem”

Okręg sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE 1472–77

‘Preparing a sledge prior to departure’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Takoye, 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–77

Снегоступы тинру

Остров Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, волокно растительное
Длина 34,5 см; ширина 17,0 см;
толщина 2,5 см
МАЭ № 839–45/1,2

Rakiety śnieżne cinru

Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, włókno roślinne
Długość 34,5 cm; szerokość 17,0 cm;
grubość 2,5 cm
MAiE nr 839–45/1,2

Snowshoe cinru

Hokkaido Island. Pre-1903
Wood, plant fibre
Length 34.5 cm; width 17.0 cm;
thickness 2.5 cm
MAE No. 839–45/1,2

Пряжка — деталь собачьей упряжи takapes-пони

Остров Хоккайдо. До 1903 г.
Кость оленя
Длина 4,5 см; ширина 9,0 см;
толщина 1,7 см
МАЭ № 839–134

Sprzączka z psiego zaprzęgu takapes-poni

Hokkaido, przed 1903 r.
Kość jelenia
Długość 4,5 cm; szerokość 9,0 cm;
grubość 1,7 cm
MAiE nr 839–134

Buckle — element of a dog harness takapes-poni

Hokkaido Island. Pre-1903
Deer bone
Length 4.5 cm; width 9.0 cm;
thickness 1.7 cm
MAE No. 839–134

«Место привязки собак зимою»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Ай, 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–76

„Miejsce przywiązywania psów zimą”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Aj, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–76

‘Place for tethering dogs in winter’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Ai, 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–76

Передник-юбка «онке-кари»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г. Кожа рыбы, ткань хлопчатобумажная, нить хлопчатобумажная, нить из крапивного волокна
Длина 88,0 см; ширина 56,0 см;
толщина 0,7 см
МАЭ № 700-48

Fartuch-spódnica „onke-kari”

Obwód sachaliński,
wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Skóra ryby, tkanina bawełniana, nić
bawełniana, nici z włókna z pokrzywy
Długość 88,0 cm; szerokość 56,0 cm;
grubość 0,7 cm
MAiE nr 700-48

Apron-skirt 'onke-kari'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Fish skin, cotton fabric, cotton thread
nettle fibre thread
Length 88.0 cm; width 56.0 cm;
thickness 0.7 cm
MAE No. 700-48

Рукавицы мужские «матумерэ»

Сахалинская область, восточная часть острова. До 1905 г.

Шкура собаки, шкура выdry, шкура соболя, ткань хлопчатобумажная, ткань шелковая, нить хлопчатобумажная, нить из крапивного волокна
Длина 31,0 см; ширина 16,3 см;
толщина 3,0 см
МАЭ № 829-368/1,2

Rękawice męskie „matumere”

Obwód sachaliński, wschodnia część wyspy, przed 1905 r.

Skóra psa, skóra wydry, skóra sobola, tkanina bawełniana, tkanina jedwabna, nici bawełniane, nici z włókna z pokrzywy
Długość 31,0 cm; szerokość 16,3 cm;
grubość 3,0 cm
MAiE nr 829-368/1,2

Men's fur handgear 'matumere'

Sakhalin Oblast, eastern part. Pre-1905

Dog pelt, otter pelt, sable pelt, cotton fabric, silk fabric, cotton thread, nettle fibre thread
Length 31.0 cm; width 16.3 cm;
thickness 3.0 cm
MAE No. 829-368/1,2

«Мужчины 30–35 лет. Слева — имеющий
отдаленных предков гиляков, справа —
чистый тип с западного берега (фас)»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Тарайка, 1902–1905 гг.

Фotoотпечаток. Автор неизвестен

МАЭ № 1472–7

„Mężczyźni 30–35 lat. Z lewej — ma dalekich
przodków z Niwchów, z prawej — czysty typ
z zachodniego brzegu (en face)”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, osada
Tarajka, 1902–1905

Fotografia: autor nieznany

MAiE nr 1472–7

‘30-35-year-old men. A distant descendant
of the Gilyaks (left), the pure type from
the west coast (right, front)’

Sakhalin Oblast, east coast, the settlement
of Taraika, 1902–1905

Photoprint. Author unknown

MAF No. 1472–7

Копье оп

Остров Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, сталь, веревка из растительного
волокна, кора сакуры
Длина 209,8 см; диаметр 3,2 см
МАЭ № 839-126/1

Włócznia op

Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, stal, sznurek z włókna roślinnego,
kora sakury
Długość 209,8 cm; średnica 3,2 cm
MAiE nr 839-126/1

Spear op

Hokkaido Island. Pre-1903
Wood, steel, plant fibre string,
sakura tree bark
Length 209.8 cm; diameter 3.2 cm
MAE No. 839-126/1

**Сосуд для приготовления яда
сурку-оро-оопе**

Остров Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево, стружка древесная

Длина 18,0 см; ширина 3,5 см;

толщина 2,2 см

МАЭ № 839-275/2

**Naczynie do przygotowania trucizny
surku'oro'oope**

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, strzęyny

Długość 18,0 cm; szerokość 3,5 cm;

grubość 2,2 cm

MAiE nr 839-275/2

Vessel for making poison

surku'oro'oope

Hokkaido Island. Pre-1903

Wood and wood shavings

Length 18.0 cm; width 3.5 cm;

thickness 2.2 cm

MAE No. 839-275/2

■ Колчан икаёп

Остров Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, стружка древесная,
луб, кожа
Длина 58,0 см; ширина 13,0 см;
толщина 10,5 см
МАЭ № 839–59/1

Kołczan ikayop

Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, strużyny, tyko, skóra
Długość 58,0 cm; szerokość 13,0 cm;
grubość 10,5 cm
MAiE nr 839–59/1

Quiver ikayop

Hokkaido Island. Pre-1903
Wood, wood shavings, bast, leather
Length 58.0 cm; width 13.0 cm;
thickness 10.5 cm
MAE No. 839–59/1

■ Лук ку

Остров Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, кора сакуры, рог оленя,
волокно растительное
Длина 115,0 см; диаметр 3,0 см
МАЭ № 839–58

Łuk ku

Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, kora sakury, róg jelenia,
włókno roślinne
Długość 115,0 cm; średnica 3,0 cm
MAiE nr 839–58

Bow ku

Hokkaido Island. Before 1903
Wood, sakura tree bark, antler,
plant fibre
Length 115.0 cm; diameter 3.0 cm
MAE No. 839–58

«Девушки с восточного побережья.

Слева стоит дочь русского и айнки»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Такое. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–64

„Dziewczęta ze wschodniego wybrzeża.

Z lewej stoi córka Rosjanina i Ajnki”

Odwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAiE nr 1472–64

**‘Girls from the east coast. The daughter
of a Russian man and an Ainu woman (left)’**

Sakhalin Oblast, east coast, the settlement
of Takoye. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–64

**Налобная лямка
для переноски грузов тара**
Хоккайдо. До 1903 г.
Нить из волокон луба,
нить хлопчатобумажная
Длина 330,0 см; ширина 6,5 см
МАЭ № 839-22/2

Strap for carrying effects tara
Hokkaido. Before 1903
Bast thread, cotton thread
Length 330.0 cm; width 6.5 cm
MAE No. 839-22/2

**Pas na czoło
do przenoszenia ciężarów tara**
Hokkaido, przed 1903 r.
Nici z włókna łukowego,
nici bawełniane
Długość 330,0 cm; szerokość 6,5 cm
MAiE nr 839-22/2

Ведро «ни-атусь»
Сахалинская область, восточная часть
острова. До 1905 г.
Дерево, кора, сталь
Длина 31,0 см; ширина 25,5 см;
высота 33,8 см
МАЭ № 829-422

Wiadro „ni-atus”
Obwód sachaliński, wschodnia część
wyspy, przed 1905 r.
Drewno, kora, stal
Długość 31,0 cm; szerokość 25,5 cm;
wysokość 33,8 cm
MAiE nr 829-422

Bucket ‘ni-atus’
Sakhalin Oblast, eastern part. Pre-1905
Wood, bark, steel
Length 31.0 cm; width 25.5 cm;
height 33.8 cm
MAE No. 829-422

■ Мешочек «ках-тохта»

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Рыбья кожа, хлопчатобумажная ткань,
нить из крапивного волокна
Длина 33,8 см; ширина 18,5 см;
толщина 5,0 см
МАЭ № 829–502

Bag 'kah-tohta'

Sakhalin Oblast,
eastern part. Pre-1905
Fish skin, cotton fabric,
nettle fibre thread
Length 33.8 cm; width 18.5 cm;
thickness 5.0 cm
MAE No. 829–502

■ Woreczek „kah-tohta”

Obwód sachaliński,
wschodnia część wyspy, przed 1905 r.
Skóra ryby, tkanina bawełniana,
nić z włókna z pokrzywy
Długość 33,8 cm; szerokość 18,5 cm;
grubość 5,0 cm
MAiE nr 829–502

■ Сумка «мунтара»

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Тростник, веревка из растительного волокна
Длина 30,0 см; ширина 10,0 см;
высота 17,5 см
МАЭ № 829–423

Torba „muntara”

Obwód sachaliński, wschodnia część
wyspy, przed 1905 r.
Trzcina, sznurek z włókna roślinnego
Długość 30,0 cm; szerokość 10,0 cm;
wysokość 17,5 cm
MAE nr 829–423

Bag 'muntara'

Sakhalin Oblast, eastern part. Pre-1905
Reed, plant fibre
Length 30.0 cm; width 10.0 cm;
height 17.5 cm
MAE No. 829–423

Ведро «сарани»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, береста, лоза,
веревка из растительного волокна
Длина 20,0 см; ширина 24,0 см;
высота 21,5 см
МАЭ № 700–22/2

Wiadro „sarani”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, kora brzozowa, wiklina,
sznurek z włókna roślinnego
Długość 20,0 cm; szerokość 24,0 cm;
wysokość 21,5 cm
MAiE nr 700–22/2

Bucket 'sarani'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, birch bark, osier, plant fibre
Length 20.0 cm; width 24.0 cm;
height 21.5 cm
MAE No. 700–22/2

РЕМЕСЛА
RZEMIOSŁA
CRAFTS

Ремесла в айнском обществе не выделялись в отдельную профессиональную деятельность, но делились на мужские и женские. Так, женщины занимались ткачеством, плетением, выделкой кож, тогда как прерогативой мужчин были обработка дерева, металла, кости и некоторых других материалов. Наиболее трудоемким женским делом считалось изготовление одежды. Оно включало не только ткачество и шитье, но и заготовку необходимого сырья. Одежда в айнском обществе была представлена распашными халатами из древесного луба, бытовавшими повсеместно, а также халатами из крапивного волокна, использовавшимися главным образом на Сахалине и Курильских островах. Ткали их при помощи наспинных станков, украшали аппликациями и вышивкой. Кроме этого, распространение получила одежда из шкур животных, птиц, рыбьей кожи, травы и различного рода привозных тканей. По покрою мужская и женская одежда не различалась. Халаты надевали на голое тело (не считая набедренных повязок) и подпоясывали. На Сахалине получили распространение кожаные женские пояса с металлическими накладками и кольцами. Их часто можно

W społeczności Ajnów nie trudniono się rzemiosłem jako działalnością profesjonalną. Tego typu domowe zajęcia dzieliły się na męskie i kobiece. I tak, kobiety zajmowały się tkactwem, wyplataniem, garbowaniem skór, podczas gdy przywilejem mężczyzn była obróbka drewna, metalu, kości i niektórych innych materiałów. Najbardziej pracochłonnym kobiecym zajęciem było wytwarzanie odzieży. Polegało nie tylko na tkaniu i szyciu, ale także na przygotowaniu niezbędnych surowców. Strój Ajnów składał się z chałatu bez zapięcia, zrobionego z łyka, a także z wykorzystywanego przede wszystkim na Sachalinie i Kurylech włókna pokrzywy. Tkano je na krosnach, ozdabiano haftem i aplikacjami. Oprócz tego rozpowszechniona była odzież ze skór zwierzęcych, ptaków, rybiej skóry, traw i rozmaitych sprowadzanych tkanin. Męska i kobieca odzież nie różniły się krojem. Chałaty zakładano na gołe ciało (nie licząc przepasek biodrowych) i przewiązywano pasami. Na Sachalinie powszechnie były skórzane kobiece pasy z metalowymi nakładkami i kółkami. Można je zobaczyć na licznych fotografiach Bronisława Piłsudskiego. Strój dopełniały fartuchy, nakrycia

Crafts were not regarded as separate professional activities in Ainu society. Crafts were divided into male and female occupations. Thus, women were engaged in weaving, wickerwork, and currying whereas men were occupied with processing wood, metal, bone, and other materials. Making clothes was considered the most time-consuming women's task and involved not only weaving and sewing but also gathering the necessary raw materials. In Ainu society, popular clothing included unbuttoned robes made of bast as well as robes made of nettle fibre, worn mainly on Sakhalin Island and the Kurils. They were woven on backstrap looms, decorated with appliqués and embroideries. Clothing was made of animal hides, bird and fish skin, as well as grass and various imported fabrics. Men and women's garments did not differ in terms of their cut. Robes were worn on the naked body (save for breechcloth) and girdled. On Sakhalin, women's leather belts with metal onlays and rings gained popularity. They are often present in photographs taken by Piłsudski. Additional elements of garments included

видеть на фотографиях Б. О. Пилсудского. Одежду дополняли передники, головные уборы, наголенники, обувь. В регионе с холодным климатом бытовали боа, меховые рукавицы, наушники, штаны.

Б. О. Пилсудский запечатлел работу женщин по сбору и очистке волокон крапивы, отбеливанию крапивных ниток, изготовлению одежды. При этом у айнов он приобрел и материал, и готовые изделия. Особую ценность представляет крапивный халат. Он богато декорирован аппликациями и вышивкой и относится к парадному одеянию. Подписи на фотографиях свидетельствуют, что такого рода нарядная одежда была по средствам лишь зажиточным айнам [Хасанова 2005: 140]. Айнская одежда благодаря своей прочности и самобытному орнаменту завоевала признание у японцев, проживавших в северных районах Японии. Айны, в свою очередь, ценили японские халаты, а также ткани. Как правило, японские халаты перешивали и дополняли самобытным орнаментом. Кроме японской одежды признание получила русская продукция. Одежду русского производства чаще носили на Сахалине и Курильских островах. Не менее трудоемким было изготовление циновок. Их плели из рогоза или осоки

głowy, nagolenniki i obuwie. W regionach o chłodniejszym klimacie używano szali, futrzanych rękawic, nauszników i spodni. Bronisław Piłsudski utrwalił pracę ajnuskich kobiet przy zbiorze i czyszczeniu włókien oraz wybielaniu nitek z pokrzywy, a także przygotowywaniu ubrań. Zdobył przy tym zarówno materiał, jak i gotowe wyroby. Szczególną wartość przedstawia chałat z pokrzywy. Jest bogato dekorowany aplikacjami i haftem i reprezentuje odzież odświętową. Podpisy na fotografiach świadczą, że na tego rodzaju odzież mogli sobie pozwolić jedynie zamożni Ajnowie [Хасанова 2005: 140]. Ubrania Ajnów, dzięki swojej wytrzymałości i oryginalnej ornamentyce, zyskały uznanie Japończyków mieszkających w północnych rejonach Japonii. Ajnowie z kolei cenili zarówno japońskie kimona, jak i tkaniny, przy czym kimona przeszywano i uzupełniano ornamentami. Oprócz ubrań japońskich powodzeniem cieszyły się także wyroby rosyjskie. Odzież produkcji rosyjskiej nosili najczęściej Ajnowie na Sachalinie oraz na Kurylach.
Nie mniej nakładu pracy wymagało przygotowywanie mat. Plecione je z pałki

aprons, headgear, greaves, and footwear. Boas, fur mittens, ear warmers, and warm trousers were worn in the region, which has a cold climate. Bronisław Piłsudski captured the process of collecting and cleaning nettle fibre by women, bleaching nettle threads, and cloth-making. He acquired both fabric and finished artefacts from the Ainu. A nettle robe is of special value. This ceremonial piece of attire is richly decorated with appliquéd and embroidery. Photograph captions indicate that this elegant clothing could only be afforded by prosperous Ainu [Хасанова 2005: 140]. Due to their durability and distinctive ornamentation, the Ainu garments gained recognition among the Japanese residing in the northern regions of Japan. The Ainu, in turn, valued Japanese robes and fabrics. As a rule, Japanese robes were altered and embroidered with a typical Ainu ornament. Apart from Japanese clothing, Russian clothing was also valued. Russian-made garments were more often worn on Sakhalin Island and the Kurils. Mat-making was equally time-consuming. Mats were woven from cattail or sedge

на специальных станках с перекидными веревками. Окраску делали красителями на натуральной основе или же красками, полученными химическим способом.

На фотографиях Б. О. Пилсудского можно видеть и другие женские ремесла, например обработку кожи. Мужчины, в свою очередь, изготавливали всю необходимую в хозяйстве деревянную утварь, промысловое орудия, средства передвижения по воде и суше, предметы культа. Их основным рабочим инструментом являлся нож (айн. макири), хотя ассортимент инструментов был довольно разнообразным, включая топоры, тесла, буравы и пр.

Айны достигли большого мастерства в резьбе по дереву. Многие из сохранившихся в музее резных деревянных изделий по праву можно считать произведением искусства.

К сожалению, в фотоколлекции Б. О. Пилсудского из собраний МАЭ отсутствуют изображения обработки дерева, кости или коры. Зато есть уникальная фотография, на которой запечатлены кузнецы (№ 1472–70). Известно, что айны занимались вторичной обработкой металла. При этом использовали наковальни, меха, молоты, кузнечные щипцы разного вида. Все эти предметы есть в этнографических коллекциях ученого.

albo z turzycy na specjalnych warsztatach z przekładanymi sznurkami. Farby pozyskiwano z pigmentów naturalnych albo chemicznych barwników.

Na fotografach Bronisława Piłsudskiego można zobaczyć także inne kobiece rzemiosła, na przykład garbowanie skóry. Mężczyźni, z kolei, przygotowywali wszystkie niezbędne w gospodarstwie sprzęty drewniane, narzędzia, środki transportu po wodzie i lądzie, przedmioty kultu. Podstawowym narzędziem pracy był nóż (makiri), choć assortyment tych przyrządów był dość różnorodny, zawierał m.in. topory, cioski, świdry itp.

Ajnowie osiągnęli mistrzostwo w obróbce drewna. Wiele z przechowywanych w muzeum ciosanych drewnianych sprzętów można uznać za dzieła sztuki.

Niestety w kolekcji fotograficznej Bronisława Piłsudskiego w MAiE brakuje zdjęć przedstawiających proces obróbki drewna, kości czy kory. Jest za to unikalna fotografia, na której utrwalono kowali (nr 1472–70). Wiadomo, że Ajnowie zajmowali się wtórną obróbką metalu. Wykorzystywali do tego kowadła, miechy, szczypce kowalskie różnego rodzaju. Wszystkie te przedmioty znajdują się w etnograficznych kolekcjach uczonego.

on special mat-making loom frames with reversible warp strings. They were dyed with natural or chemically produced dyes.

Photographs taken by Bronisław Piłsudski present other women's crafts such as leatherwork. Men, on the other hand, produced household wooden utensils, fishing and hunting gear, water and land transport vehicles as well as devotional objects. Knives (knife — makiri in Ainu) were their main working tool although the range of tools was quite broad including axes, adzes, gimlets, etc.

The Ainu developed great craftsmanship in woodcarving. Many of the carved wooden items stored at the museum are rightly considered works of art.

Unfortunately, there are no images of woodcarving, bone or bark refining in Piłsudski's collection stored at the MAE. However, there is a unique photograph of blacksmiths (No. 1472–70).

The Ainu are known for secondary processing of metal. Different types of anvils, bellows, sledgehammers, and tongs were used. All of these items form part of the scientist's ethnographic collection.

«Сидящие — айны с Анивского залива.
Стоящий — с Восточного берега.
Одежда первых двух айнская с о. Хоккайдо
(так как они временно там были)»
Сахалинская область. До 1906 г.
Фотоотпечаток. Автор неизвестен
МАЭ № 1472-27

„Siedzący — Ajnowie z Zatoki Aniwa. Stojący — Ajn z wybrzeża wschodniego. Strój pierwszych dwóch — ajnuski z wyspy Hokkaido (ponieważ przez jakiś czas tam przebywali)”
Obwód sachaliński, przed 1906 r.
Fotografia: autor nieznany
MAiE nr 1472-27

‘Seated are Ainu from Aniva Bay. The one man standing is from the east coast. The former two are dressed in Ainu garments from Hokkaido Island (since they were there for some time)’.
Sakhalin Oblast. Pre-1906
Photoprint. Author unknown
MAF No. 1472-27

Пояс молодого человека кут

Хоккайдо. До 1903 г.

Волокно лубяное,

нить хлопчатобумажная

Длина 246,5 см; ширина 6,8 см

МАЭ № 839–65

Pas młodego mężczyzny kut

Hokkaido, przed 1903 r.

Włókno łykowe,

nici bawełniane

Długość 246,5 cm; szerokość 6,8 cm

MAiE nr 839–65

A young man's belt kut

Hokkaido. Pre-1903

Bast fibre, cotton thread

Length 246.5 cm; width 6.8 cm

MAE No. 839–65

Шляпа коническая «тат-кондзи»

Сахалинская область, западное побережье. До 1903 г.
Береста, дерево, ткань хлопчатобумажная нить из крапивного волокна
Высота 13,5 см; диаметр 45,0 см
МАЭ № 700–121

Kapelusz stożkowy „tat-konji”

Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Kora brzozowa, drewno, tkanina bawełniana, nici z włókna pokrzywy
Wysokość 13,5 cm; średnica 45,0 cm
MAiE nr 700–121

Hat ‘tat-konji’

Sakhalin Oblast, west coast.Pre-1903
Birch bark, wood, cotton
fabric, nettle thread
Height 13.5 cm; diameter 45.0 cm
MAE No. 700–121

Шляпа широкополая с тульей «инау-рах-каса»

Сахалинская область. До 1905 г.
Стружка древесная, кора, нить из крапивного волокна
Высота 22,0 см; диаметр 33,5 см
МАЭ № 829–329

Kapelusz z szerokim rondem i główką „inaw-rah-kasa”

Obwód sachaliński, przed 1905 r.
Strużyny drewniane, kora, nici z włókna pokrzywy
Wysokość 22,0 cm; średnica 33,5 cm
MAiE nr 829–329

Broadbrim hat with a crown ‘inaw-rah-kasa’

Sakhalin Oblast. Pre-1905
Wood chips, wood, nettle thread
Height 22.0 cm; diameter 33.5 cm
MAE No. 829–329

Халат «онив-ах-рус»

Сахалинская область, восточная часть острова. До 1905 г.
Ткань из луба вяза, ткань хлопчатобумажная, нить хлопчатобумажная, нить шелковая, нить шерстяная
Длина 113,0 см; ширина 68,5 см
МАЭ № 829-379

Chafat „oniv-ah-rus”

Obwód sachaliński, wschodnia część wyspy, przed 1905 r.
Tkanina z ląka wiążu, tkanina bawełniana, nici bawełniane, nici jedwabne, nici wełniane
Długość 113,0 cm; szerokość 68,5 cm
MAE nr 829-379

Robe 'oniv-ah-rus"

Sakhalin Oblast, eastern part of the island. Pre-1905
Fabric from elm bark, cotton fabric, cotton thread, silk thread, wool thread
Length 113.0 cm; width 68.5 cm
MAE No. 829-379

Кисет мужской «киндзи»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маука. До 1902 г.
Плис, ткань хлопчатобумажная,
нить шелковая
Длина 17,8 см; ширина 13,2 см
МАЭ № 700–135

Kapciuch na tytoń „kinji”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Aksamit, tkanina bawełniana,
nici jedwabne
Długość 17,8 cm; szerokość 13,2 cm
MAE nr 700–135

Men's tobacco pouch 'kinji'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Cotton velvet, cotton fabric, silk thread
Length 17.8 cm; width 13.2 cm
MAE No. 700–135

«Молодые женщины с восточного берега
(справа внучка японца)»

Сахалинская область, восточное побережье.

До 1905 г.

Фotoотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-37

„Młode kobiety z wybrzeża wschodniego
(z prawej wnuczka Japończyka)”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472-37

‘Young women from the east coast
(a granddaughter of a Japanese man on the right)’

Sakhalin Oblast, east coast. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472-37

**■
Набедренная повязка
женская «чах-чанка»**

Сахалинская область, восточное побережье. До 1903 г.

Шкура нерпы, ткань хлопчатобумажная, ткань шелковая, нить хлопчатобумажная, бисер стеклянный

Длина 136,0 см; ширина 15,0 см
МАЭ № 700-227/1

**Kobieca przepaska
na biodra „chah-chanka”**

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.

Skóra nerpy, tkanina bawełniana, tkanina jedwabna, nici bawełniane, szklane paciorek

Długość 136,0 cm; szerokość 15,0 cm
MAE nr 700-227/1

Women's breechcloth 'chah-chanka'

Sakhalin Oblast, east coast. Pre-1903

Ringed seal skin, cotton fabric, silk fabric, cotton thread, glass beads

Length 136.0 cm; width 15.0 cm
MAE No. 700-227/1

Шуба женская «охко»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Шкура тюленя, шкура выдры,
ткань хлопчатобумажная, нить
хлопчатобумажная, нить шелковая,
нить шерстяная, нить из крапивного
волокна, медный сплав
Длина 114,0 см; ширина 62,5 см
МАЭ № 700–162

Futro kobiece „ohko”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Skóra foki, skóra wydry,
tkanina bawełniana, nici bawełniane,
nici jedwabne, nici wełniane,
nici z włókna z pokrzywy, stop miedzi
Długość 114,0 cm; szerokość 62,5 cm
MAE nr 700–162

Women's fur coat 'ohko'

Sakhalin Oblast, south-east coast,
the settlement of Mauka, Pre-1902
Seal skin, otter pelt, cotton fabric,
cotton thread, silk thread, wool thread,
nettle thread, copper alloy
Length 114.0 cm; width 62.5 cm
MAE No. 700–162

Пояс женский «манеку-ку»

с ножами и ножом «эпирке»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Мавка. До 1902 г.
Кожа сивуча, дерево, сталь, медный сплав, нить из растительного волокна
Длина 88,0 см; ширина 5,5 см;
ширина с подвесками 14,5 см
МАЭ № 700-2/1,2

Pas kobiecy „maneku-ku”

z pochwą na nóż i nożem „epirike”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Skóra lwa morskiego, drewno, stal,
stop miedzi, nici z włókna roślinnego
Długość 88,0 cm; szerokość 5,5 cm;
szerokość z przypięciami 14,5 cm
MAE nr 700-2/1,2

Women's belt 'maneku-ku'

with a sheath and a knife 'epirike'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Sea lion pelt, wood, steel, copper alloy,
plant fibre thread
Length 88.0 cm; width 5.5 cm;
width with rings 14.5 cm
MAE No. 700-2/1,2

■ Головная повязка женская «хетомое»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Плис, ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная, бисер
стеклянный
Длина 29,5 см; ширина 7,2 см
МАЭ № 700-321

Kobieca przepaska na głowę „hetomoe”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Aksamit, tkanina bawełniana, nici bawełniane, szklane paciorki
Długość 29,5 cm; szerokość 7,2 cm
MAiE nr 700-321

Women's headband 'hetomoe'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Cotton velvet, cotton fabric, cotton
thread, glass beads
Length 29.5 cm; width 7.2 cm
MAE No. 700-321

Сандалии женские суту-кэр

Хоккайдо. До 1903 г.
Лоза, солома,
ткань хлопчатобумажная
Длина 26,0 см; ширина 11,0 см;
толщина 4,5 см
МАЭ № 839-98/1,2

Sandaly kobiece sutu-ker

Hokkaido, przed 1903 r.
Wiklina, słoma, tkanina bawełniana
Długość 26,0 cm; szerokość 11 cm;
grubość 4,5 cm
MAiE nr 839-98/1,2

Women's sandals sutu-ker

Hokkaido, Pre-1903
Osier, straw, cotton
Length 26.0 cm; width 11.0 cm;
thickness 4.5 cm
MAE No. 839-98/1,2

«Дети с восточного берега»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Руре. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-62

„Dzieci z wybrzeża wschodniego”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Rure, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472-62

'Children from the east coast'

Sakhalin Oblast, east coast,
the settlement of Rure. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472-62

**Шуба детская,
для мальчика 4–5 лет «имарехпо-русь»**
Сахалинская область. До 1905 г.
Шкура собаки, шкура медведя,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная, бисер стеклянный
Длина 78,0 см; ширина 53,0 см
МАЭ № 829–330

**Futro dziecięce dla chłopca
w wieku 4–5 lat „imarehpo-rus”**
Obwód sachaliński, przed 1905 r.
Skóra psa, skóra niedźwiedzia,
tkanina bawełniana, nici bawełniane,
szklane paciorki
Długość 78,0 cm; szerokość 53,0 cm
MAE nr 829–330

**Child's fur coat,
for a 4–5 year old boy 'imarehpo-rus'**
Sakhalin Oblast. Pre-1905
Dog pelt, bear pelt,
cotton fabric, cotton thread,
glass beads
Length 78.0 cm; width 53.0 cm
MAE No. 829–330

■
**Капор детский,
для девочки 1–2 лет «нанцие-соэ-хахка»**
Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Ткань хлопчатобумажная, нить
хлопчатобумажная, медный сплав,
бисер стеклянный
Длина 25,0 см; ширина 21,0 см;
толщина 0,5 см
МАЭ № 700–261

**Kaptur dziecięcy dla dziewczynki
w wieku 1–2 lat „nancie-soe-hahka”**
Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
przed 1903 r.
Tkanina bawełniana, nici bawełniane,
stop miedzi, szklane paciorki
Długość 25,0 cm; szerokość 21,0 cm;
grubość 0,5 cm
MAE nr 700–261

**Child's bonnet, for a 1–2 year old
girl 'nancie-soe-hahka'**
Sakhalin Oblast, east coast.
Pre-1903
Cotton fabric, cotton thread,
copper alloy, glass beads
Length 25.0 cm; width 21.0 cm;
thickness 0.5 cm
MAE No. 700–261

■ **Халат детский,
для девочки «пом-мирокупо-кая»**

Сахалинская область. До 1905 г.
Кожа рыбы, ткань хлопчатобумажная,
médnyj сплав, алюминий, нить шелковая,
нить из растительного волокна
Длина 69,0 см; ширина 84,0 см
МАЭ № 829-392

**Chałat dziecięcy
dla dziewczynki „pom-mirokupo-kaya”**

Obród sachaliński, przed 1905 r.
Skóra ryby, tkanina bawełniana, stop miedzi,
aluminium, nici jedwabne,
nici z włókna roślinnego
Długość 69,0 cm; szerokość 84,0 cm
MAiE nr 829-392

**Child's robe,
for a girl 'pom-mirokupo-kaya'**

Sakhalin Oblast. Pre-1905
Fish skin, cotton fabric, copper alloy,
aluminium, silk thread,
plant fibre thread
Length 69.0 cm; width 84.0 cm
MAE No. 829-392

«Четыре сестры с восточного берега и муж рядом со стоящей. Ниже две дочери стоящей посередине и мужчины (сын японца и айнки)»

Сахалинская область, восточное побережье, селение Серароко. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–29

„Cztery siostry z wybrzeża wschodniego z mężem jednej z nich (stojącej). Niżej dwie córki kobiety stojącej po środku i mężczyzny (syna Japończyka i Ajnuski)”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, osada Sieraroko, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–29

‘Four sisters from the east coast and a husband next to the standing woman. On the bottom row, two daughters of the woman standing in the middle and a man (the son of a Japanese man and Ainu woman)’

Sakhalin Oblast, east coast, the settlement of Seraroko. 1902–1905

Photoprint, Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472–29

Халат аттуси

Хоккайдо. До 1903 г.

Ткань из луба, ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная
Длина 117,2 см; ширина 60,0 см
МАЭ № 839-17

Chałat attusi

Hokkaido, przed 1903 r.

Tkanina z lyla, tkanina bawełniana,
nici bawełniane
Długość 117,2 cm; szerokość 60,0 cm
MAiE nr 839-17

Robe attusi

Hokkaido. Pre-1903

Bast fibre, cotton fabric,
cotton thread
Length 117.2 cm; width 60.0 cm
MAE No. 839-17

**Халат молодого мужчины
тикаркарпэ**

Хоккайдо. До 1903 г.

Ткань хлопчатобумажная, плис,
нить хлопчатобумажная
Длина 135,8 см; ширина 63,6 см
МАЭ № 839–199

**Young man's robe
ci-karkar-pe**

Hokkaido Pre-1903

Cotton fabric, cotton velvet,
cotton thread
Length 135.8 cm; width 63.6 cm
MAE No. 839–199

**Чаłat młodego mężczyzny
ci-karkar-pe**

Hokkaido, przed 1903 r.

Tkanina bawełniana, aksamit,
nici bawełniane
Długość 135,8 cm; szerokość 63,6 cm
MAiE nr 839–199

■ Наголенники мужские хос'

Хоккайдо. До 1903 г.
Ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная,
нить шелковая
Длина 33,0 см; ширина 19,2 см
МАЭ № 839-82/1,2

■ Nagoleniki męskie hos'

Hokkaido, przed 1903 r.
Tkanina bawełniana,
nici bawełniane, nici jedwabne
Długość 33,0 cm; szerokość 19,2 cm
MAE nr 839-82/1,2

■ Men's jamb hos'

Hokkaido. Pre-1903
Cotton fabric, cotton thread,
silk thread
Length 33.0 cm; width 19.2 cm
MAE No. 839-82/1,2

■ Передник японского покроя с айнским орнаментом «май-дари»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маука. До 1902 г.
Ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная
Длина 72,5 см; ширина 33,3 см
МАЭ № 700-47

Fartuch o kroju japońskim z ajnuskim ornamentem „may-dari”
Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Tkanina bawełniana, nici bawełniane
Długość 72,5 cm; szerokość 33,3 cm
MAiE nr 700-47

Apron of a Japanese cut with an Ainu ornament 'may-dari'
Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Cotton fabric, cotton thread
Length 72.5 cm; width 33.3 cm
MAE No. 700-47

«Собирание волокон крапивы»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Сиянцы. 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–39

„Zbieranie włókien pokrzywy”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, osada
Sijancy, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–39

‘Collecting nettle fibres’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Siyantsy. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472–39

Веретено с нитью туму

Сахалинская область,
юго-западное побережье,
селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, нить из крапивного волокна
Длина 71,0 см; ширина 9,5 см
МАЭ № 700–30

Wrzeciono z nicią tumu

Obwód sachaliński, wybrzeże
południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, nici z włókna pokrzywy
Długość 71,0 cm; szerokość 9,5 cm
MAiE nr 700–30

Spindle with a thread tumu

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, nettle thread
Length 71.0 cm; width 9.5 cm
MAE No. 700–30

Дощечка резная

для наматывания ниток «итомаки»

Сахалинская область, юго-западное
побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, нить из крапивного волокна
Длина 12,8 см; ширина 6,5 см;
толщина 0,7 см
МАЭ № 700–134

Deseczka rzeźbiona

do nawijania nici „itomaki”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-
zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, nić z włókna z pokrzywy
Długość 12,8 cm; szerokość 6,5 cm;
grubość 0,7 cm
MAiE nr 700–134

Carved plaque

for winding thread ‘itomaki’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, nettle fibre thread
Length 12.8 cm; width 6.5 cm;
thickness 0.7 cm
MAE No. 700–134

«Очистка волокон крапивы»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Сиянцы. 1902 г.

Фотоотпечаток Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–40

„Czyszczenie włókien pokrzywy”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sijancy, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–40

‘Cleaning nettle fibres’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Siantsy. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–40

■
**Крапивные волокна,
беленые и размягченные «хай»**
Сахалинская область. До 1905 г.
Крапивное волокно
Длина 16,5 см; ширина 2,0 см
МАЭ № 829–500/4

**Włókna z pokrzywy,
wybielone i rozmiękczone „hay”**
Obwód sachaliński, przed 1905 r.
Włókno z pokrzywy
Długość 16,5 cm; szerokość 2,0 cm
MAiE nr 829–500/4

**Nettle fibre,
bleached and softened ‘hay’**
Sakhalin Oblast, Pre-1905
Nettle fibre
Length 16.5 cm; width 2.0 cm
MAE No. 829–500/4

■ **Мешочек для ниток «сарани»**
Хоккайдо. До 1903 г.
Луб
Длина 31,3 см; ширина 30,5 см;
толщина 3,0 см
МАЭ № 839–15

Woreczek na nici, ‘sarani’
Hokkaido, przed 1903 r.
Łyko wiązu
Długość 31,3 cm; szerokość 30,5 cm;
grubość 3,0 cm
MAiE nr 839–15

Thread pouch ‘sarani’
Hokkaido Island. Before 1903
Elm bark
Length 31.3 cm; width 30.5 cm;
thickness 3.0 cm
MAE No. 839–15

«Беление ниток из крапивы зимою»

Сахалинская область. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–78

„Bielenie nici z pokrzywy zimą”

Obwód sachaliński, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–78

‘Bleaching nettle threads in winter’

Sakhalin Oblast. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472–78

■ Пояс широкий, мужской «пара-кут»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Мавка. До 1902 г.
Ткань из крапивного волокна,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная,
бисер стеклянный
Длина 336,0 см; ширина 13,0 см
МАЭ № 700–50/1

Pas szeroki, męski „para-kut”

Obwód sachaliński,
wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Tkanina z włókna pokrzywy,
tkanina bawełniana, nici bawełniane,
szklane paciorki
Długość 336,0 cm; szerokość 13,0 cm
MAiE nr 700–50/1

Men's wide belt 'para-kut'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Nettle fabric, cotton fabric,
cotton thread, glass beads
Length 336.0 cm; width 13.0 cm
MAE No. 700–50/1

■ Пояс узкий «пайку»

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Ткань хлопчатобумажная, нить
хлопчатобумажная, крапивное волокно,
краситель, бисер стеклянный,
бусины стеклянные
Длина 245,0 см; ширина 8,0 см
МАЭ № 829–372

Pas wąski „payku”

Obwód sachaliński,
wschodnia część wyspy, przed 1905 r.
Tkanina bawełniana, nici bawełniane,
włókno pokrzywy, barwnik,
szklane paciorki, korale szklane
Długość 245,0 cm; szerokość 8,0 cm
MAE nr 829–372

Narrow waist band 'payku'

Sakhalin Oblast, east coast. Pre-1905
Cotton fabric, cotton thread,
nettle fibre, dye, glass beads,
glass pendants
Length 245.0 cm; width 8.0 cm
MAE No. 829–372

«Женщина ткет пояса»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Такое. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–79

„Kobieta tka pasy”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAE nr 1472–79

‘Female belt-weaver’

Sakhalin Oblast, east coast,
the settlement of Takoye. Pre-1905
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–79

Станок для тканья поясов камака

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Дерево, нить хлопчатобумажная,
нить из волокон луба, кора
Длина 230,0 см; ширина 4,0 см;
толщина 1,5 см
МАЭ № 829–364/1, 2, 3

Warsztat do tkania pasów kamaka

Обwód sachaliński,
wschodnia część wyspy, przed 1905 r.
Drewno, nici bawełniane,
nici z włókien łykowych, kora
Długość 230,0 cm; szerokość 4,0 cm;
grubość 1,5 cm
MAE nr 829–364/1,2,3

Belt-weaving machine kamaka

Sakhalin Oblast,
eastern part of the island. Pre-1905
Wood, cotton thread,
bast fibre thread, bark
Length 230.0 cm; width 4.0 cm;
thickness 1.5 cm
MAE No. 829–364/1, 2, 3

Игольник дорожный «кемоп»

Сахалинская область,
юго-западное побережье,
селение Маука. До 1902 г.
Кость оленя, дерево, кожа тюленя
Длина 11,0 см; диаметр 2,1 см
МАЭ № 700–46

Igielnik podrózny „kemop”

Obwód sachaliński,
wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Kość jelenia, drewno, skóra foki
Długość 11,0 cm; średnica 2,1 cm
MAE nr 700–46

Travel needle case 'kemop'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Deer bone, wood, seal skin
Length 11.0 cm; diameter 2.1 cm
MAE No. 700–46

«Мужчина с восточного берега»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Мануэ. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–60

„Mężczyzna ze wschodniego wybrzeża”

Okręg sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Manue, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–60

‘Man from the east coast’

Sakhalin Oblast, east coast,
the settlement of Manue. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Pilsudski

MAF No. 1472–60

Нож для выдалбливания посуды «цирева»

Сахалинская область,
юго-западное побережье,
селение Маука. До 1902 г.

Дерево, сталь
Длина 25,3 см; ширина 3,4 см;
толщина 2,0 см
МАЭ № 700–66

Nóż do wydrążania naczyń „cireva”

Obrówód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.

Drewno, stal
Długość 25,3 cm; szerokość 3,4 cm;
grubość 2,0 cm
MAE nr 700–66

Talerz na rybę „cheoy-nip”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.

Drewno
Długość 20,9 cm; szerokość 17,2 cm;
wysokość 8,0 cm
MAE nr 700–13/1

Bowl for fish ‘cheoy-nip’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka, Pre-1902

Wood
Length 20.9 cm; width 17.2 cm;
height 8.0 cm
MAE No. 700–13/1

Чашка для рыбы «чеой-нип»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маука. До 1902 г.

Дерево
Длина 20,9 см; ширина 17,2 см;
высота 8,0 см
МАЭ № 700–13/1

Тарелка «скари-ни-сёсь»

Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Дерево
Диаметр 26,3 см; толщина 3,5 см
МАЭ № 700-226

Talerz „skari-ni-syos”

Obwód sachaliński, wybrzeże
wschodnie, przed 1903 r.
Drewno
Średnica 26,3 cm; grubość 3,5 cm
MAiE nr 700-226

Plate ‘skari-ni-syos’

Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1903
Wood
Diameter 26.3 cm; thickness 3.5 cm
MAE No. 700-226

■ **Большая ложка для рыбы
с рыбным орнаментом «поро-пера»**
Сахалинская область, юго-западное побережье,
селение Маяка. До 1902 г.
Дерево
Длина 38,0 см; ширина 9,7 см
МАЭ № 700–9/1

**Duża łyżka do ryby
z rybnym ornamentem „poro-pera”**
Obwód sachaliński,
wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno
Długość 38,0 cm; szerokość 9,7 cm
MAE nr 700–9/1

**Ladle for fish
with a fish ornament 'poro-pera'**
Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka, Pre-1902
Wood
Length 38.0 cm; width 9.7 cm
MAE No. 700–9/1

«Девушки мнут рыбью кожу»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Такое. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–66

„Dziewczęta gniotą rybią skórę”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,

osada Takoje, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–66

'Girls tempering fish skin'

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Takoye. 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472–66

■ Инструмент для обработки кожи или коры «капу-тани-мукара»
«капу — кожа, кора; тани — береза; мукара — топор»
Сахалинская область, восточное побережье. До 1903 г.
Дерево
Длина 30,8 см; ширина 5,5 см;
толщина 4,0 см
МАЭ № 700–282/1,2

Narzędzie do obróbki skóry lub kory „kapu-tani-mukara”
„kapu” — skóra, kora; „tani” — brzoza;
„mukara” — topór)
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Drewno
Długość 30,8 cm; szerokość 5,5 cm;
grubość 4,0 cm
MAE nr 700–282/1,2

■ Пластина для сдирания кожи «ир'се-пипа»
Сахалинская область,
восточное побережье. До 1905 г.
Китовый ус
Длина 14,5 см; ширина 2,5 см;
толщина 0,8 см
МАЭ № 829–331

Narzędzie do zdzierania skóry
„ir'se-pipa”
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1905 r.
Fiszbin wieloryba
Długość 14,5 cm; szerokość 2,5 cm;
grubość 0,8 cm
MAE nr 829–331

Splint for skin-stripping
‘ir’se-pipa’
Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1905
Whalebone
Length 14.5 cm; width 2.5 cm;
thickness 0.8 cm
MAE No. 829–331

«Кузнец с сыном с. Мауки»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Маука. 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–70

„Kowal z Mauki z synem”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–70

‘Blacksmith with his son, settlement of Mauka’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Mauka. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–70

**■ Наковальня «канаськи»
(японское слово — использовалось
на западном побережье),
«икарони» (айнское название
на восточном побережье)**

Сахалинская область, юго-западное
побережье, селение Маяк. До 1902 г.
Дерево, сталь
Длина 59,0 см; ширина 24,2 см;
высота 34,4 см
МАЭ № 700–81

**Kowadło „kanas’ki”
(japońskie słowo wykorzystywane
na zachodnim wybrzeżu),
„ikaroni” (ajnuska nazwa funkcjonująca
na wybrzeżu wschodnim)**

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-
zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, stal
Długość 59,0 cm; szerokość 24,2 cm;
wysokość 34,4 cm
MAE nr 700–81

**Anvil ‘kanas’ki’
(a Japanese word, used
on the west coast),
‘ikaroni’ (an Ainu word,
used on the east coast)**

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, steel
Length 59.0 cm; width 24.2 cm;
height 34.4 cm
MAE No. 700–81

■ Кузнецкий мех самодельный «пуки»
Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Кожа рыбы, дерево
Длина 87,0 см; ширина 22,0 см;
толщина 5,5 см
МАЭ № 700–222/2

Miech kowalski własnej roboty „puki”
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Rybia skóra, drewno
Długość 87,0 cm; szerokość 22,0 cm;
grubość 5,5 cm
MAE nr 700–222/2

Hand-made bellows ‘puki’
Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1903
Fish skin, wood
Length 87.0 cm; width 22.0 cm;
thickness 5.5 cm
MAE No. 700–222/2

**Кузнечный мех
японского производства «пуги»**

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, железо
Длина 74,2 см; ширина 29,5 см;
высота 37,0 см
МАЭ № 700-93

**Miech kowalski
japońskiej roboty „pugi”**

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, żelazo
Długość 74,2 cm; szerokość 29,5 cm;
wysokość 37,0 cm
MAiE nr 700-93

Japanese-made bellows 'pugi'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, iron
Length 74,2 cm; width 29,5 cm;
height 37,0 cm
MAE No. 700-93

Молот «тузи»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Сталь, дерево
Длина 41,8 см; ширина 14,3 см;
толщина 4,0 см
МАЭ № 700–90/1

Młot „tuzi”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Stal, drewno
Długość 41,8 cm; szerokość 14,3 cm;
grubość 4,0 cm
MAiE nr 700–90/1

Sledge hammer ‘tuzi’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Steel, wood
Length 41.8 cm; width 14.3 cm;
thickness 4.0 cm
MAE No. 700–90/1

Кузнечные щипцы «воцин»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Сталь
Длина 42,2 см; ширина 3,9 см;
толщина 2,4 см
МАЭ № 700–86

Szczypce kowalskie „voćin”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Stal
Długość 42,2 cm; szerokość 3,9 cm;
grubość 2,4 cm
MAiE nr 700–86

Tongs ‘voćin’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Steel
Length 42.2 cm; width 3.9 cm;
thickness 2.4 cm
MAE No. 700–86

Трубка

к кузнечным мехам «пуги-цираны»
Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево
Длина 16,8 см; диаметр 5,2 см
МАЭ № 700–94

Rurka

do miecha kowalskiego „pugi-ćyaranı”
Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno
Długość 16,8 cm; średnica 5,2 cm
MAiE nr 700–94

Pipe

to bellows ‘pugi-ćyaranı’
Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood
Length 16.8 cm; diameter 5.2 cm
MAE No. 700–94

ЖИЛИЩА
DOMOSTWA
HOUSING

Традиционные жилища айнов были представлены полуподземными (айн. той-тисэ) и наземными (айн. тисэ) домами, которые варьировались по форме и внутреннему устройству в зависимости от эпохи и региона. Айны Хоккайдо со временем отказались от землянок (возможно, под влиянием японцев), айны же Сахалина и Курильских островов продолжали сооружать их вплоть до XIX в.

Наземные дома состояли из опорных столбов и жердей, перевязанных виноградной лозой или веревкой из древесного луба, и покрытия в виде снопов соломы. Иногда в качестве покрытия использовалась кора, низкорослый бамбук, мискант. Крыша традиционно собиралась на земле, после чего усилиями 18–20 человек водружалась на опоры стены. С противоположной стороны от входа находилось «священное окно» (айн. пуяра). Через него, по айнским воззрениям, поддерживалась связь между духами — хозяевами жилища и божествами внешнего мира. Главным же элементом интерьера был четырехугольный очаг, располагавшийся в центре. Очаг считался местопребыванием «хозяйки огня». Немаловажная роль отводилась циновкам, их могли помещать на пол или вешать на стены.

Tradycyjne domostwa Ajnów miały postać na wpół podziemnych (toy-cise) i naziemnych (cise) domów, których kształt i układ wewnętrzny zmieniały się w zależności od epoki i regionu. Ajnowie z Hokkaido z biegiem czasu zrezygnowali z ziemianek (być może pod wpływem Japończyków), Ajnowie z Sachalinu i Kurylów budowali je aż do XIX wieku.

Domy naziemne składały się ze słupów nośnych i żerdzi, przewiązanych łozą winorośli lub sznurem z włókna drzewnego, oraz pokrycia ze snopów słomy. Czasami w charakterze pokrycia wykorzystywana była kora, bambus okrywowy, miskant. Tradycyjnie dach składany był na ziemi, po czym wysiłkiem 18–20 osób zatykany na podporach ścian. Naprzeciwko wejścia znajdowało się „święte okno” (puyara). Przez nie, zgodnie z ajnuskimi wierzeniami, utrzymywany był kontakt między duchami — gospodarzami domu — i bóstwami świata zewnętrznego. Głównym elementem wnętrza było czterokątne palenisko, mieszczące się w centrum domu. Palenisko uważane było za miejsce przebywania „bogini ognia”. Istotną rolę odgrywały maty, można je było kłaść na podłodze lub wieszać na ścianach. Ziemianki miały postać dołu oraz szkieletu z czterech słupów z belkami poprzecznymi

Ainu traditional dwelling places included semi-underground (Ainu: toy-cise) and earthen (Ainu: cise) houses that varied in their form and room arrangement depending on the era and region. The Ainu from Hokkaido stopped building dugout dwellings (perhaps under Japanese influence) whereas the Ainu of Sakhalin and the Kurils continued to build them until the 19th century.

Thatched earthen houses were constructed on support pillars and made of poles tied by grapevine or ropes made of bast. Roofing was sometimes made of bark, dwarf bamboo, or silvergrass. Traditionally, the roof was assembled on the ground and later mounted onto support pillars by 18–20 people. A ‘sacred window’ (Ainu: puyara) was located opposite the entrance. The Ainu believed that contact between spirits — hosts of the dwelling — and deities from the outside world were maintained this way. A quadrangular hearth, located at the centre, was the main element of the interior. The ‘fire goddess’ was believed to live in the hearth. Mats were used widely. They were placed on the floor or hung on the walls.

Dugouts were built in a pit on a scaffold of four pillars with cross beams and diagonal poles. Sometimes walls were lagged. The overall

Земляные жилища представляли собой яму и каркас из четырех столбов с поперечными балками и наклонными жердями. Иногда стены обкладывали досками. Вся конструкция принимала форму четырехгранной пирамиды, которая заваливалась ветками, корой и землей таким образом, что снаружи жилище становилось округлым. Вход сооружался на откосе и закрывался выдвижной дощатой дверью. Б. О. Пилсудский, а также В. Л. Серошевский неоднократно посещали айнские жилища, иногда останавливаясь там на некоторое время. Исследователи хорошо познакомились с их внешним и внутренним устройством. На одной из сахалинских фотографий Б. О. Пилсудского можно видеть обкладывание дома на зиму снопами сухой травы (№ 1472–38). Сохранилось также описание жилища айнов Хоккайдо, сделанное В. Л. Серошевским в деревне Муроран: «Стены у большинства зданий или тростниковые, или обшитые снаружи тростником. Тростниковые стены выложены внутри циновками или старыми сетями для предохранения от осыпания. Точь-в-точь так же северные тунгусы и якуты выкладывают берестой свои земляные юрты. Прямо из дверей (без дверей или закрытых крайне жидкими дощатыми сооружениями) путешественник входит в сени, освещенные сбоку маленьким

i pochyłych żerdzi. Czasami ściany okładano deskami. Cała konstrukcja przyjmowała formę czterobocznej piramidy, którą okładano gałęziami, korą i ziemią w taki sposób, że zewnętrz siedziba stawała się okrągła. Wejście znajdowało się w nabytku i zakrywane było wysuwanymi drzwiami z desek. Bronisław Piłsudski a także Wacław Sieroszewski niejednokrotnie bywali w ajnuskich siedzibach, czasami zatrzymywali się w nich przez jakiś czas. Badacze dobrze poznali ich zewnętrzną i wewnętrzną konstrukcję. Na jednej z sachalińskich fotografii Bronisława Piłsudskiego można zobaczyć okładanie domu na zimę snopkami suchej trawy (nr 1472–38). Zachował się także opis domu Ajnów ze wsi Muroran na wyspie Hokkaido, sporządzony przez Wacława Sieroszewskiego: „Ściany większości budynków są albo trzcinowe, albo pokryte z zewnątrz trzciną. Trzcinowe ściany wyłożone są od środka matami albo starymi sieciami w celu ochrony przed obsypaniem się. Dokładnie tak samo północni Tunguzi i Jakuci wykładają korą brzozową swoje ziemne juryty. Bezpośrednio z dworu (bez drzwi albo przez otwór zasłonięty jedynie wątplią konstrukcją z desek) podróżnik wchodzi do sieni, oświetlonej z boku małym okienkiem bez ramy i szyby. W sieni stoją naczynia

structure took the form of a quadrangular pyramid topped with branches, bark, and earth in such a way that the dwelling appeared round from the outside. The entrance was built on a slant and closed by a sliding plank door. Bronisław Piłsudski and Wacław Sieroszewski often visited Ainu dwellings and happened to be in them for some time. The researchers were well acquainted with the interior and exterior of the dwelling places. One of Piłsudski's Sakhalin photographs presents the process of thatching a house for winter with sheaves of dried grass (No. 1472–38). Sieroszewski described the dwelling of the Ainu from Hokkaido, from the village of Muroran in the following way: 'The walls of most of the buildings are either made from reed or sheathed with reed. Reed walls are covered with mats or old fishing nets to prevent them from shedding. Just like the Tungusic peoples and Yakuts from the north, they thatch their earthen yurts with birch bark. A traveller immediately enters an entrance hall (without an entrance door or entrance separated by flimsy planks) lit from the side by a small window without a frame or glass. Various utensils can be found in the entrance hall (large dirty buckets, washtubs and barrels).

окошечком без рамы и стекол. В сенях стоит домашняя посуда (более крупная и грязная — ведра, лохани, бочки), по стенам развезены земледельческие орудия и всякая домашняя рухлядь. Направо от входа возвышается деревянная настилка (по японскому образцу), часто не отделенная даже совершенно простенком от сеней. Это и есть жилое помещение, входя в которое посетитель должен обязательно сбросить обувь. Посередине этого помещения в прорубленном в полу четырехугольном отверстии горит огонь; над ним висят закоптевые крючья для чайников и котлов, выше — деревянная рама с поперечными жердями для сушки предметов и копчения рыбы. Потолка нет. Дым валит под крышу и уходит сквозь отверстие в ней, да сквозь окна и двери» [Дударец, Латышев 2002: 166].

Отметим, что айскую усадьбу дополняли амбар, клетка для медведя, сакральная изгородь нусасан, состоящая из инау, сушила для вяления мяса и рыбы, а также колодец. В настоящее время айны уже не строят традиционных жилищ, предпочитая им японские. Наблюдения, сделанные в свое время учеными, представляют собой большую научную ценность. Фотографии же и модели из этнографических коллекций дают наглядное представление о внешнем и внутреннем убранстве айнского дома.

domowe (większe i bardziej brudne — wiadra, balie, beczki), na ścianach rozwieszone są narzędzia do uprawy ziemi i wszelkie domowe graty. Na prawo od wejścia wznosi się drewniany podest (na modłę japońską), często nieoddzielony nawet ścianą od sieni. To pomieszczenie mieszkalne, do którego wchodząci gość powinien obowiązkowo zdjąć obuwie. Pośrodku tego pomieszczenia w wyrobionym w podłodze czterokątnym otworze płonie ogień; nad nim wiszą okopcone haczyki na czajniki i kotły, wyżej drewniana rama z poprzecznymi belkami do suszenia przedmiotów i wędzenia ryb. Sufitu nie ma. Dym leci pod strop i uchodzi przez otwór w nim, a także przez okna i drzwi» [Дударец, Латышев 2002: 166].
Odnotujmy, że ajnuskie domostwa dopełniał spichlerz, klatka dla niedźwiedzia, sakralny płot nusasan — zbudowany z kijów inaw, suszarnia do suszenia mięsa i ryb oraz studnia. Obecnie Ajnowie nie stawiają już tradycyjnych domostw, wół budowle japońskie. Obserwacje poczynione w swoim czasie przez uczonych mają więc olbrzymią wartość naukową i jedynie fotografie i modele z kolekcji etnograficznych dają jakiekolwiek wyobrażenie o konstrukcji i urządzeniu ajnuskiego domu.

Agricultural tools and all sorts of household junk is hanging on the walls. Wooden flooring (Japanese style) can be seen on the right from the entrance. It is often not separated by a partition wall from the entrance hall. These are living quarters and a visitor must take off his shoes. There is a fireplace in a quadrangular hole hacked through the floor in the middle of this room. There are smutty hooks for kettles and cauldrons hanging above the fireplace. Above that, there hangs a wooden frame with cross sticks for drying items and smoking fish. There is no ceiling. Smoke rises directly towards the roof and exits through a hole in it as well as through windows and the entrance" [Дударец, Латышев 2002: 166].
In addition, the Ainu dwelling was complemented by a barn, bear cage, and sacral fence (nusasan) comprising inaws. A drying unit for dry-curing meat and fish and a well could also be found.
Currently, the Ainu no longer build traditional houses since they prefer Japanese ones. Observations made by the scientists in those days are therefore of great scientific value. Photographs and models from ethnographic collections depict the exterior and interior of the Ainu house.

«Айнский дом в селении Такое»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Такое. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–72

„Ajnuski dom w osadzie Takoje“

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–72

‘Ainu house in the settlement of Takoye’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Takoye. 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–72

Модель дома с палисадом тисэ

Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево, тростник

Длина 43,0 см; ширина 30,0 см;

высота 20,0 см

МАЭ № 839–182

Model domu z palisadą tise

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, trzcina

Długość 43,0 cm; szerokość 30,0 cm;

wysokość 20,0 cm

MAiE nr 839–182

Mock-up model of a house

with pale fencing tise

Hokkaido, Pre-1903

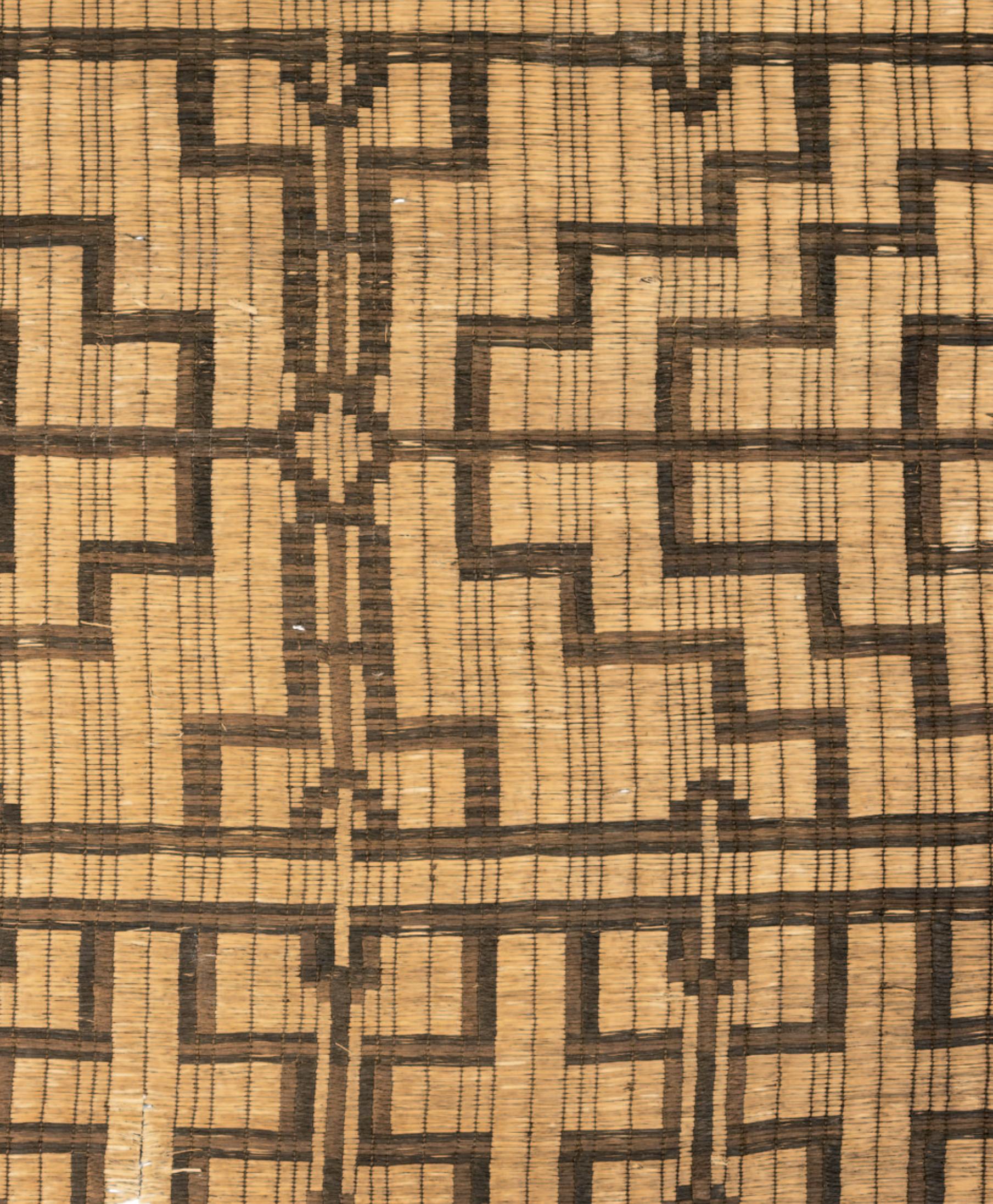
Wood, reed

Length 43.0 cm; width 30.0 cm;

height 20.0 cm

MAE No. 839–182

■ **Циновка
орнаментированная для стены
«сёго-тескиф», «атуц-сёго-тескиф»**
Сахалинская область, восточное
побережье острова. До 1903 г.
Тростник, нить из растительного
волокна, краситель
Длина 391,0 см; ширина 132,0 см
МАЭ № 700–284

**Mata
z ornamentami na ścianę
„syogo-teskif”, „atuć-syogo-teskif”**
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Trzcina, nici z włókna
roślinnego, barwnik
Długość 391,0 cm; szerokość 132,0 cm
MAE nr 700–284

**Ornamented wall mat
‘syogo-teskif’, ‘atuć-syogo-teskif’**
Sakhalin Oblast, east coast. Pre-1903
Reed, plant fibre thread, dye
Length 391.0 cm; width 132.0 cm
MAE No. 700–284

■ **Детская люлька синта**
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, рогоз, сталь,
веревка из растительного волокна
Длина 75,5 см; ширина 29,5 см
МАЭ № 839–131/1

Kołyka dziecięca sinta
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, pałka, stal,
sznurek z włókna roślinnego
Długość 75,5 cm; szerokość 29,5 cm
MAE nr 839–131/1

Cradle sinta
Hokkaido. Pre-1903
Wood, cat's tail, steel,
rope made from plant fibre
Length 75.5 cm; width 29.5 cm
MAE No. 839–131/1

«Обкладывание юрты на зиму травой»

Сахалинская область, До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-38

„Okładanie jurty na zimę trawą”

Obwód sachaliński, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472-38

‘Thatching a yurt with grass for winter’

Sakhalin Oblast. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472-38

Веер для раздувания огня «ракуф»

Сахалинская область. До 1905 г.

Дерево, перо орлана-белохвоста

Длина 52,2 см; ширина 28,5 см;

толщина 1,5 см

МАЭ № 829–485

Wachlarz do rozpalania ognia „rakuf”

Obwód sachaliński, przed 1905 r.

Drewno, pióro orla-bielika

Długość 52,2 cm; szerokość 28,5 cm;

grubość 1,5 cm

MAE nr 829–485

Fan for wakening fire ‘rakuf’

Sakhalin Oblast. Pre-1905

Wood, feather of the white-tailed eagle

Length 52.2 cm; width 28.5 cm;

thickness 1.5 cm

MAE No. 829–485

«Дом наполовину японский,
наполовину айнский на западном берегу»
Сахалинская область. До 1905 г.
Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–71

„Dom na wpół japoński,
na wpół ajnuski na zachodnim wybrzeżu”
Obwód sachaliński, przed 1905 r.
Fotografia: B. Piłsudski
MAE nr 1472–71

‘Half-Japanese,
half-Ainu house on the west coast’
Sakhalin Oblast. Pre-1905
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472–71

■ Пятиструнный музыкальный инструмент «тонкари»

Сахалинская область,
западное побережье. До 1903 г.
Дерево, кожа оленя, нить из растительного волокна, камень
Длина 155,0 см; ширина 9,2 см;
высота 4,5 см
МАЭ № 700-1/2

Pięciostруnowy instrument muzyczny „tonkari”

Obwód sachaliński,
wybrzeże zachodnie, przed 1903 r.
Drewno, skóra jelenia, nici z włókna roślinnego, kamień
Długość 155,0 cm; szerokość 9,2 cm;
wysokość 4,5 cm
MAiE nr 700-1/2

Five-stringed musical instrument ‘tonkari’

Sakhalin Oblast, west coast. Pre-1903
Wood, deer skin,
plant-fibre thread, stone
Length 155.0 cm; width 9.2 cm;
height 4.5 cm
MAE No. 700-1/2

■ Инау хозяйки огня
«камуй-хуци-отта-инау» —
палочка со стружками,
расположенными вверху
Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево
Длина 43,0 см; диаметр 2,1 см
МАЭ № 839-198

Inaw bogini ognia
„kamuy-huci-otta-inaw” —
kij ze strużynami na górze
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno
Długość 43,0 cm; średnica 2,1 cm
MAiE nr 839-198

Inaw of the fire goddess —
a stick with wood shavings
at the top ‘kamuy-huci-otta-inaw’
Hokkaido. Pre-1903
Wood
Length 43.0 cm; diameter 2.1 cm
MAE No. 839-198

Гребень для разгребания угля
в очаге «абэ-кирай»

Сахалинская область,
юго-западное побережье,
селение Маяка. До 1902 г.

Дерево
Длина 19,5 см; ширина 10,7 см;
толщина 1,5 см
МАЭ № 700–106

Grzebień do rozgrzewywania węgla
w palenisku „abe-kiray”

Obwód sachaliński, wybrzeże
południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.

Drewno
Długość 19,5 cm; szerokość 10,7 cm;
grubość 1,5 cm
MAiE nr 700–106

Comb for raking coal
in the hearth 'abe-kiray'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood

Length 19.5 cm; width 10.7 cm;
thickness 1.5 cm
MAE No. 700–106

Складная подставка —
подушка для головы «цицубу-макура»

Сахалинская область, юго-западное
побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, сталь
Длина 23,3 см; ширина 7,3 см;
высота 14,3 см
МАЭ № 700–129

Składana podstawka —
poduszka pod głowę „ćicyubu-makura”

Obwód sachaliński, wybrzeże
południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, stal
Długość 23,3 cm; szerokość 7,3 cm;
wysokość 14,3 cm
MAiE nr 700–129

Folding rest —
pillow 'ćicyubu-makura'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
the settlement of Makua. Pre-1902
Wood, steel
Length 23.3 cm; width 7.3 cm;
height 14.3 cm
MAE No. 700–129

Рама с крюком для подвешивания котла «амба-хно-оппи»

Сахалинская область,
юго-западное побережье,
селение Маука. До 1902 г.

Дерево, железо
Длина 82,5 см; ширина 21,0 см;
толщина 4,8 см
МАЭ № 700-104/2

Hak nad palenisko dla kotła „amba-hno-oppi”

Obwód sachaliński, wybrzeże
południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.

Drewno, żelazo
Długość 82,5 cm; szerokość 21,0 cm;
grubość 4,8 cm
MAE nr 700-104/2

Hook over hearth

for caldron ‘amba-hno-oppi’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902

Wood, iron
Length 82.5 cm; width 21.0 cm;
thickness 4.8 cm
MAE No. 700-104/2

**Подушка мужская
в виде свернутой циновки,
набитой болотной травой тининуйпэ**

Хоккайдо. До 1903 г.
Тростник, ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная,
нить из крапивного волокна.
Длина 38,0 см; ширина 14,0 см;
толщина 9,0 см
МАЭ № 839-92

**Poduszka męska.
Zwinięta mata napełniona
bagieniąną trawą cininuype**

Hokkaido, przed 1903 r.
Trzcina, tkanina bawełniana,
nić bawełniana,
nici z włókna pokrzywy
Długość 38,0 cm; szerokość 14,0 cm;
grubość 9,0 cm
MAE nr 839-92

**Men's pillow.
The rolled mat,
full of marsh grass cininuype**

Hokkaido Island. Before 1903
Reed, cotton fabric, cotton thread,
nettle fibre thread
Length 38.0 cm; width 14.0 cm;
thickness 9.0 cm
MAE No. 839-92

СЕМЬЯ
RODZINA
FAMILY

Семья представляла собой основу айнского общества. Члены семьи делились на две возрастные группы — младших и старших. Главой семьи был старший по возрасту мужчина.

Айнские юноши вступали в брак в 18–20-летнем возрасте, выбирая жену внутри своей или соседней общинны. Основными формами брака являлись брак за выкуп, а также брак по сговору между родителями о предварительной отработке. Перед тем как выйти замуж, женщина должна была заручиться поддержкой старейшины. После свадьбы мужчина приводил жену в родное селение и поблизости от родительского дома строил собственное жилище, однако в некоторых случаях он мог оставаться с женой в доме родителей. Наиболее влиятельные и богатые айны содержали нескольких жен. Нередко бывали случаи заключения межэтнических браков, в том числе с японцами. В целом же японское влияние на айнов было значительным и проявлялось в разных формах. Б. О. Пилсудский отметил это в пояснениях к ряду снимков,

Rodzina stanowiła podstawę społeczności ajnuskiej. Członkowie rodziny dzielili się na grupy wiekowe — młodszych i starszych, a jej głową był najstarszy mężczyzna. Ajnuscy młodzieńcy żenili się w wieku 18–20 lat, wybierając żonę spośród przedstawicielek swojej albo sąsiedniej społeczności. Podstawowymi formami małżeństwa były wykupienie przyszłej żony oraz umowa między rodzicami młodych o wstępny odpracowaniu. Przed zawarciem małżeństwa kobieta powinna upewnić się, że zgadza się na nie senior rodu. Po weselu mężczyzna przyprowadzał żonę do rodzinnej osady i w pobliżu domu rodziców budował własny, choć w niektórych przypadkach młodzi mogli mieszkać także w domu rodziców. Najbardziej wpływowy i najbogatsi Ajnowie utrzymywali kilka żon. Nierzadkie były przypadki zawierania małżeństw międzyetnicznych, w tym z Japończykami. Japońskie wpływy na Ajnów były przecież znaczne i przybierały rozmaite formy. Bronisław Piłsudski wzmariał o tym w wielu objaśnieniach do zdjęć a także w licznych notatkach [Хасанова 2005: 140]. Zwrócił uwagę

The family was the foundation of Ainu society. Family members were divided into two age groups: juniors and seniors. The eldest man was the head of the family.

An Ainu man married at the age of 18–20 to a woman chosen from his own or a neighbouring community. Main forms of marriage included paying a dowry and arranged marriages in exchange for labour prior to a wedding. A woman was required to seek the consent of the elder before marrying.

After the wedding, the man would bring his wife to his native settlement and build their own house near his parents' dwelling. In some cases, he could stay at his parent's house with his wife. The most influential and wealthy Ainu had several wives. Inter-ethnic marriages, including marriages to the Japanese, were also common. In general, the Japanese influence on the Ainu was significant and manifested itself in various forms. Piłsudski mentioned it in several captions and numerous notes [Хасанова 2005: 140]. He paid attention

а также в многочисленных заметках [Хасанова 2005: 140]. Он обратил внимание на устройство айнских жилищ с японскими заимствованиями, японскую одежду, которая получила среди айнов широкое распространение.

Появление на свет ребенка айны воспринимали как большое счастье, видя в этом особое расположение божеств. Спустя некоторое время после рождения ребенок получал временное имя, которое менялось по достижении десятилетнего возраста. Для маленьких детей в жилищах делали люльки, на которые вешали специальные амулеты. Игрушки были представлены самодельными изделиями из дерева или железа, некоторые из которых можно видеть в коллекциях Б. О. Пилсудского. В целом же с малых лет детей растили в строгости. Мальчиков приучали к охоте, а девочек — к ведению домашнего хозяйства. Совершеннолетие наступало по достижении 15-летнего возраста и отмечалось у девочек татуировками. Татуировки наносились постепенно. Вначале делались уколы или надрезы, а затем туда втиралась краска.

на wpływ japońskiej architektury na konstrukcję ajnuskich domostw oraz japońską odzież, która była szeroko rozpowszechniona wśród krajowców.

Pojawienie się na świecie dziecka Ajnowie uznawali za największe szczęście, widząc w tym przejaw szczególnej życzliwości bóstw. Po pewnym czasie od narodzin dziecko otrzymywało tymczasowe imię, które zmieniano po osiągnięciu przez nie wieku dziesięciu lat.

Dla małych dzieci robiono kołyski, na których wieszano specjalne amulety. Zabawki były oryginalnymi wyrobami z drewna lub żelaza, niektóre z nich można zobaczyć w kolekcjach Bronisława Piłsudskiego. Od najmłodszych lat dzieci wychowywano surowo. Chłopców przyuczano do polowania, a dziewczynki do prowadzenia gospodarstwa domowego. Pełnoletniość Ajnowie osiągali w wieku 15 lat; u dziewcząt celebrowano ten moment, ozdabiając ich ciała tatuażami. Były one wykonywane stopniowo: najpierw robiono nakłucia albo nacięcia, a następnie wcierano w nie farbę. W różnych regionach Ajnowie ozdabiali inne części ciała, powszechny był

to the arrangement of Ainu dwellings that exhibited Japanese influence and Japanese clothing that became popular among the Ainu.

The birth of a child was seen as a very happy event. The Ainu interpreted it as the good graces of the deities. A newborn received a temporary name, which was changed at the age of 10.

Cradles for babies with special amulets attached to them hung in dwellings.

Handmade toys were made of wood or iron. Some of them are present in Piłsudski's collections. In general, from an early age, children were taught discipline. Boys were taught to hunt and girls were taught housekeeping.

Adulthood was reached at the age of 15 and was marked by tattoos in the case of girls. Tattoos were added gradually. Incisions or cuts were made and dye was rubbed into the wounds. In various regions, the Ainu tattooed different parts of the body. However, mouth tattoos were most common. Bronisław Piłsudski managed to acquire a metal tattoo knife

В разных регионах айны татуировали различные части тела, повсеместно же получила распространение окраска губ. На Сахалине Б. О. Пилсудскому удалось приобрести металлический нож для татуировок. Он же сделал фотографии женщин с татуированными губами. У мальчиков совершеннолетие отмечалось специфической формой прически. В детстве им пробивали переднюю часть головы, оставляя небольшой клок волос у лба. В этот клок вплетали оберег — вышитый бисером треугольный отрез материи (айн. хохчири, хах-цири). Когда подросток показывал свое охотничье мастерство, хохчири снимали. Детей с треугольными оберегами также можно часто увидеть на фотоснимках Б. О. Пилсудского. После смерти следовал особый погребальный обряд «проводов» души умершего. Жилище покойного сжигали или разрушали, сооружая взамен новое. Это делали для того, чтобы дух умершего не смог вернуться назад. Кроме этого, айны верили, что разрушенный дом отправлялся вслед за покойным в иной мир. Впрочем, дом могли просто покинуть. Один такой дом сфотографировал Б. О. Пилсудский.

jednak tatuaż ust. Na Sachalinie Bronisławowi Piłsudskiemu udało się zdobyć metalowy nóż do tatuaży. Wykonał także fotografie kobiet z ozdobionymi w ten sposób ustami. W przypadku chłopców osiągnięcie pełnoletniości zaznaczano za pomocą specyficznego uczenia. W dzieciństwie wygalano im przednią część głowy, pozostawiając niewielki kosmyk włosów na czole. W kosmyk ten wplatało amulet — wyszyty paciorkami trójkątny kawałek materiału hoh-chiri lub hah-ćiri. Gdy nastolatek zaprezentował swoje umiejętności łowieckie, hoh-chiri było zdjemowane. Dzieci z trójkątnymi amuletem także można często zobaczyć na fotografiach Bronisława Piłsudskiego. Po śmierci następował szczególny obrzęd pogrzebowy odprowadzania duszy umarłego. Dom zmarłego był palony albo niszczony, w zamian budowano nowy. Robiono to po to, aby zmarły nie mógł wrócić. Oprócz tego Ajenie wierzyli, że zburzony dom udawał się w drogę w ślad za zmarłym. Dom mógł też zostać po prostu opuszczony. Jeden z takich budynków sfotografował Bronisław Piłsudski.

on Sakhalin. He also took photos of women with tattooed lips. For males, adulthood was marked by a special hairstyle. First, the head was shaved at the front but a small clump of hair was left on the forehead. A talisman was woven into the clump of hair. The talisman was a triangular piece of fabric embroidered with beads (hoh-chiri or hah-ćiri in Ainu). When a teenager displayed good hunting skills, the hoh-chiri were removed. Children with triangular talismans can often be seen in Piłsudski's photos. After death, a special funeral rite of farewell to the soul of the deceased took place. The dwelling place of the deceased was burnt down or destroyed and a new house was built. This was done so that the spirit of the deceased could not return. Moreover, the Ainu believed that the destroyed house accompanied the deceased into the other world. On the other hand, the house could simply be left abandoned. Bronisław Piłsudski photographed one of these abandoned houses (No. 1472–73).

«Играющие девушки»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Руре, 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–65

„Bawiące się dziewczynki”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Rure, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–65

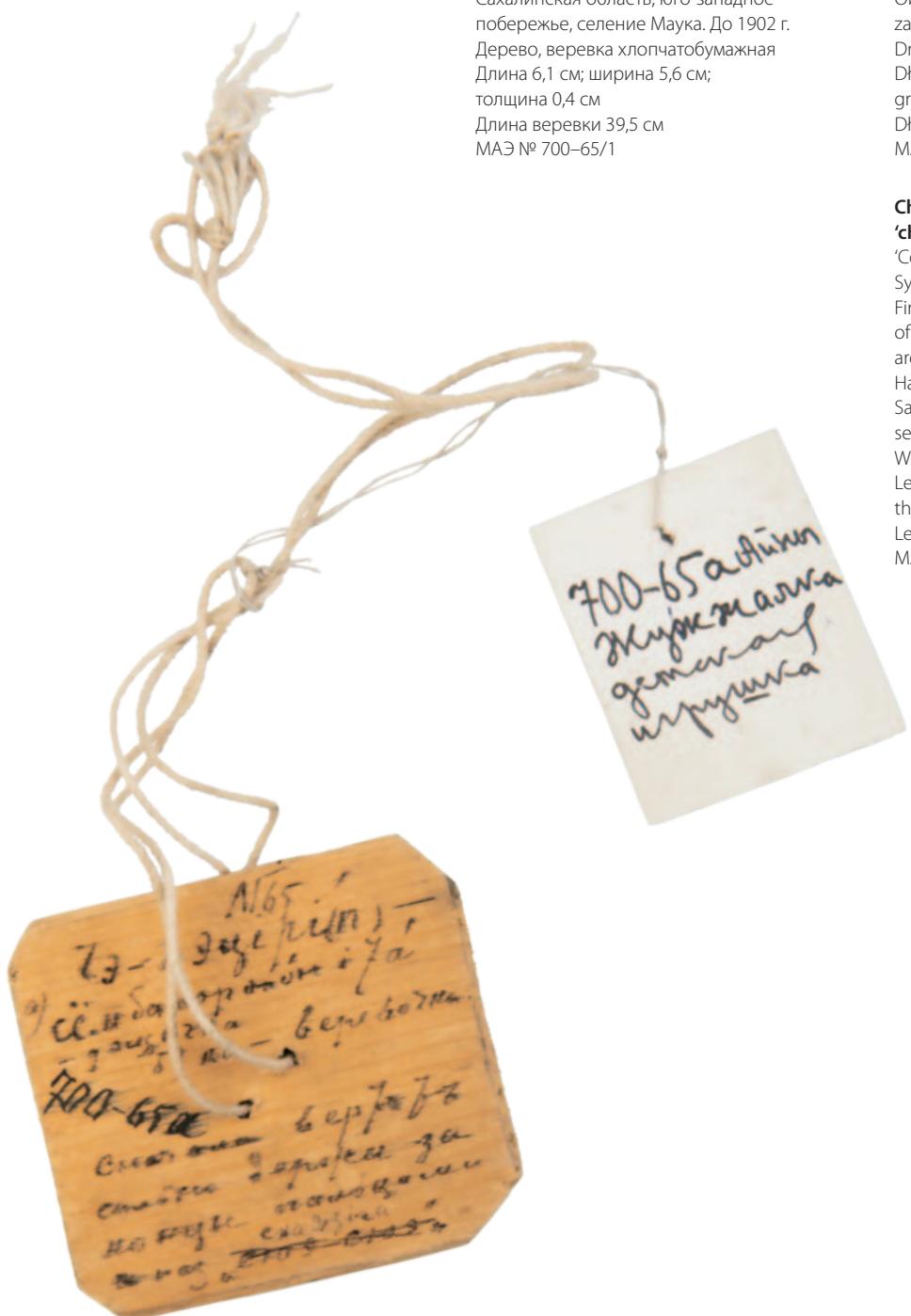
‘Girls playing’

Sakhalin Oblast, east coast,

the settlement of Rure. 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–65

Детская игрушка:

вертушка «че-синопи», «че-хецире (п)»

«Состоит из 2-х дощечек, к которым привязаны бечевки. Дощечка — сёмба-коропон-ита. Сначала приводят в вращение дощечки. Держа в каждой руке концы бечевки (скадзига), потом то сближают руки, то удаляют их друг от друга (хег(к)им). Свист при вращении — хавейи». Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Mayka. До 1902 г. Дерево, веревка хлопчатобумажная Длина 6,1 см; ширина 5,6 см; толщина 0,4 см Длина веревки 39,5 см МАЭ № 700-65/1

Zabawka:

wiatraczek „che-sinopi”, „che-hećire(p)”

„Składa się z dwóch deseczek, do których przywiązané są sznurki. Deseczka — syomba-koropon-ita. Najpierw wprowadza się w ruch obrotowy deseczki, trzymając w każdej ręce koniec sznurka (skajiga), następnie zbliża się ręce, to oddala jedną od drugiej (heg(k)im). Podczas kręcenia powstaje świdź — haveyi”. Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r. Drewno, sznurek bawełniany Długość 6,1 cm; szerokość 5,6 cm; grubość 0,4 cm Długość sznurka 39,5 cm MAE nr 700-65/1

Children's buzzing toy

‘che-sinopi’, ‘che-hećire(p)’

‘Consists of two small planks joined by a line. Syomba-koropon-ita (Ainu for a plank). First, the planks are rotated. Holding the ends of the line (skajiga) with both hands, the hands are pulled together and drawn apart (heg(k)im). Haveyi — whistle sounds during rotation. Sakhali Oblast, south-west coast, settlement of Mauka. Pre-1902 Wood, cotton line Length 6.1 cm; width 5.6 cm; thickness 0.4 cm Length of a line 39.5 cm MAE No. 700-65/1

Шатающаяся утка:

детская игрушка «како-рецири»

Состоит из утки с подвижной головой и хвостом, которые тонкими бечевками прикреплены к отвесу. Отвес, будучи в вертикальном положении, натягивает бечевки, благодаря чему голова и хвост принимают устойчивое положение. Малейшее нарушение равновесия заставляет фигуру принимать самые разнообразные позы. Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маука. До 1902 г. Дерево, сталь, краска, нить хлопчатобумажная. Фигурка: длина 24,0 см; ширина 5,0 см; высота 5,0 см. Подставка: длина 38,0 см; ширина 4,0 см; толщина 1,0 см. МАЭ № 700-198

Kiwająca się kaczka:

dziecięca zabawka „kako-rećiri”

„Składa się z figurki z ruchomymi głową i ogonem, które poruszają się za pomocą cienkich sznurków przywiązanego do korpusu. Korpus w położeniu pionowym naciąga sznureczki, dzięki czemu głowa i ogon osiągają balans. Najmniejsze naruszenie równowagi sprawia, że figurka przybiera najrozmaitsze pozycje”. Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r. Drewno, stal, farba, nici bawełniane. Figurka: długość 24,0 cm; szerokość 5,0 cm; wysokość 5,0 cm. Podstawa: długość 38,0 cm; szerokość 4,0 cm; grubość 1,0 cm. MAE nr 700-198

Staggering duck —

children's toy 'kako-rećiri'

'It consists of a wooden duck with a moving head and tail attached to a plank with thin strings. A vertical plank pulls the strings upright. This way, the head and the tail are in a stable position. Any light imbalance causes the figure to adopt different poses'.
Sakhalin Oblast, south-west coast, settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, steel, dye, cotton thread
Bird figure: length 24.0 cm;
width 5.0 cm; height 5.0 cm
Plank: length 38.0 cm;
width 4.0 cm; thickness 1.0 cm
MAE No. 700-198

Кукла с ножом и сережками «нипогу»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, ткань шелковая, бисер стеклянный
Высота 20,0 см; диаметр 5,6 см
МАЭ № 700–44

Lalka z nożem i kolczykami „nipogu”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, tkanina jedwabna, szklane paciorki
Wysokość 20,0 cm; średnica 5,6 cm
MAiE nr 700–44

Doll with a knife and earrings 'nipogu'

Sakhalin Oblast, south-west coast, settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, silk fabric, glass beads
Height 20.0 cm; diameter 5.6 cm
MAE No. 700–44

Погремушка «аську»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, рог оленя, кожа тюленя, ткань хлопчатобумажная
Длина с тесьмой 11,4 см;
диаметр 4,4 см
МАЭ № 700–68

Grzechotka „as'ku”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, róg jelenia, skóra foki, tkanina bawełniana
Długość z tasiemką 11,4 cm;
średnica 4,4 cm
MAiE nr 700–68

Children's rattle 'as'ku'

Sakhalin Oblast, south-west coast, settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, antler, seal skin, cotton fabric
Length with a lace 11.4 cm;
diameter 4.4 cm
MAE No. 700–68

«Мальчики.

На мальчике украшение хах-цири»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Такое. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–67

„Chłopcy.

U chłopca ozdoba hah-čiri”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472–67

‘Boys.

‘Hah-čiri jewellery on a boy’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Takoye. 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–67

■ **Нагрудный амулет детский «цимухпе»**

Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Ткань хлопчатобумажная, нить
хлопчатобумажная, нить шерстяная,
бисер стеклянный
Длина завязки 23,8 см; диаметр 5,5 см
МАЭ № 700–266/1

Amulet dziecięcy
do noszenia na piersi „ćimuhpe”
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Tkanina bawełniana,
nici bawełniane, nici wełniane,
szklane paciorki
Długość tasiemki 23,8 cm; średnica 5,5 cm
MAE nr 700–266/1

Amulet for children
worn on the breast 'ćimuhpe'
Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1903
Cotton fabric, cotton thread,
wool thread, glass beads
Length of the string 23.8 cm; diameter 5.5 cm
MAE No. 700–266/1

■ **Браслет детский «хэкаци-тесина»**

Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Ткань хлопчатобумажная,
бисер стеклянный
Длина 11,2 см; ширина 2,0 см
МАЭ № 700–289

Bransoletka dziecięca „hekaći-tesina”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
przed 1903 r.
Tkanina bawełniana,
szklane paciorki
Długość 11,2 cm; szerokość 2,0 cm
MAE nr 700–289

Children's bracelet 'hekaći-tesina'

Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1903
Cotton fabric,
glass beads
Length 11.2 cm; width 2.0 cm
MAE No. 700–289

■ **«Ножны игрушечные для поясного ножа хеци-ци, еси-нопи. Вырезаны в виде нижней половины рыбы с выпуклыми вогнутыми кружечками»**

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, кожа тюленя
Длина 17,0 см; ширина 7,8 см;
толщина 1,5 см
МАЭ № 700–110

„Zabawkowa pochwa na nóż noszony przy pasie heći-ći, esi-nopi. Wycięta w postaci dolnej połowy ryby z wyraźnymi wklęsłymi okręgami”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, skóra foki
Długość 17,0 cm; szerokość 7,8 cm;
grubość 1,5 cm
MAiE nr 700–110

‘Toy sheath for a belt knife heći-ći, esi-nopi. Carved in the shape of the fish tail and embellished with convex and concave circles’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, seal skin
Length 17.0 cm; width 7.8 cm;
thickness 1.5 cm
MAE No. 700–110

■ **Матерчатое ожерелье девочки «коньдзво-рекутумби»**

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Ткань хлопчатобумажная, нить хлопчатобумажная, дерево, кора
Длина повязки 30,0 см;
ширина с лоскутком 3,0 см
МАЭ № 700–193

Materiałowa opaska dziewczynki „kon’dzvo-rekutumbi”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Tkanina bawełniana, nici bawełniane,
drewno, kora
Długość opaski 30,0 cm; szerokość razem ze skrawkiem tkaniny 3,0 cm
MAiE nr 700–193

Girl’s cotton necklace ‘kon’dzvo-rekutumbi’

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Cotton fabric, cotton thread,
wood, tree bark
Length of strings 30.0 cm;
width with a cloth rag 3.0 cm
MAE No. 700–193

■
Образец письма айнских детей

Хоккайдо. До 1903 г.

Бумага рисовая, тушь

Длина 33,5 см; ширина 24,5 см

МАЭ № 839-103/1

Przykład pisma ajnuskich dzieci

Hokkaido, przed 1903 r.

Papier ryżowy, tusz

Długość 33,5 cm; szerokość 24,5 cm

MAiE nr 839-103/1

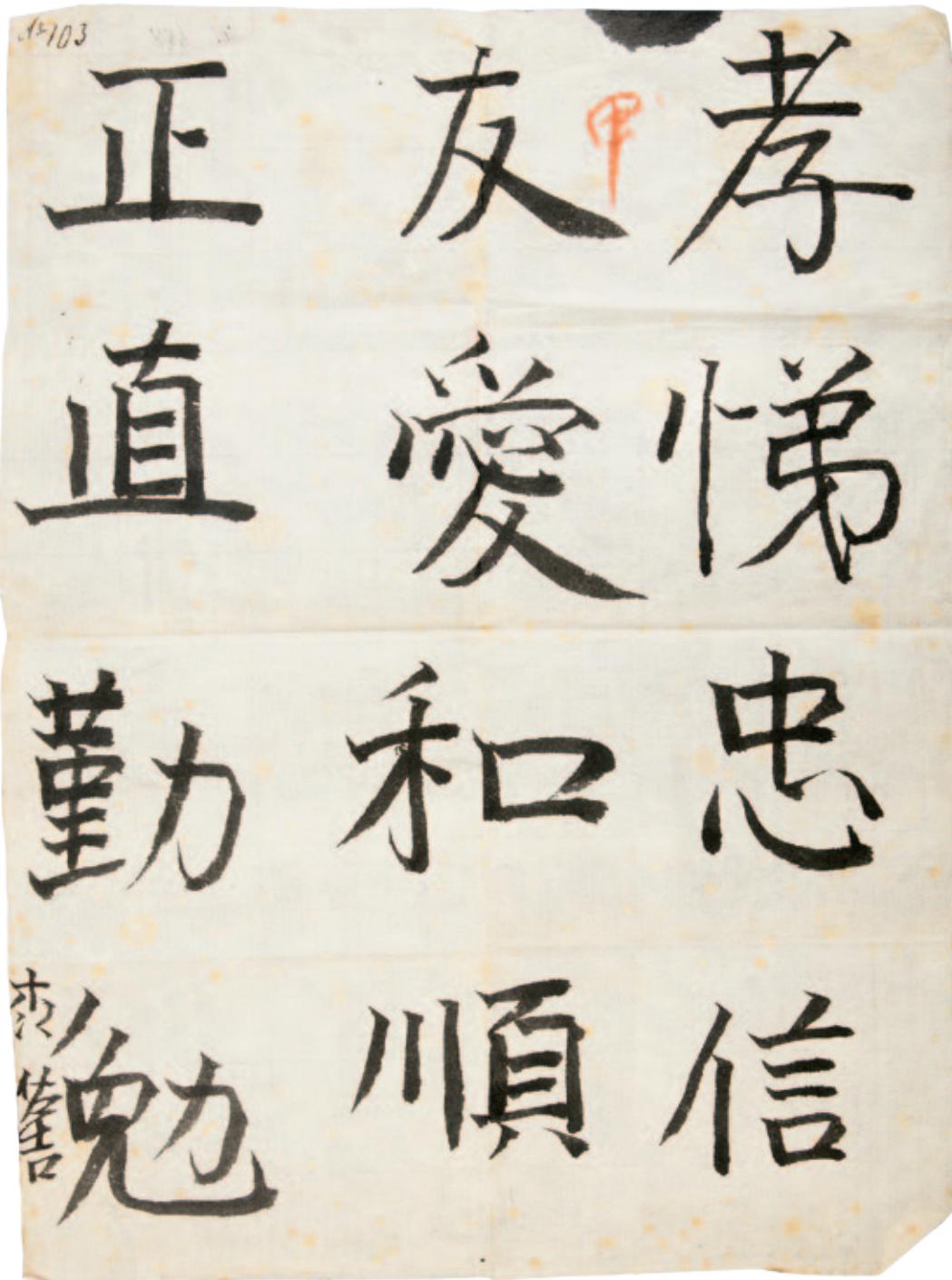
Sample of Ainu children's writing

Hokkaido. Pre-1903

Rice paper, ink

Length 33.5 cm; width 24.5 cm

MAE No. 839-103/1

СИСТЕМА ВЕРОВАНИЙ
SYSTEM WIERZEŃ
BELIEF SYSTEM

В основе духовной культуры айнов лежали анимистические представления об окружающем мире. Считалось всюду обитали божества, которые могли оказывать на человека благотворное или негативное влияние. По возможности с ними поддерживали общение, устраивая многочисленные ритуалы и делая жертвоприношения. Наиболее желанными подношениями, по мнению айнов, являлись священный напиток сакэ, а также особого рода деревянные палочки со стружками — инау. Инау были многофункциональными предметами культа, и их роль не ограничивалась лишь функцией подношения. Эти палочки рассматривались и как посредник между человеком и божеством.

В ритуале подношения священного напитка айны использовали деревянную лакированную посуду японского производства и самодельные деревянные пластинки икуниси (ику-пасуй).

С одной стороны, ику-пасуй служили для поддерживания усов во время потребления сакэ, с другой — для подношения сакэ божествам. Они же рассматривались как особый объект, способный безошибочно передавать молитвы и просьбы.

Важными божествами считались солнечное божество, соотносившееся с хозяйствкой очага, божество леса и гор в образе медведя, а также

Podstawą duchowej kultury Ajnów były animistyczne wyobrażenia na temat otaczającego ich świata. Zdaniem Ajnów wszędzie przebywały bóstwa, które mogły mieć na człowieka pozytywny albo negatywny wpływ. Utrzymywano z nimi kontakt, przestrzegając licznych rytuałów oraz składając ofiary. Najbardziej pożądaną ofiarą, zdaniem Ajnów, był święty napój sake oraz szczególnego rodzaju drewniane kije ze strużynami — inaw.

Inaw były przedmiotami kultu o szerokim zastosowaniu, a ich funkcje nie ograniczały się do ofiarnych. Kije te uważane były również za pośrednika między człowiekiem a bóstwem. W rytuale składania w ofierze świętego napoju Ajnowie wykorzystywali drewniane lakierowane naczynia produkcji japońskiej i drewniane szpatułki własnej roboty ikunisi (iku-pasuy). Iku-pasuy służyły z jednej strony do podrzymywania wąsów podczas spożywania sake, z drugiej — do składania sake bóstwom w ofierze. Uważane były także za szczególny obiekt, zdolny nieomylnie przekazywać modlitwy i prośby.

Za ważne bóstwa uważane były: bóstwo słońca, odpowiadające wyobrażeniu bogini ognia, bóstwo lasu i gór przedstawiane pod postacią niedźwiedzia, oraz bóstwo morza, które Ajnowie wyobrażali sobie jako orkę. Bogini ognia nieraz

Animistic ideas about the surrounding world were at the core of the spiritual culture of the Ainu. According to the Ainu, deities were omnipresent and they could exert beneficial or negative influences on man. Whenever possible, the Ainu communicated with them by performing numerous rituals and offering sacrifices. According to the Ainu, the most valuable tribute was the sacred drink of sake and inaw — special wooden sticks with shavings.

The inaw was a multifunctional sacred object whose role was not limited to paying tribute to deities. These sticks were treated as an intermediary between man and deities.

Japanese-made varnished wooden kitchenware and self-made wooden plates — ikunisi (iku-pasuy) were used in an Ainu ritual of offering the sacred drink. First and foremost, iku-pasuys were used to support the moustache when drinking sake. What's more, they were used to offer sake to deities. They were also treated as a special object that enabled the accurate passing on of prayers and requests.

The goddess of the sun, related to the hearth goddess, the deity of the woods and mountains, personified by the bear, as well as

божество моря, представлявшееся айнам в виде косатки. Хозяйка очага нередко оказывала помощь в общении с другими божествами, поэтому пользовалась особым уважением. Среди многочисленных ритуалов первостепенное значение отводилось ритуалу отправки духа медведя в потусторонний мир к верховным божествам. Ритуал этот принял форму «медвежьего праздника», когда при большом стечении народа проводилось умерщвление медведя, выращенного в домашних условиях. Сходный по форме праздник получил широкое распространение не только у айнов, но и среди других народов Сахалина и Нижнего Амура.

По словам Б. О. Пилсудского, в празднике нашли отражение реализация веры айнов в возрождение медведя и всякого другого животного после смерти, тотемический характер (родственная связь айнов с медведем), посредническая роль медведя в общении между хозяином гор и людьми с целью передачи подарков [Пилсудский 1914: 143–146].

Б. О. Пилсудский проявлял особое внимание к медвежьим праздникам, сам неоднократно посещал их и оставил ценные сведения. Одна из его работ «На медвежьем празднике айнов

оказывала помочь в контакте с инными бóstwami, dlatego też cieszyła się szczególnym szacunkiem. Wśród licznych obrzędów pierwszorzędną wagę nadawano rytuałowi odprawy ducha niedźwiedzia w zaświaty ku najwyższym bóstwom. Rytuał ten przyjął formę święta niedźwiedzia, podczas którego na oczach tłumnie zgromadzonych mieszkańców uśmiercano niedźwiedzia hodowanego wcześniej w warunkach domowych. Podobne święto było szeroko rozpowszechnione nie tylko wśród Ajnów, ale także wśród innych ludów Sachalinu i Dolnego Amuru.

Bronisław Piłsudski uważał, że w święcie tym znalazły odbicie wiara Ajnów w to, że niedźwiedź po śmierci może odrodzić się w każdym innym zwierzęciu, a także totemiczny charakter (klanowe więzi Ajnów z niedźwiedziem) oraz pośrednicząca rola niedźwiedzia w kontakcie między bóstwem góra ludźmi w celu przekazania ofiar [Пилсудский 1914: 143–146].

Polski badacz przejawiał szczególne zainteresowanie obrzędami święta niedźwiedzia, niejednokrotnie w nich uczestniczył i pozostawił o nich cenne świadectwa. Jedna z prac uczonego „Na niedwieżem prazdnikie ajnow o. Sachalina” (Na święcie niedźwiedzia Ajnów w. Sachalin) została napisana po obserwacji takiego obrzędu

the deity of the sea, represented by the orca, were each important deities. The goddess of the hearth often assisted in communication with other deities and therefore enjoyed special respect. The farewell ceremony of the bear spirit, which was sent to the otherworld to supreme deities, was of paramount importance among the numerous rituals. This ritual was practiced in the form of the ‘bear festival’ when a bear nurtured by humans was sacrificed in front of a large crowd of people. Similar festivities were widespread, not only among the Ainu but also other peoples of Sakhalin and the Lower Amur River.

According to Bronisław Piłsudski, the ceremony reflected the Ainu belief in the rebirth of the bear or any other animal after death. It was totemic in nature (Ainu kinship connections with the bear). Besides this, it was believed that the bear was an intermediary in communication between the deity of the mountains and humans during gift offerings [Пилсудский 1914: 143–146].

Bronisław Piłsudski paid special attention to bear festivals. He repeatedly attended them and registered valuable information. Thus, one of his works, entitled ‘At the Ainu Bear Festival on the Sakhalin Island’ (На медвежьем празднике айнов о. Сахалина), was written after he visited

о. Сахалина» была написана после посещения села Отосан. Там ученый сделал довольно много интересных снимков.

В коллекции Б. О. Пилсудского содержатся фотографии с основными этапами церемонии отправки медведя. На них показаны выведение медведя из клетки, украшение животного церемониальным поясом из стружек, прощальная речь, убиение, тризна, место захоронения костей [Хасанова 2005: 141].

Фотографии Б. О. Пилсудского демонстрируют и другие важнейшие предметы культа айнов (инау и столбы с инау), элементы различных обрядов (разрушенное жилище утопленников), поставленный по указанию шамана вверх корнями пень для отпугивания духа оспы.

Шаманизм — еще одна сложная тема, которой занимался Б. О. Пилсудский. Как отмечал сам ученый, шаманизм был развит у айнов значительно слабее, чем у других местных племен, заселявших северную часть острова, — ороков и гиляков (нивхов) [Пилсудский 2001: 99]. Всякий шаман, по словам Б. О. Пилсудского, имел своих духов, которые ему помогали, а также специальных богов, к которым он обращался с просьбой. «Один, например, просит помочи у луны, у огня, у бога высоких гор, а посланцами

(podczas jednego z pobytów na wschodnim wybrzeżu Sachalinu, w osadzie Otosan). Tam także uczony zrobił sporo interesujących zdjęć. W kolekcji Bronisława Piłsudskiego znajdują się fotografie precyzyjnie dokumentujące główne etapy ceremonii odsyłania niedźwiedzia w zaświaty. Pokazane jest na nich wyprowadzenie niedźwiedzia z klatki, ozdobienie zwierzęcia rytualnym pasem ze strużyn, mowa pożegnalna, zabicie, stypa oraz miejsce pochowania kości [Хасанова 2005: 141].

Fotografie Bronisława Piłsudskiego przybliżają również inne najważniejsze przedmioty kultu Ajnów (inaw i słupy z inaw), elementy rozmaitych obrzędów (zniszczoną siedzibę topielców) czy postawiony na polecenie szamana korzeniami do góry pień, dla odstraszenia ducha ospy. Szamanizm to kolejny złożony temat, którym zajmował się Piłsudski. Jak zauważał sam uczony, był on rozwinięty u Ajnów znacznie słabiej niż u pozostałych plemion Sachalinu zamieszkujących północną część wyspy — Oroków i Gilaków (Niuchów) [Пилсудский 2001: 99]. Każdy szaman, co odnotował Piłsudski, miał swoje duchy, okazujące mu pomoc, oraz specjalnych bogów, ku którym zwracał się z prośbami. „Jeden, na przykład, prosił o pomoc księżyca, ogień, boga wysokich

the village of Otosan. The scientist took many interesting pictures there.

His collection contains photos depicting key stages of the bear farewell ceremony. They show the moment when the bear is freed from its cage, the decoration of the animal with a ceremonial belt made of shavings, the farewell speech, the sacrifice, funeral feast, and the burial of the bones [Хасанова 2005: 141].

Piłsudski's photos depict other important sacred objects (inaws and poles with inaws), elements of different rites (the destroyed dwelling of a drowned family) and an upturned tree stump with its roots exposed in order to scare the smallpox spirit away in accordance with the shaman's instructions.

Shamanism is another complicated topic that Piłsudski dealt with. As the scientist himself noted, it was far less developed among the Ainu compared to other local tribes — the Oros and Gilyaks (Nivkhs) — who inhabited the northern part of the island [Пилсудский 2001: 99]. According to Piłsudski, every shaman had his own spirits who helped him as well as special deities to whom he addressed his requests. 'For example, one shaman asks the god of the moon, fire or high mountains for help

служат ворона и волк, другой свои мольбы направляет к богу облаков и солнцу; посредником является лиса и т. п.» [Пилсудский 2001: 99]. Особо трепетное отношение айнов к предметам религиозного назначения стало причиной того, что некоторые из них Б. О. Пилсудскому не удалось получить даже в ходе близкого общения. В частности, это касается надгробий. «Я постоянно пользовался услугами айнов, они были со мною неотлучно, так что я не мог лично достать ни одного надгробного памятника. <...> Да и больно мне было бы (игнорируя табу) огорчать тех людей, к которым чувствовал искреннюю симпатию. <...> Надгробные памятники, посланные мною в Музей Академии наук, были добыты по моей просьбе д-ром Н. В. Кириловым в с. Маяка» [Пилсудский 1907: 16]. В настоящее время они составляют коллекцию № 1039.

В заключение отметим, что именно предметы культа преобладают в коллекциях Б. О. Пилсудского. Некоторые из них не встречаются ни в одной коллекции других музеев мира.

gór, a za posłańców służą mu wrona i wilk, drugi swoje błagania kieruje ku bogu obłoków i słońca; pośrednikiem zaś jest lis itp.» [Пилсудский 2001: 99]. Szczególna cześć okazywana przez Ajnów przedmiotom o przeznaczeniu religijnym była przyczyną tego, że niektórych z nich nawet Bronisławowi Piłsudskiemu nie udało się otrzymać bezpośrednio od autochtonów. Dotyczy to przede wszystkim nagrobków. „Niestannie korzystałem z usług Ajnów, byliśmy nierożłączni, tak że nie mogłem zdobyć ani jednego pomnika nagrobnego. (...) A i nieprzyjemnie bym się czuł [ignorując tabu] sprawiając przykrość tym ludziom, ku którym czułem szczerą sympatię. (...) Pomniki nagrobne, wysłane przeze mnie do Muzeum Akademii Nauk, zostały zdobyte na moją prośbę przez doktora N.W. Kiriłowa w osadzie Mauka” [Пилсудский 1907: 16]. Na dzień dzisiejszy wchodzą w skład kolekcji nr 1039.

Na zakończenie zauważmy, że to właśnie przedmioty kultu przeważają w kolekcjach Bronisława Piłsudskiego. Niektóre z nich można zobaczyć wyłącznie w petersburskim MAiE.

and the crow and the wolf are their messengers. Another shaman prays to the god of clouds and sun while the fox is the messenger, etc.' [Пилсудский 2001: 99]. Due to the particularly reverent attitude of the Ainu to some of the religious objects, even Bronisław Piłsudski could not acquire them despite having close relations with the community. This applied to gravestones in particular. 'I constantly enjoyed the company of the Ainu, they were with me all the time. Thus, I could not personally obtain a single tombstone. (...) And it would hurt me to upset these people who I was genuinely fond of (should I have ignored the taboo). (...) The tombstones I sent to the Museum of the Academy of Sciences were obtained, at my request, by Dr Nikolai Kirilov in the village of Mauka' [Пилсудский 1907: 16]. Currently, they form part of collection number 1039.

To conclude, below is a list of the sacred objects that dominate the collections of Bronisław Piłsudski. Some are unique and cannot be found in any other museum collection in the world.

«Инау сзади дома и висящий ящик
с инструментами для разрезывания
медвежьей туши и два старых колчана»

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Ай. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-42

„Inaw z tyłu domu i wisząca skrzynka
z instrumentami do rozcinania
niedźwiedziej tuszy oraz dwa stare kołczany”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Aj, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472-42

‘Inaw behind the house and a box with tools
for dressing bear carcasses hanging
and two old quivers’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Ai. 1902–1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472-42

«Инау в честь Бога моря»

Сахалинская область. До 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-81

„Inaw ku czci Boga Morza”

Obwód sachaliński, przed 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472-81

'Inaw in tribute of the god of the sea'

Sakhalin Oblast. Pre-1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472-81

■ Рог оленя,
обвязанный стружками «юк-инау»
Хоккайдо, селение Биратори. До 1903 г.
Дерево, рог
Длина 36,0 см; диаметр 5,5 см
МАЭ № 839–282

Róg jelenia
obwiązany strużynami „yuk-inaw”
Hokkaido, osada Biratori, przed 1903 r.
Drewno, róg
Długość 36,0 cm; średnica 5,5 cm
MAE nr 839–282

Antler wrapped
in wood shavings ‘yuk-inaw’
Hokkaido, settlement of Biratori. Pre-1903
Wood, antler
Length 36.0 cm; diameter 5.5 cm
MAE No. 839–282

■ «Инав незаливаемой части
морского берега масара-коро-инау.
Палочка со стружками,
подкрученными в 14 косичек»
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево
Длина 67,0 см; диаметр 7,0 см
МАЭ № 839–155/1

„Inaw niezalewanej części brzegu
morskiego masara-koro-inaw.
Kij ze strużynami,
skręconymi w 14 warkoczyków”
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno
Długość 67,0 cm; średnica 7,0 cm
MAiE nr 839–155/1

‘The inaw of the unflooded part
of the sea coast masara-koro-inaw.
A stick with wood shavings
plaited into 14 braids’
Hokkaido. Pre-1903
Wood
Length 67.0 cm; diameter 7.0 cm
MAE No. 839–155/1

«Мужчина делает инау. Медвежья шкура
растянутая в юрте на нарах. Около нее
яства, над ней талисманы и сабля. У стены
колчан. Виднеется открытое оконце»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Сиянцы. 1896 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–56

„Mężczyzna robi inaw. Niedźwiedzia skóra
rozciągnięta w jurcie na pryczce.
Obok niej potrawy, nad nią talizmany
i szabla. Pod ścianą kołczan.
Widać otwarte okienko”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sijancy, 1896 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–56

'Man in the process of making inaw. Bearskin
stretched on a plank-bed in a yurt. Food is placed
next to the bearskin and talismans and a sabre
are hung above it. There is a quiver near the wall.'

'One can also see an open window'

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Siantsy. 1896

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–56

■ Палочка с ветками, скрученными в кольцо — подношение хозяину огня «унти-инау»
Сахалинская область. До 1903 г.
Дерево
Длина 27,0 см; ширина 6,0 см
МАЭ № 700–381

Kij z gałzkami skręconymi w pierścień — ofiara boga ognia „unici-inaw”
Obwód sachaliński, przed 1903 r.
Drewno
Długość 27,0 cm; szerokość 6,0 cm
MAiE nr 700–381

Stick with branches twisted into a ring — an offering to the god of fire 'unici-inaw'
Sakhalin Oblast. Pre-1903
Wood
Length 27.0 cm; width 6.0 cm
MAE No. 700–381

■ Палочка с надрезанной корой «инумпа-ирту-инау»
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево
Длина 35,5 см; диаметр 2,5 см
МАЭ № 839–168

Kij z naciętą korą „inumpa-irtu-inaw”
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno
Długość 35,5 cm; średnica 2,5 cm
MAiE nr 839–168

Stick with partially peeled-off bark ‘inumpa-irtu-inaw’
Hokkaido. Pre-1903
Wood
Length 35.5 cm; diameter 2.5 cm
MAE No. 839–168

■ «Инау, владеющее сакэ, саке-ко-ро-инау.
Палочка со стружками, подкрученными в 18 косичек, оканчивающихся завитками»
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево
Длина 55,0 см; диаметр 2,3 см
МАЭ № 839–109

„Inaw panujący nad sake sake-koro-inaw.
Kij ze strużynami skręconymi w 18 warkoczyków, zakończonych skrętками”
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno
Długość 55,0 cm; średnica 2,3 cm
MAiE nr 839–109

‘Inaw that owns sake — sake-koro-inaw.
Stick with shavings plaited in 18 braids with curly ends’
Hokkaido. Pre-1903
Wood
Length 55.0 cm; diameter 2.3 cm
MAE No. 839–109

Медвежий праздник.

«Медведь высакивает из клетки»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Отасан, 1902 г.

Фotoотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–43

Święto niedźwiedzia.

„Niedźwiedź wyskakuje z klatki”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie, osada
Otasan, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAiE Nr 1472–43

Bear festival.

‘The bear jumps out of the cage’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Otasan, 1902
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–43

■
**Модель
медвежьей клетки «исо-цисе»**
Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Дерево, нить хлопчатобумажная
Длина 34 см; ширина 31,5 см;
высота 28,3 см
МАЭ № 700-232

Model
klatki niedźwiedzia „iso-čise”
Obwód sachaliński,
wybrzeże wschodnie, przed 1903 r.
Drewno, nici bawełniane
Długość 34 cm; szerokość 31,5 cm;
wysokość 28,3 cm
MAE nr 700-232

Bear cage.
Mock-up model 'iso-čise'
Sakhalin Oblast,
east coast. Pre-1903
Wood, cotton thread
Length 34 cm; width 31.5 cm;
height 28.3 cm
MAE No. 700-232

Медвежий праздник.

«Медведь украшен поясом»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Серароко, 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–45

Święto niedźwiedzia.

„Niedźwiedź przystrojony pasem”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sieraroko, 1905 r.

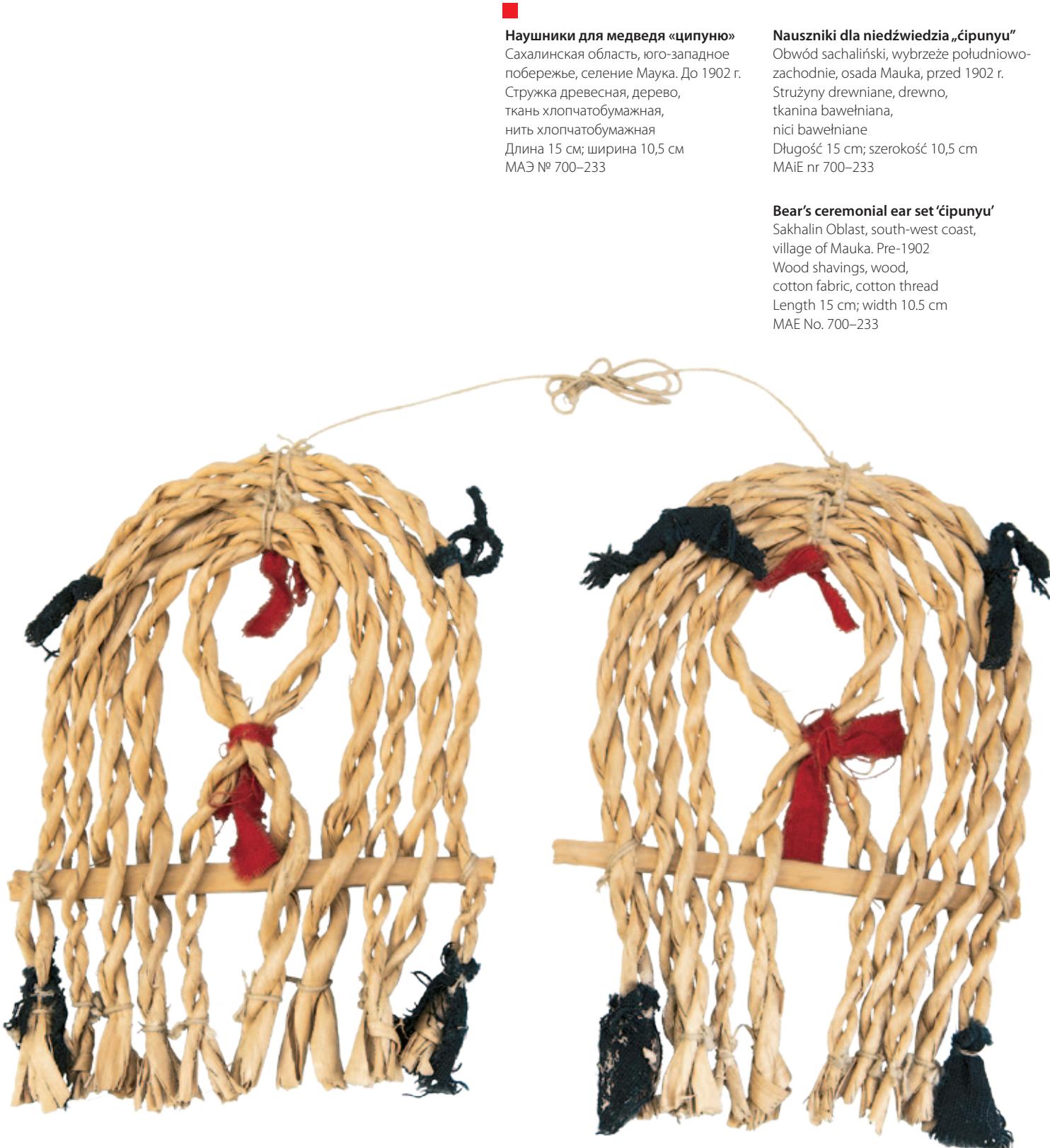
Fotografia: B. Piłsudski
MAiE nr 1472–45

Bear festival.

‘The bear decorated with a belt’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Seraroko, 1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–45

Наушники для медведя «ципуню»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Стружка древесная, дерево,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная
Длина 15 см; ширина 10,5 см
МАЭ № 700–233

Nauszniki dla niedźwiedzia „cipunu”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Strużyny drewniane, drewno,
tkanina bawełniana,
nici bawełniane
Długość 15 cm; szerokość 10,5 cm
MAiE nr 700–233

Bear's ceremonial ear set 'cipunyu'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
village of Mauka. Pre-1902
Wood shavings, wood,
cotton fabric, cotton thread
Length 15 cm; width 10.5 cm
MAE No. 700–233

**Медвежий праздник. «Прощальная речь
перед медведем у лобного места»**

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Серароко. 1905 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–47

**Święto niedźwiedzia. „Mowa pożegnalna
przed niedźwiedziem w miejscu kaźni”**

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sieraroko, 1905 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAiE nr 1472–47

**Bear festival. ‘Farewell oration addressed
to a bear which is to be sacrificed’**

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Seraroko. 1905

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472–47

Ножны с портупеей эмуса
Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Дерево, стружка древесная,
волокно крапивное, кожа кеты,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная,
нить шерстяная, нить из крапивного
волокна, кора сакуры
Длина 29,5 см; ширина 2,8 см;
толщина 1,1 см
МАЭ № 829–406/1

**Pochwa noża ze skośnym paskiem
napierśnym emusa**
Obwód sachaliński, wschodnia część
wyspy, przed 1905 r.
Drewno, strużyny drewniane,
włókno pokrzywy, skóra łosia
syberyjskiego, tkanina bawełniana,
nici bawełniane, nici wełniane,
nici z włókna pokrzywy, kora sakury
Długość 29,5 cm; szerokość 2,8 cm;
grubość 1,1 cm
MAiE nr 829–406/1

Sword knot with a sheath emusa
Sakhalin Oblast,
east part of the island. Pre-1905
Wood, wood shavings, nettle fibre
chun salmon skin, cotton fabric,
cotton thread, wool thread,
nettle fibre thread, sakura bark
Length 29.5 cm; width 2.8 cm;
thickness 1.1 cm
MAE No. 829–406/1

Пояс для медведицы «куцян-ку»

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Стружка, дерево,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная,
нить из растительного волокна.
Длина 248,0 см; ширина 22,0 см;
толщина 5,0 см
МАЭ № 829–340

Pas dla niedźwiedzicy „kućyan-ku”

Obwód sachaliński,
wschodnia część wyspy, przed 1905 r.
Strużyny drewniane, drewno,
tkanina bawełniana,
nici bawełniane,
nici z włókna roślinnego
Długość 248,0 cm; szerokość 22,0 cm;
grubość 5,0 cm
MAiE nr 829–340

Belt for female bear „kućyan-ku”

Sakhalin Oblast,
east part of the island. Pre-1905
Wooden shavings, wood,
cotton fabric, cotton threads,
plant fibre thread
Length 248.0 cm; width 22.0 cm;
thickness 5.0 cm
MAE No. 829–340

Наголовник для медведя «исо-кира-о»

Сахалинская область,
восточное побережье. До 1903 г.
Стружка древесная,
ткань хлопчатобумажная,
нить хлопчатобумажная
Длина 47,5 см; диаметр 9,5 см
МАЭ № 700–234

Wieniec dla niedźwiedzia „iso-kira-o”

Obwód sachaliński, wybrzeże
wschodnie, przed 1903 r.
Strużyny drewniane,
tkanina bawełniana,
nici bawełniane
Długość 47,5 cm; średnica 9,5 cm
MAiE nr 700–234

Bear's ceremonial head band 'iso-kira-o'

Sakhalin Oblast, east coast. Pre-1903
Wood shavings, cotton fabric,
cotton thread
Length 47.5 cm; diameter 9.5 cm
MAE No. 700–234

Палочка для поддерживания усов во время питья сакэ и для подношения напитка божествам «мотек-коро-икуни»

Сахалинская область, юго-западное
побережье, селение Маука. До 1902 г.
Дерево
Длина 31,0 см; ширина 6,0 см;
толщина 1,2 см
МАЭ № 700–52

Szpatułka do podtrzymywania wąsów podczas picia sake oraz składania napoju w ofierze bóstwom „motek-koro-ikuni”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-
zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno
Długość 31,0 cm; szerokość 6,0 cm;
grubość 1,2 cm
MAiE nr 700–52

Stick with which to hold one's moustache while drinking sake and to offer the drink to deities 'motek-koro-ikuni'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood
Length 31.0 cm; width 6.0 cm;
thickness 1.2 cm
MAE No. 700–52

**Медвежий праздник. «Медведь,
раненный стрелою, роет снег»**

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Отосан. 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–48

Święto niedźwiedzia. „Niedźwiedź,

raniony strzałą, ryje w śniegu”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Otosan, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski
MAiE nr 1472–48

Bear festival. ‘A bear

wounded by an arrow is digging in the snow’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Otosan. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472–48

■ **Подставка японская для чашки «оюсь-пет»**

Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево, лак

Высота 10,5 см; диаметр 15,0 см

МАЭ № 839–205

Podstawka japońska pod czarkę „oyus'-pet”

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, lak

Wysokość 10,5 cm; średnica 15,0 cm

MAiE nr 839–205

Japanese support for a cup 'oyus'-pet'

Hokkaido. Pre-1903

Wood, varnish

Height 10.5 cm; diameter 15.0 cm

MAE No. 839–205

■ **Поднос для медвежьего мяса «исё-оцики»**

Сахалинская область,

восточная часть острова. До 1905 г.

Дерево

Длина 24,5 см; ширина 24,8 см;

высота 3,7 см

МАЭ № 829–482

Taca do mięsa niedźwiedzia „isyo-oćiki”

Obwód sachaliński,

wschodnia część wyspy, przed 1905 r.

Drewno

Długość 24,5 cm; szerokość 24,8 cm;

grubość 3,7 cm

MAE nr 829–482

Tray for the bear's meat 'isyo-oćiki'

Sakhalin Oblast,

east part of the island. Pre-1905

Wood

Length 24.5 cm; width 24.8 cm;

thickness 3.7 cm

MAE No. 829–482

Чаша японская для сакэ «патци»

Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево, лак

Высота 16,5 см;

диаметр 24,0 см

МАЭ № 839–203

Czarka japońska do sake „patci”

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, lak

Wysokość 16,5 cm;

średnica 24,0 cm

MAiE nr 839–203

Japanese sake bowl 'patci'

Hokkaido. Pre-1903

Wood, varnish

Height 16.5 cm;

diameter 24.0 cm

MAE No. 839–203

**Колчан ритуальный
с металлическими накладками икаёп**
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, сталь луженая, кора сакуры,
краситель органический
Длина 52,4 см; ширина 22,0 см;
толщина 5,0 см
МАЭ № 839-34/4

**Kołczan rytualny
z metalowymi nakładkami ikayop**
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, stal cynowana, kora sakury,
barwnik organiczny
Długość 52,4 cm; szerokość 22,0 cm;
grubość 5,0 cm
MAE nr 839-34/4

**Ritual quiver
with metal plates ikayop**
Hokkaido Island. Pre-1903
Wood, tinning steel,
sakura tree bark, organic dye
Length 52.4 cm; width 22.0 cm;
thickness 5.0 cm
MAE No. 839-34/4

Чашка японская для сакэ «туки-нум»
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, лак
Высота 7,0 см;
диаметр 12,5 см
МАЭ № 839-204

Czarka japońska do sake „tuki-num”
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, lak
Wysokość 7,0 cm;
średnica 12,5 cm
MAE nr 839-204

Japanese sake cup 'tuki-num'
Hokkaido. Pre-1903
Wood, varnish
Height 7.0 cm;
diameter 12.5 cm
MAE No. 839-204

Медвежий праздник. «На умирающего медведя ложатся несколько стариков»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Серароко или Отосан. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–49

Święto niedźwiedzia. „Na umierającego niedźwiedzia kładzie się kilku starych”

Oblast sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sieraroko lub Otosan, 1902–1905
Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–49

**Bear festival. ‘Several elderly men
lying on a dying bear’**

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Seraroko or Otosan, 1902–1905
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAE No. 1472–49

Палочка для поддерживания усов во время питья сакэ и для подношения напитка божествам ику-пасуй

С изображением медвежьей головы, шкуры, подноса с двумя чашками, геометрической фигуры
Хоккайдо. До 1903 г.
Дерево, краситель органический
Длина 34,5 см; ширина 3,1 см;
толщина 1,0 см
МАЭ № 839-64/7

Szpatułka do podtrzymywania wąsów podczas picia sake oraz składania napoju w ofierze bóstwom iku-pasuy

Z wyobrażeniem głowy niedźwiedzia, skóry, tacą z dwiema czarkami, figurą geometryczną
Hokkaido, przed 1903 r.
Drewno, barwnik organiczny
Długość 34,5 cm; szerokość 3,1 cm;
grubość 1,0 cm
MAiE nr 839-64/7

Stick with which to hold one's moustache while drinking sake and to offer the drink to deities iku-pasuy

Decorated with a relief image of the bear head, skin, a tray with two cups and a geometric figure
Hokkaido. Pre-1903
Wood, organic dye
Length 34.5 cm; width 3.1 cm;
thickness 1.0 cm
MAE No. 839-64/7

Палочка для поддерживания усов во время питья сакэ и для подношения напитка божествам ику-пасуй

«Изображает рыбу, на спине которой лежит медведь в позе, как после убийства на медвежьем празднике. Медведь — сеиок-мерт. Кожа на голове рыбы — ирикай. На обоих концах по 5 характерных глазообразных вырезов»
Хоккайдо, селение Сикиу (Такэура),
До 1903 г.
Дерево
Длина 44,0 см; ширина 3,5 см;
высота 2,7 см
МАЭ № 839-64/2

Szpatułka do podtrzymywania wąsów podczas picia sake oraz składania napoju w ofierze bóstwom iku-pasuy.

„Przedstawia rybę, na której leży niedźwiedź w pozie jak po zabiciu podczas święta niedźwiedzia. Niedźwiedź — seiok-mert. Skóra na głowie ryby — irikay. Na obu końcach po pięć charakterystycznych nacięć w kształcie oczu”
Hokkaido, osada Sikiu (Takeura),
przed 1903 r.
Drewno
Długość 44,0 cm; szerokość 3,5 cm;
wysokość 2,7 cm
MAiE nr 839-64/2

Stick with which to hold one's moustache while drinking sake and to offer the drink to deities iku-pasuy.

‘It depicts fish on whose back a bear is lying in a pose resembling the bear killed at the bear festival. Bear (seiok-mert). Skin on fish head (irikay). Five characteristic eye-shaped incisions at each end’
Hokkaido, settlement of Sikiu (Takeura).
Pre-1903
Wood
Length 44.0 cm; width 3.5 cm;
height 2.7 cm
MAE No. 839-64/2

**Медвежий праздник. «Общий вид места,
где происходило убиеение медведя»**

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Серароко. 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472–53

**Święto niedźwiedzia.. „Ogólny widok miejsca,
w którym odbywało się zabicie niedźwiedzia”**

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Sieraroko, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAiE nr 1472–53

**Bear festival. ‘General view of the site
where the bear was killed’**

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Seraroko. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAF No. 1472–53

**■
Модель сакральной изгороди,
посвященной медведю «нуса»**

Хоккайдо. До 1903 г.

Дерево

Длина 100,0 см; высота 107,0 см;

ширина 29,0 см

МАЭ № 839-194/4

**Model sakralnego płotu,
poświęconego niedźwiedziowi „nusa”**

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno

Długość 100,0 cm; wysokość 107,0 cm;

szerokość 29,0 cm

MAiE nr 839-194/4

**Mock-up model of a sacred fence
dedicated to the bear 'nusa'**

Hokkaido, Pre-1903

Wood

Length 100.0 cm; height 107.0 cm;

width 29.0 cm

MAE No. 839-194/4

**Медвежий праздник. «Место в лесу,
где укладываются кости медведя
и устанавливаются на шестах
медвежьи головы!»**

Сахалинская область, восточное побережье,

селение Отосан. 1902 г.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского

МАЭ № 1472-54

**Święto niedźwiedzia. „Miejsce w lesie,
w którym składano kości niedźwiedzia
i zatykano na kijach niedźwiedzie głowy”**

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Otosan, 1902 r.

Fotografia: B. Piłsudski

MAE nr 1472-54

**Bear festival. ‘Place in the woods
where bones of the bear are stacked
and bear heads are impaled on poles’**

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Otosan. 1902

Photoprint. Photo by B. Piłsudski

MAE No. 1472-54

Развильчатый столб с инау

и медвежьей головой

«епера-камуй-инау»

Хоккайдо, До 1903 г.

Дерево, луб древесный

Длина 212,5 см; ширина 28,5 см;

толщина 8,0 см

МАЭ № 839–194/1

Rozwidlony słup z inaw

i niedźwiedzią głową

„epera-kamuy-inaw”

Hokkaido, przed 1903 r.

Drewno, tyko

Długość 212,5 cm; szerokość 28,5 cm;

grubość 8,0 cm

MAiE nr 839–194/1

**‘Forked pole with inaws
and impaled bear head**

‘epera-kamuy-inaw’

Hokkaido. Pre-1903

Wood, bast

Length 212.5 cm; width 28.5 cm;

thickness 8.0 cm

MAE No. 839–194/1

Медвежья голова с инау сиратки-камуй

Хоккайдо. До 1903 г.

Череп медведя, стружка древесная

Длина 34,0 см; ширина 17,0 см;

толщина 10,0 см

МАЭ № 839–194/2

Niedźwiedzia głowa z inaw siratki-kamuy

Hokkaido. przed 1903 r.

Czaszka niedźwiedzia, strużyny drewniane

Długość 34 cm; szerokość 17 cm;

grubość 10,0 cm

MAiE nr 839–194/2

Skull of a bear with inaws siratki-kamuy

Hokkaido. Pre-1903

Skull of a bear, wood shavings

Length 34.0 cm; width 17.0 cm;

thickness 10.0 cm

MAE No. 839–194/2

«Поставленный вверх корнями пень
для отогнания оспы по указанию шамана»

Сахалинская область, восточное побережье,
селение Такое. 1902–1905 гг.

Фотоотпечаток. Фото Б. О. Пилсудского
МАЭ № 1472–83

„Postawiony do góry nogami na polecenie
szamana pień dla odegnania ospy”

Obwód sachaliński, wybrzeże wschodnie,
osada Takoje, 1902–1905

Fotografia: B. Piłsudski
MAiE nr 1472–83

‘Upturned tree stump whose roots are intended
to scare off the smallpox spirit as ordered
by the shaman’

Sakhalin Oblast, east coast,
settlement of Takoye. 1902–1905
Photoprint. Photo by B. Piłsudski
MAF No. 1472–83

Шаманский бубен «каце»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, шкура оленя, ткань хлопчатобумажная, нить из растительного волокна, нить хлопчатобумажная, железо, клей
Длина 65,0 см; ширина 53,5 см;
толщина 2,2 см
МАЭ № 700–25

Bęben szamański „kaće”

Obwód sachaliński,
wybrzeże południowo-zachodnie,
osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, skóra jelenia, tkanina bawełniana,
nici z włókna roślinnego,
nici bawełniane, żelazo, klej
Długość 65,0 cm; szerokość 53,5 cm;
grubość 2,2 cm
MAiE nr 700–25

Shaman's drum 'kaće'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, deer skin, cotton fabric, plant fibre
thread, cotton thread, iron, glue
Length 65.0 cm; width 53.5 cm;
thickness 2.2 cm
MAE No. 700–25

Колотушка «каце-техни»

Сахалинская область, юго-западное побережье, селение Маяка. До 1902 г.
Дерево, шкура собаки, клей
Длина 26,2 см; ширина 2,6 см;
толщина 1,3 см
МАЭ № 700–26

Pałka „kaće-tehni”

Obwód sachaliński, wybrzeże południowo-zachodnie, osada Mauka, przed 1902 r.
Drewno, skóra psa, klej
Długość 26,2 cm; szerokość 2,6 cm;
grubość 1,3 cm
MAiE nr 700–26

Beater for shaman's tambourine 'kaće-tehni'

Sakhalin Oblast, south-west coast,
settlement of Mauka. Pre-1902
Wood, dog skin, glue
Length 26.2 cm; width 2.6 cm;
thickness 1.3 cm
MAE No. 700–26

**Лечебная повязка,
которую надевали во время
головной боли «охкаё-хетомои»**

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1903 г.
Ткань хлопчатобумажная, нить
хлопчатобумажная
Длина 28,3 см; ширина 7,3 см
МАЭ № 700-262

**Opaska lecznicza,
która zakładano w przypadku
ból głowy „ohkayo-hetomoi”**

Obwód sachaliński, wschodnia część wyspy,
przed 1903 r.
Tkanina bawełniana, nici bawełniane
Długość 28,3 cm; szerokość 7,3 cm
MAE nr 700-262

**Healing headband
worn to ease
a headache 'ohkayo-hetomoi'**

Sakhalin Oblast, eastern part of the island.
Pre-1903
Cotton fabric, cotton thread
Length 28.3 cm; width 7.3 cm
MAE No. 700-262

Головная повязка шамана «найборойбо»

Сахалинская область,
восточная часть острова. До 1905 г.
Ткань хлопчатобумажная, ткань шелковая,
нить хлопчатобумажная
Длина 33,0 см; ширина 8,8 см
МАЭ № 829-373/2

Opaska szamana „nayboroybo”

Obwód sachaliński, wschodnia część
wyspy, przed 1905 r.
Tkanina bawełniana, tkanina jedwabna,
nici bawełniane
Długość 33,0 cm; szerokość 8,8 cm
MAE nr 829-373/2

Shaman's headband 'nayboroybo'

Sakhalin Oblast,
eastern part of the island. Pre-1905
Cotton fabric, silk fabric, cotton thread
Length 33.0 cm; width 8.8 cm
MAE No. 829-373/2

CENTRUM POLSKO-ROSYJSKIEGO DIALOGU I POROZUMIENIA

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia to polska instytucja publiczna, utworzona przez Sejm RP na mocy ustawy i działająca na rzecz lepszego wzajemnego zrozumienia Polaków i Rosjan. Centrum tworzy grupa osób o różnorodnych zainteresowaniach i wszechstronnym doświadczeniu, które łączy ciekawość i chęć pokazania Rosji innej, nieznanej, wbrew uprzedzeniom i powszechnym stereotypom.

Centrum buduje relacje. Polsko-Rosyjska Wymiana Młodzieży, mistrzostwa w piłce nożnej i wspólne rejsy młodych ludzi to szansa, by się lepiej poznać, wzbudzić wzajemną ciekawość i pozostać w kontakcie. Stereotypy najlepiej burzyć się podczas spotkania. Wspólne przeżycia, nauka i zaangażowanie to podstawa do budowania zaufania i zmiany perspektywy.

Centrum wspiera rosyjskich naukowców chcących prowadzić badania w Polsce oraz osoby mające pomysły na projekty poświęcone polsko-rosyjskim relacjom. Wsparcie może uzyskać każdy kto chce przybliżać odbiorcom współczesną Polskę i Rosję oraz pogłębiać ich wiedzę o historii i kulturze obu narodów.

Centrum odkrywa wcześniej niezbadane i zapomniane karty wspólnej polsko-rosyjskiej historii poprzez projekty badawcze i naukowe publikacje. Historia stanowi jedną z głównych przeszkód dla wzajemnego zrozumienia się, dlatego należy stworzyć rzetelne podstawy dla dialogu, oparte na wiedzy i faktach.

Centrum inspiruje do niestandardowego myślenia, odważnych działań i własnych poszukiwań

podczas projektów edukacyjnych. Warsztaty, spotkania, szkoły letnie są okazją do aktywnego uczestnictwa i do współdecydowania o przyszłości relacji między polskim i rosyjskim społeczeństwem. Centrum tworzy przestrzeń międzynarodowej debaty dla ekspertów i środowisk akademickich organizując konferencje, seminaria i okrągłe stoły. Do rozmowy zapraszani są specjaliści, których wiedza i doświadczenie pozwalają na lepsze zrozumienie tematów politycznych, gospodarczych, prawnych i społecznych w Rosji. Dialog jest długim i trudnym procesem ścierania się odmiennych racji i poglądów, jest to jednak proces wartościowy i niezbędny dla wypracowania uczciwego i rzetelnego porozumienia.

www.cprdip.pl

Центр польско-российского диалога и согласия является государственной организацией, которая была создана польским парламентом в соответствии с законом, и действует на благо улучшения взаимопонимания поляков и россиян. В Центре работают люди с всесторонним опытом, которых объединяет интерес к России и которые показывают ее с другой, неизвестной стороны, вопреки существующим стереотипам и предрассудкам. Центр способствует укреплению связей на уровне культуры, науки и спорта. Одним из направлений является работа с молодежью, в частности программа Польско-российского обмена молодежи и организация чемпионатов по футболу. Опыт показывает, что стереотипы лучше всего преодолеваются во время подобного рода мероприятий. Общение, основанное на схожих интересах, является основой для укрепления доверия. Центр оказывает поддержку российским ученым, которые планируют проводить исследования в Польше, предлагая участие в совместных проектах, посвященных польско-российским отношениям, так чтобы идея диалога охватывала как крупные города, так и небольшие населенные пункты. Центр открыт для любой инициативы, чтобы жители современных Польши и России расширили свои знания об истории и культуре обеих стран. С помощью научно-исследовательских проектов и публикаций, Центр открывает широкой общественности ранее неизведанные страницы нашей общей истории. История является одним

из главных препятствий на пути взаимопонимания, поэтому следует создавать прочный фундамент для диалога, основанный на знаниях и фактах. Образовательные и исследовательские проекты, поддерживаемые Центром, вдохновляют и побуждают к нестандартному мышлению, смелым решениям и самостоятельным изысканиям. Семинары, встречи, летние школы дают возможность активно участвовать, сотрудничать и принимать решения о польско-российских отношениях, ориентированных на будущее. Посредством организации научных конференций, семинаров и круглых столов Центр создает пространство для проведения международных дискуссий с участием экспертов и академических сообществ. Все усилия направляются на создание прочных основ для развития благоприятных польско-российских отношений. Центр приглашает к диалогу специалистов, чьи знания и опыт позволяют лучше понять политические, экономические, правовые и социальные условия России. Вся деятельность Центра основывается на понимании того, что диалог является долгим и трудным процессом поиска компромисса между различными, порой противоречивыми взглядами. Однако он необходим для построения честного и прочного взаимопонимания.

www.cprdip.pl

The Centre for Polish-Russian Dialogue and Understanding is a Polish public institution established by the Sejm of the Republic of Poland by an act of law, which promotes better mutual understanding between Poles and Russians. The Centre comprises a team of individuals with various interests and rich experiences who are passionate about Russia and want to show it in a different way, setting aside prejudices and common stereotypes. The Centre builds relationships. The Polish-Russian Youth Exchange, football championships and sailing camps for Russian and Polish youth give them a chance to get to know each other better, become curious about each other and keep in touch later on. Personal meetings are the best way to fight stereotypes. Shared experience, mutual learning and engagement help build trust and change perspectives. The Centre supports Russian scientists who want to conduct research in Poland and initiatives devoted to Polish-Russian relations. Ideas expressed by anyone who wants to join in efforts to make contemporary Poland and Russia more familiar to people and deepen knowledge of the history and culture of both nations are welcomed. The Centre discovers previously unexplored or forgotten chapters of our common history via research projects and academic publications. History has been one of the main obstacles on the way to mutual understanding. Therefore solid foundations for a dialogue based on knowledge and facts are required.

The Centre inspires out-of-the-box thinking, bold actions and individual approaches during our educational projects. Workshops, meetings and summer schools offer an opportunity to get actively involved in decisions about the future of relations between Polish and Russian societies. The Centres creates a space for international debate involving experts and academia in order to create a solid and lasting foundations for the development of good Polish-Russian relations. Dialogue is a long and difficult process of aligning different rationales and perspectives. Nevertheless, this process is indispensable to building authentic and well-founded understanding.

www.cprdip.pl

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ
WYKAZ SKRÓTÓW
LIST OF ABBREVIATIONS

айн. — айнский

ИРГО — Императорское Русское географическое общество

МАЭ — Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН

РАН — Российской академия наук

РЭМ — Российский этнографический музей

соврем. — современный

ФНИСЦ РАН — Федеральный научно-исследовательский социологический центр Российской академии наук

MAiE — Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) RAN

RAN — Rosyjska Akademia Nauk

IRGO — Imperial Russian Geographical Society

MAE — Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera)
of the Russian Academy of Sciences

RAS — Russian Academy of Sciences

REM — Russian Ethnographic Museum

Подписано в печать 17.06.2019 г. Формат 240 × 290 мм. Печать офсетная. Тираж 500 экз. Усл. печ. л. 24. Уч.-изд. л. 11.

Федеральное государственное бюджетное учреждение науки «Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН»
199034, Санкт-Петербург, Университетская наб., д. 3.

Отпечатано в ООО «Типография «ЭКСТРАПРИНТ»
197101, Санкт-Петербург, ул. Кронверкская, д. 21.

UNIKATOWY ALBUM, BĘDĄCY EFEKTEM
POLSKO-ROSYJSKIEJ WSPÓŁPRACY,
PRZENOSI CZYTELNIKA
W NIEISTNIEJĄCY JUŻ ŚWIAT
TRADYCYJNEJ KULTURY AJNÓW.
ŚWIAT ZACHOWANY DZIĘKI
PASJI I BADANIOM
NIEZWYKŁEGO CZŁOWIEKA —
BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO.

УНИКАЛЬНЫЙ АЛЬБОМ,
КОТОРЫЙ ЯВЛЯЕТСЯ РЕЗУЛЬТАТОМ
ПОЛЬСКО-РОССИЙСКОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА, ПЕРЕНОСИТ
ЧИТАТЕЛЯ В УЖЕ НЕСУЩЕСТВУЮЩИЙ
МИР ТРАДИЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ
АЙНОВ. МИР, КОТОРЫЙ
БЫЛ СОХРАНЕН БЛАГОДАРЯ
ИССЛЕДОВАНИЯМ И ИСКРЕННЕМУ
ИНТЕРЕСУ ВЫДАЮЩЕГОСЯ
УЧЕНОГО — БРОНИСЛАВА
ПИЛСУДСКОГО.

A UNIQUE BOOK, WHICH IS
THE FRUIT OF POLISH-RUSSIAN
COOPERATION, TAKES THE READER
INTO THE NO LONGER EXISTING WORLD
OF TRADITIONAL AINU CULTURE,
THE WORLD PRESERVED THANKS
TO THE RESEARCH AND PASSION
OF AN EXTRAORDINARY MAN —
BRONISŁAW PIŁSUDSKI.